

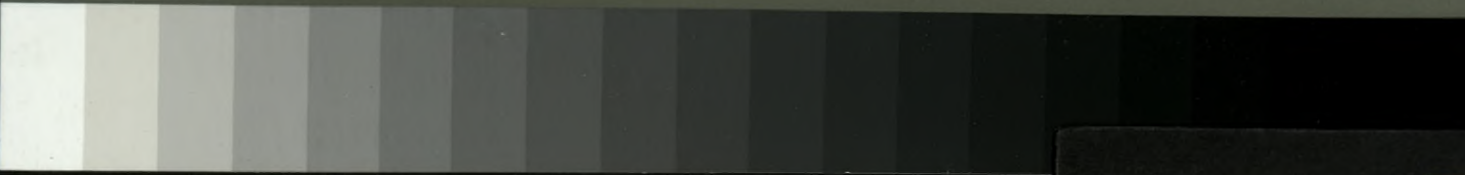

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

SIŁY ZBROJNE RP – ZASADNICZE OGNIWO UTRZYMANIA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA „GOP – 2000”

61011

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/4424

05-00124-001-0

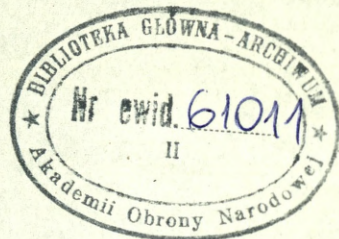
PNB

WARSZAWA

2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
Katedra Organizacji i Mobilizacji Wojsk

SIŁY ZBROJNE RP - ZASADNICZE OGNIWO
UTRZYMANIA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA
„GOP – 2000”

OPRACOWANIE POD KIEROWNICTWEM
plk. rez. dr. hab. Jana WOJNAROWSKIEGO

Warszawa

2000

Skład zespołu autorskiego:

- ✓ 1. płk J. Wojnarowski – wstęp, rozdział 1 i 3, zakończenie.
- ✓ 2. ppłk K. Dorosz – rozdział 2 i 3.
- ✓ 3. kpt. G. Lewandowski – rozdział 4 i 5.
- 4. pani B. Makasewicz – redakcja i maszynopisanie.

Czytelniku –

Zespół autorski nurtują dwa stwierdzenia – jak je interpretować:

- 1) być zdolnym lecz nie posiadać gotowości i**
- 2) posiadać gotowość, ale nie być zdolnym?**

Spis treści:

WSTĘP	4
1. CHARAKTERYSTYKA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA	10
1.1. Definicje gotowości obronnej państwa	13
1.2. Definicje stanów gotowości obronnej państwa	15
1.3. Analityczna ocena pojęć gotowości obronnej	18
1.4. Ogólne problemy charakteryzujące stany gotowości obronnej	19
2. GOTOWOŚĆ BOJOWA SIŁ ZBROJNYCH	22
2.1. Założenia gotowości bojowej – rys historyczny	22
2.2. Charakterystyka stanów gotowości bojowej (cele – problemy)	43
2.3. Sposoby osiągania gotowości bojowej	50
3. UWARUNKOWANIA WPLYWAJĄCE NA GOTOWOŚĆ	56
3.1. Uwarunkowania zewnętrzne wpływające na gotowość obronną i bojową	56
3.2. Uwarunkowania wewnętrzne wpływające na gotowość obronną i bojową	82
4. ANALIZA SKŁADU I ZADAŃ SIŁ ZBROJNYCH W ROZPATRYWANYCH MODELACH ORGANIZACYJNYCH SIŁ ZBROJNYCH RP	118
4.1. Model sił zbrojnych z 1989 r.	118
4.2. Model sił zbrojnych – 2000	123
4.3. Model sił zbrojnych – 2005	126
4.4. Model Sił Zbrojnych RP – 2012	136
4.5. Model Sił Zbrojnych RP na lata 2001 – 2006 (propozycja)	142
4.6. Wyróżniki tworzonych modeli SZ RP w latach 1989 – 2000	146
5. ZASADNICZE ZADANIA I WYMAGANIA OPERACYJNE DLA SIŁ ZBROJNYCH RP	150
5.1. Zasadnicze zadania operacyjne SZ RP	150
5.2. Wymagania operacyjne dla SZ RP	158
ZAKOŃCZENIE	162
BIBLIOGRAFIA	165
ZAŁĄCZNIKI	168

WSTĘP

Zapisy w dokumentach rangi państwowej stwierdzają, iż „... w dającej się przewidzieć przyszłości niepodległy byt Polski nie jest zagrożony”, i dalej czytamy „...w pobliżu granic Polski nadal rozmieszczone są poważne siły konwencjonalne, a także siły jądrowe, które przy niekorzystnym rozwoju wydarzeń będą mogły stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski”¹.

Te dwa zapisane stwierdzenia są sprzeczne z sobą, a sama sprzeczność może już powodować zagrożenia. Dlatego historia nas poucza, że państwo ciągle musi być gotowe (utrzymywać stałą gotowość obronną) do odsunięcia zagrożeń, głównie militarnych, utrzymując odpowiednio nowoczesną i przygotowaną siłę zbrojną.

Siły zbrojne są przeto podstawowym, wyspecjalizowanym elementem systemu obronności państwa i spełniają rolę stabilizującą na wypadek kryzysu i wynikających z niego zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa.

W tytule niniejszego opracowania Autorzy stwierdzają, że siły zbrojne są zasadniczym ogniwem utrzymania gotowości obronnej państwa, która określa poziom przygotowania kraju do zachowania bezpieczeństwa narodowego w czasie pokoju i kryzysu. Gotowość obronna państwa to także zorganizowanie codziennej działalności administracyjno-gospodarczej, która zapewni natychmiastową reakcję na bezpośrednie zagrożenie jego bezpieczeństwa. Narzędziem do jej utrzymania są siły zbrojne, które tworzą „pogotowie strategiczne” do zniechęcania i odstraszenia agresora i wskazanie mu nieopłacalności użycia przemocy do osiągnięcia założonego celu politycznego.

Zasadniczym celem studium naukowego jest zbadanie i opracowanie przyszłościowego kształtu sił zbrojnych zdolnych do utrzymania stałej goto-

---

¹ Założenia do kompleksowej przebudowy, utrzymania oraz doskonalenia systemu obronności RP (Wytyczne Rady Ministrów). Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa, 1999 r.

wości bojowej i stymulowania gotowości obronnej państwa na wypadek zagrożenia jego bezpieczeństwa.

Sformułowany zasadniczy cel badań pozwala określić problem badawczy i hipotezę roboczą.

Problem badawczy

Jaki przyjąć model(e) organizacyjny(e) sił zbrojnych na bliższy i dalszy horyzont czasowy, które będą zdolne do utrzymania gotowości bojowej i zapewnią wspólnie z innymi siłami niemilitarnymi kreowanie² gotowości obronnej państwa.

Hipoteza robocza

Prowadzona od dwunastu lat restrukturyzacja Sił Zbrojnych RP nie uwzględniała ostatecznego celu zadaniowego Sojuszu NATO (art. 3 i 5 Traktatu Waszyngtońskiego) oraz corocznego obniżania nakładów finansowych na ich modernizację. Nieustabilizowany i ciągle zmieniany model organizacyjny sił zbrojnych nie stanowi także zasadniczego ogniwa utrzymania gotowości obronnej państwa.

Przeorientowanie określonych celów Sojuszu NATO na konkretne zadania dla Sił Zbrojnych z uwzględnieniem maksymalnych możliwości ekonomicznych państwa, pozwoli stworzyć model(e) organizacyjny(e) sił zbrojnych adekwatny(e) do koncepcji strategicznych i założeń utrzymania gotowości bojowej oraz obronnej w państwie.

W badaniach założono udzielić odpowiedzi na następujące pytania wynikające z problemu badawczego.

A. W opracowaniu GOP – 2000:

1. Jaki jest aktualny stan gotowości obronnej w państwie?

---

² Kreować – tworzyć, ustanawiać, wprowadzać, odtwarzać. Słownik Wyrazów Obcych, PWN 1980 r., str. 399.

2. Jak kształtowała się gotowość bojowa sił zbrojnych?
3. Jakie są założenia i sposoby osiągania gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP?
4. Które z uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych będą szczególnie wpływały na kształt i stan gotowości bojowej oraz obronnej w państwie?
5. Jakie tworzone modele organizacyjne Sił Zbrojnych RP i co było ich wyróżnikiem?
6. Jakie są wymagania operacyjne w stosunku do wygenerowanych modeli Sił Zbrojnych RP?

B. W opracowaniu GOP – 2001.

1. Jakie standardy przyjąć w stosunku do problemów organizacyjnych, gotowości bojowej (obronnej) sił zbrojnych (państwa)?
2. Od czego będzie zależało utrzymanie stanu stałej gotowości bojowej (obronnej)?
3. Jaki może być najbardziej prawdopodobny scenariusz zagrożeń bezpieczeństwa RP?
4. Jak powinny reagować siły zbrojne na powstałe zagrożenia militarne?

C. W opracowaniu GOP – 2002:

1. Co powinna uwzględniać koncepcja osiągania wyższych stanów gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP?
2. Jakie główne zadania mogą realizować ogniwa niemilitarne w zakresie osiągania gotowości obronnej?
3. Jaki może być udział sił zbrojnych w akcjach (humanitarnych na rzecz utrzymania pokoju oraz akcjach ratowniczych na terenie kraju)?
4. Jaki powinien być docelowy model SZ RP?

Z roli i charakteru sił zbrojnych oraz koncepcji ich użycia wynikają potrzeby ukształtowania tych sił do współczesnych sojuszniczych i narodowych wymagań. W planowaniu zadaniowym należy uwzględnić udział Sił Zbrojnych RP w sojuszniczych operacjach w ramach pokojowych misji stabilizujących i prewencyjnych oraz operacji reagowania kryzysowego. Należy skoncentrować wysiłek na mobilności operacyjnej i taktycznej wojsk wyznaczonych do sojuszniczych sił reagowania, jak i głównych sił obrony.

W rozdziale pierwszym, dotyczącym charakterystyki gotowości obronnej państwa, przedstawione zostały definicje gotowości obronnej i jej poszczególnych stanów. Następnie dokonana została analiza tych pojęć w ujęciu ewolucyjnym na tle zmian zachodzących w gospodarce narodowej i administracji państwa. Na zakończenie rozdziału wyspecyfikowane zostały zasadnicze problemy charakteryzujące poszczególne stany gotowości obronnej państwa. Uzupełnieniem tego rozdziału jest załącznik nr 1, który zawiera podstawowe informacje dotyczące działalności polityczno-dyplomatycznej, organów kierowania, sił zbrojnych oraz gospodarki i administracji państwa w czasie narastania kryzysu polityczno-militarnego.

Rozdział drugi zatytułowany „Gotowość bojowa sił zbrojnych” przedstawia genezę tej gotowości, począwszy od końca lat sześćdziesiątych, a następnie w oparciu o kolejne dyrektywy MON poddane zostały analizie założenia systemowe dotyczące utrzymywania stałej gotowości bojowej i osiągania jej wyższych stanów. Współczesny kształt gotowości bojowej oparty o wymagania standardowe NATO determinuje dotychczasowe założenia jej osiągania.

Rozdział trzeci dotyczy analizy uwarunkowań mających wpływ na gotowość bojową. Wyróżniono w nich dwa poziomy, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne oraz dokonano ich kategoryzacji, która pozwoliła zdiagnozować wpływ na stan i rozwój gotowości bojowej.

Rozdział czwarty został poświęcony analizie ważniejszych modeli organizacyjnych sił zbrojnych opracowanych w latach dziewięćdziesiątych. Dokonano interpretacji założeń owych modeli i pokazano ich wartości strukturalno-organizacyjne. W podsumowaniu rozdziału przytoczono kilka wyróżników charakterystycznych dla tworzonych modeli organizacyjnych Sił Zbrojnych RP.

Rozdział piąty wskazuje na zasadnicze zadania i wymagania operacyjne dla Sił Zbrojnych RP. Zasadniczą myślą przewodnią dla treści merytorycznych tego rozdziału były Strategia bezpieczeństwa RP i Strategia obronności RP. Dalsza kontynuacja badań w zakresie tej problematyki będzie kanwą do generowania modeli organizacyjnych sił zbrojnych.

W zakończeniu pracy dominują wskazania dotyczące zasad (standardów) tworzenia struktur organizacyjnych sił zbrojnych, one to mogą stanowić podstawę do dalszych dociekań badawczych.

Pracę kończą załączniki, które są spójne z rozpatrywaną problematyką w poszczególnych rozdziałach.

Metodologia badań zasadniczych została zdeterminowana przez główny cel pracy i problem badawczy. W przyjętej przez zespół metodzie prezentacji poszczególnych zagadnień dano pierwszeństwo zasadzie rzetelnego przedstawienia materiału faktograficznego, opartego na wiarygodnych i dostępnych materiałach źródłowych.

Pierwszoplanową metodą badawczą zastosowaną przez członków zespołu na tym etapie badań była *a n a l i z a*, a głównie analiza wszelkich uwarunkowań wpływających na przedmiot badań. Wspomagającym narzędziem tej metody było badanie przedmiotowej literatury oraz asocjacja zaistniałych, bądź mogących zaistnieć faktów. W samej metodzie analizy można wyodrębnić analizę jakościową, która pozwalała na logiczne uzasadnienie występujących zjawisk przyczynowo-skutkowych oraz na analizie ilościowej do określania zależności i siły oddziaływania pomiędzy badanymi zjawiskami.

W niektórych partiach pracy dominuje metoda syntezy, wyrażająca się w formułowaniu uogólnień i występujących prawidłowości.

Podłożem badań była dostępna literatura krajowa i zagraniczna. Pierwszą jej grupę stanowiły dokumenty normatywne (instrukcje, dyrektywy, rządowe programy modernizacji sił zbrojnych, wytyczne rządowe i rozporządzenia).

Analiza treści tych dokumentów pozwoliła na przyjęcie określonego kierunku badań w perspektywie trzech lat. Drugą grupę stanowiły publikacje zwarte i artykuły zamieszczone w periodykach wojskowych, które w sposób przyczynkowy przybliżyły istniejące zapisy badanych problemów. Do tej grupy materiałów należałoby zaliczyć:

- 1) J. Wojnarowski, Gotowość obronna państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego, AON Warszawa 2000 r.,
- 2) L. Kuleszyński, Wstęp do teorii gotowości bojowej, ASG Warszawa 1971 r.,
- 3) J. Babula, Wojsko Polskie 1945-1989. Próba analizy operacyjnej, Bellona, Warszawa 1998 r.,
- 4) B. Kulińczyk, Rozważania o gotowości obronnej państwa, Myśl Wojskowa nr 4/1973 r.
- 5) Perspektywiczny model systemu obronnego państwa „KRAJ”, Praca zbiorowa WSO AON, Warszawa 1993, 1994;
- 6) B. Balcerowicz, Sojusz a obrona narodowa, Bellona, Warszawa 1994 r.

Istotną grupą literatury okazały się skrypty wykładów i materiały do studiowania w ASG WP oraz w AON z lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych.

1. CHARAKTERYSTYKA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA

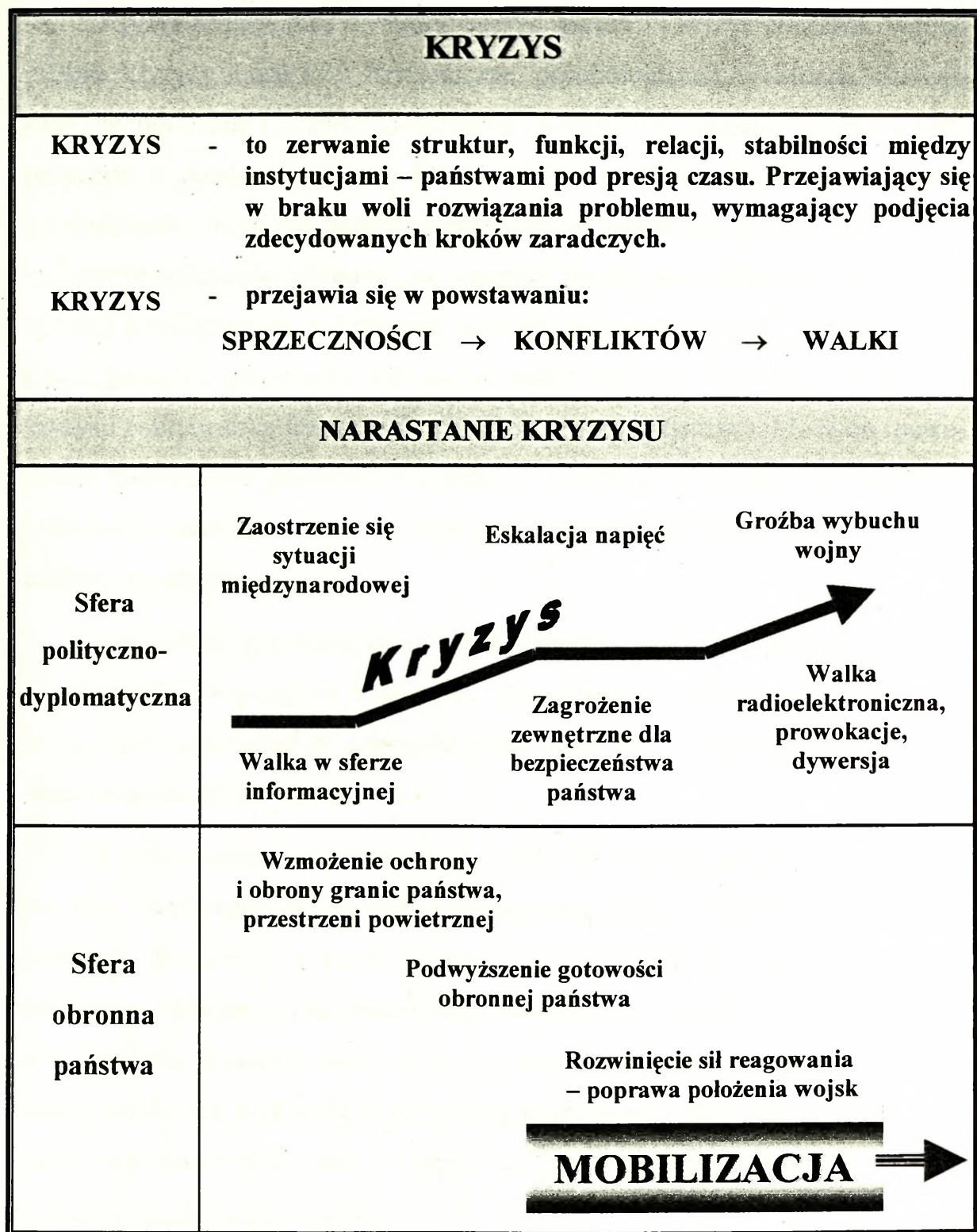
Działalność obronna państwa w razie kryzysu polityczno-militarnego, stwarzającego zagrożenie wojenne powinna zapobiec przekształceniu się konfliktu w agresję skierowaną przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej.

Z badań wynika, że działania i przedsięwzięcia obronne realizowane w czasie pokoju, a szczególnie w sytuacji kryzysu polityczno-militarnego nie zawsze wiązać się będą z przygotowaniem sił zbrojnych do bezpośredniego odparcia agresji. Współcześnie, osiągnięcie skutecznej obrony państwa zazębia się ściśle z przedsięwzięciami mającymi na celu niedopuszczenie do wybuchu wojny. Może ona być realizowana środkami dyplomatycznymi, ekonomicznymi i w końcu militarnymi – odstraszenia. Ma ona na celu zniechęcenie przeciwnika do podjęcia agresji, a nawet jej przygotowania przez wskazanie nieopłacalności użycia siły do osiągnięcia celów politycznych.

Głównym celem gotowości obronnej państwa jest niedopuszczenie do zaskoczenia agresją zbrojną przez wcześniejsze zapobieganie kryzysom i szybkie rozwiązywanie sytuacji z nich wynikających (rys. 1).

Kryzys – tzn. „wybór”, „decydowanie”, „walka”, w której konieczne jest działanie pod presją czasu.

Kryzys (społeczny, ekonomiczny i polityczno-militarny) posiada swoją praprzyczynę w braku woli rozwiązania zaistniałego problemu. Jest to sytuacja, w której występują zagrożenia dla priorytetowych wartości, interesów lub celów zainteresowanych stron, a funkcjonowanie struktur państwa i więzi społecznych jest bardzo utrudnione.

Rys. 1. Narastanie i skutki kryzysu

Źródło – wykonanie własne J. Wojnarowski.

Kryzys posiada dwa wymiary: kryzys wartości i kryzys poznania. Współcześnie kryzysy mogą być: fizjologiczne, psychologiczne, społeczne, ekologiczne, ekonomiczne i polityczno-militarne³. Kryzysy najczęściej posiadają kilka przyczyn z dominacją jednej, która stanowi podłoże zaistniałego kryzysu, a jednocześnie może być punktem zwrotnym na lepsze lub gorsze. Interesujący nas kryzys polityczno-militarny, we wstępnej swojej fazie może doprowadzić do sytuacji konfliktowych, a następnie do walki przejawiającej się w sferze informacji, polityki, gospodarki, czy nawet walki zbrojnej. Narastanie (eskalacja) kryzysu polityczno-militarnego dotyka sfery obronnej państwa. Może on spowodować podnoszenie gotowości obronnej w państwie, włącznie z zarządzeniem i uruchomieniem mobilizacji sił zbrojnych, czy też częściowej mobilizacji gospodarki narodowej.

Cel główny gotowości obronnej realizowany jest przez utrzymanie w stałej gotowości bojowej sił zbrojnych, przygotowanie infrastruktury obronnej w tym bazy materialnej do zabezpieczenia zadań realizowanych w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego.

Z przytaczanych w pktcie 1.1 i 1.2 definicji wynika, że gotowość obronna państwa określa pewien poziom przygotowania kraju do zachowania bezpieczeństwa narodowego w czasie pokoju i na okres kryzysu. Zatem jest ona stimulatorem problemów bezpieczeństwa państwa na wypadek zagrożeń. Gotowość obronna wskazuje także na praktyczne poczynania w organach administracji publicznej, a głównie w sferze gospodarczo-obronnej. Nie jest ona systemem wyizolowanym, lecz integralnie jest wkomponowana w system

---

³ - kryzys fizjologiczny oznacza ostry stan zagrożenia życia;
 - kryzys psychologiczny może wystąpić w czasie przemian życiowych i rozwojowych np. śmierć kogoś, wypadek ...;
 - kryzys społeczny występuje przy destabilizacji systemu społecznego (masowe zwolnienia z pracy, bezrobocie);
 - kryzys ekologiczny przejawia się w nadzwyczajnym zagrożeniu środowiska naturalnego;
 - kryzys ekonomiczny to destabilizacja funkcji systemu gospodarczego;
 - kryzys polityczno-militarny to załamanie się systemu politycznego, powstanie napięć między państwami.
 Praca zbiorowa „Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych”. Inowrocław, 2000 r.

bezpieczeństwa narodowego, mająca reagować na wszelkie zagrożenia. Ma zatem zasięg ogólnopaństwowy i ogólnonarodowe znaczenie. Syntetyzując problem można stwierdzić, iż gotowość obronna państwa określa sposób przygotowania bazy kraju oraz jej nadbudowy do zapewnienia bezpieczeństwa RP.

1.1. Definicje gotowości obronnej państwa (GOP)

1. Gotowość obronna państwa – to gotowość do odparcia w dowolnym miejscu i czasie nieprzyjaciela na lądzie, morzu i w powietrzu.

Źródło: MW nr 4/1973 r. B. Kulińczyk

2. Gotowość obronna państwa – to stan systemu obronnego określający zdolność tego systemu do planowego i zorganizowanego działania na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa kraju i w czasie wojny.

Źródło: Leksykon Wiedzy Wojskowej 1979 r.

3. Gotowość obronna państwa – oznacza stałą zdolność państwa do przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom militarnym i niemilitarnym.

Źródło: Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000 r. pk. „KAPPA” – J. Zubek

4. Gotowość obronna państwa – określa poziom przygotowania państwa do zachowania bezpieczeństwa narodowego w czasie pokoju i kryzysu.

Źródło: jw. „KAPPA” – J. Wojnarowski

5. Gotowość obronna państwa - to stan układu elementów obronnych państwa zapewniający stopniowe i elastyczne osiaganie kolejnych stanów gotowości obronnej, stosownie do skali, miejsca i terminu zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Źródło: MW nr 3/1997 r. J. Wojnarowski

6. Gotowość obronna państwa – oznacza utrzymanie zdolności państwa do podejmowania i realizowania w określonym czasie zadań obronnych i mobilizacyjnych w celu przeciwstawienia się różnorodnym co do skali i charakteru zagrożeniom kryzysowym i wojennym oraz niedopuszczenia do zaskoczenia Rzeczypospolitej Polskiej agresją militarną.

Źródło: Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie gotowości obronnej państwa. Projekt z 1999 r.

1.2. Definicje stanów gotowości obronnej państwa

Lp	Źródło	St. GOP	Pd GOP	GO ZW (WGO)	PI GOP
1	2	3	4	5	6
1.	<i>Uchwała KOK</i> 01/75 z 17.04.75 r.	Stała gotowość obronna państwa działa na rzecz utrzymania pokoju i umacniania obronności państwa.	Podwyższona gotowość obronna państwa wynika ze wzrostu napięcia w stosunkach międzynarodowych lub zaostrzenia się takiego napięcia albo stwierdzenia symptomów zagrożenia bezpieczeństwa państwa.		Pełna gotowość obronna państwa wynika ze wzrostu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, zaistnienia bezpośredniej groźby wybuchu konfliktu zbrojnego, nagłej napaści przeciwnika na obszar kraju lub gdy z umów między-narodowych wynika konieczność wspólnej obrony przeciwko agresji.
2.	<i>MW nr 3/96</i> <i>H. Pietrzak</i>	Stała gotowość obronna państwa – to stan ciągły, właściwy dla okresu pokoju. Organy i instytucje państwowe prowadzą przygotowania obronne w ramach bieżącej działalności.	Podwyższona gotowość obronna państwa jest stanem odpowiednim dla okresu dużych napięć w sferze stosunków międzynarodowych i wewnętrznych. Organy administracji państwowej i podległe im i nadzorowane przez nie jednostki organizacyjne oraz podmioty gospodarcze ograniczają działalność		Pełna gotowość obronna państwa występuje w okresie, w którym wzrósł napięcie, spowodował groźbę wybuchu wojny lub konieczność obrony suwerenności i integralności terytorium kraju. Organy administracji państwowej i gospodarki narodowej realizują przedsięwzięcia związane z funkcjonowaniem w cza-

			państwową na rzecz zadań obronnych.		się wojny, a po osiągnięciu pełnej gotowości obronnej działają w reżimie wojennym.
3.	<i>Dep. Syst. Obronnego MON – 1996 r.</i>	Stać gotowość obronna państwa – stan trwały utrzymywany w czasie pokoju, gdy stosunki międzynarodowe układają się będą poprawnie a ewentualne konflikty i napięcia będą rozstrzygane w drodze dyplomatycznej i nie będą powodować istotnego wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa państwa	Podwyższona gotowość obronna państwa – stan pośredni między stałą gotowością obronną, a wzmożoną gotowością obronną, który należałoby osiągnąć w razie pojawienia się kryzysu polityczno-militarnego zagrażającego bezpieczeństwu państwa.	Wzmożona gotowość obronna państwa – stan pośredni między podwyższoną a pełną gotowością obronną, który należałoby osiągnąć w razie pojawienia się symptomów zagrożenia wojną lokalną.	Pełna gotowość obronna państwa – stan, który należałoby osiągnąć w razie zaistnienia groźby wybuchu wojny powszechnej, albo w razie dokonania nagłej agresji na Polskę.
4.	<i>Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000 r. pk. „KAPPA” AON 1997 r.</i>	Stać gotowość obronna państwa – to element gotowości obronnej, który polega na tworzeniu i utrzymaniu bezpieczeństwa narodowego oraz rozwijania zaistniałych sytuacji kryzysowych w ramach wydatków wydzielonych z budżetu państwa na cele obronne.	Podwyższona gotowość obronna państwa – to element gotowości obronnej, której przygotowuje się organy władzy, administracji i gospodarki narodowej do realizacji zadań obronnych wynikających z oceny kryzysu polityczno-militarnego zagrażającego bezpieczeństwu państwa.	Wzmożona gotowość obronna państwa – to element gotowości obronnej, który określa konieczność rozwinięcia potencjału obronnego państwa w obliczu zagrożenia konfliktom zbrojnym lub wojną.	Pełna gotowość obronna państwa – to element gotowości obronnej, który określa rozwinięcie systemu obronnego państwa do odparcia agresji przeciwnika.

5.	<p>Rozporządzenie RM z 1999 r. (projekt)</p>	<p>Stala gotowość obronna państwa – stan utrzymywany w czasie pokoju, gdy stosunki międzynarodowe układają się poprawnie, a ewentualne konflikty rozstrzygane są w drodze dyplomatycznej i nie powodują istotnego zagrożenia militarnego.</p>	<p>Podwyższona gotowość obronna państwa – stan poprawiający możliwości wprowadzenia kolejnych wyższych stanów gotowości obronnej. Wprowadza się go w razie pojawienia się symptomów bezpośrednich zagrożeń kryzysowych lub wojennych albo gdy wynika to z zobowiązań sojuszniczych.</p>	<p>Gotowość obronna – zagrożenie wojenne – stan, który osiąga się w razie pojawienia się groźby bezpośredniego zagrożenia wojennego lub konieczności udziału w sojuszniczej obronie poza terytorium Polski.</p>	<p>Pełna gotowość obronna państwa – stan, który osiąga się w razie stwierdzenia bezpośrednich przygotowań do agresji albo w razie dokonania bezpośredniej agresji.</p>
----	--	---	---	---	--

1.3. Analityczna ocena pojęć gotowości obronnej

W przytoczonych definicjach wyraźnie można dostrzec ich ewolucję. Na początku lat siedemdziesiątych, kiedy to próbowano zdefiniować gotowość obronną państwa, wiązano ją głównie z siłami zbrojnymi zdolnymi do odparcia agresji nieprzyjaciela. W późniejszych latach brano pod uwagę zdolność systemu obronnego państwa do działania na wypadek zagrożenia kraju.

Wypracowane definicje z lat siedemdziesiątych funkcjonowały przez ponad dwadzieścia lat, do końca lat dziewięćdziesiątych. Na podstawie tych pojęć definiowano kolejne stany gotowości obronnej państwa i precyzowano zadania dla wykonawców.

Zmiany ustrojowe w RP, transformacja w gospodarce narodowej oraz orientacja prozachodnia, spowodowały przewartościowania w obowiązujących dotychczas pojęciach. Gotowość obronną zaczęto postrzegać jako stałą zdolność państwa do przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom lub takiemu działaniu, aby zachować bezpieczeństwo narodowe i nie dopuścić do zaskoczenia agresją zbrojną RP.

Przez inne sformułowanie definicji gotowości obronnej państwa zmieniły się również pojęcia stanów gotowości obronnej. Od 1975 roku obowiązują trzy stany gotowości obronnej wraz z pakietem zadań przygotowawczych. Obecnie trwają rozważania co do celowości zsynchronizowania gotowości obronnej państwa z gotowością bojową sił zbrojnych, która w sposób zasadniczy wpływa na cały system obronny państwa (system bezpieczeństwa narodowego). Badania dowodzą, że cztery stany gotowości obronnej państwa będą bardziej precyzyjnie określały zadania w obecnie wydłużonych normach czasowych na ich realizację. Wówczas zapisy zadań ujęte w planach do realizacji będą adekwatne do poczynań praktycznych na wypadek zaistnienia kryzysu polityczno-militarnego.

W kolejności dociekań badawczych należy zadać sobie pytanie – od czego może zależeć gotowość obronna państwa? Odpowiedź na tak zadane

pytanie nie jest proste, ani łatwe, bowiem należy poddać analizie szereg uwarunkowań mających wpływ na tę gotowość obronną, uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych (te wyznaczniki są przedmiotem rozważań w rozdziale trzecim opracowania). Kilka aspektów wynikających z uwarunkowań wydaje się, że nie wymaga głębszych analiz z oglądu istoty problemowej. Natomiast treści wewnętrzne tych uwarunkowań muszą być poddane analizie, aby ocenić ich związek i zakres oddziaływania na gotowość obronną państwa. Dla przykładu można wymienić takie problemy (sztandarowe) jak:

- zagrożenia ekologiczne, społeczne i polityczne;
- uwarunkowania ekonomiczne, w tym: stan budżetu na utrzymanie obronności państwa, wydolność produkcji zbrojeniowej, dostosowanie infrastruktury obronnej państwa;
- stan sił zbrojnych, ich uzbrojenie (wyposażenie);
- regulacje prawne dotyczące obronności państwa.

1.4. Ogólne problemy charakteryzujące stany gotowości obronnej

Każdemu ze stanów gotowości obronnej można przypisać i określić zasadnicze problemy, które w formie zadań będą realizowane po wprowadzeniu tych stanów (załącznik 1).

Stała gotowość obronna państwa polega na utrzymaniu dobrosąsiedzkich stosunków i współpracy międzynarodowej. Tworzenie przez siły gospodarczo-obronne bazy materialnej na potrzeby bieżące państwa i na mobilizację. Utrzymanie sił zbrojnych oraz pozostałych sił ochronno-obronnych (Policji, SG, PSP, UOP, BOR) w stałej gotowości bojowej oraz zdolności operacyjnej do podjęcia działań. Szkolenie sił zbrojnych oraz udział wydzielonych jednostek wojskowych w misjach pokojowych i humanitarnych w ramach Sojuszu NATO. Przygotowanie dokumentów (przepisów prawnych i wykonawczych) oraz utrzy-

manie ich w ciągłej aktualności. Utrzymanie w gotowości do działania jednostek reagowania kryzysowego, np. chemicznych i radiacyjnych zespołów awaryjnych, czy pododdziałów ratownictwa inżynierskiego.

Podwyższona gotowość obronna państwa.

Rozwinięcie sił reagowania kryzysowego oraz przygotowanie sił niemilitarnych do realizacji zadań wynikających z zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Uruchamianie pracy organów reagowania kryzysowego i zintensyfikowanie zdolności produkcyjno-usługowej przez siły gospodarczo-obronne.

Gotowość obronna – zagrożenie wojenne.

Zarządzenie i uruchomienie częściowej mobilizacji sił zbrojnych oraz zapewnienie realizacji zadań do strategiczno-operacyjnej osłony kraju i stworzenia warunków do odparcia bezpośredniej agresji o charakterze lokalnym. Przystąpienie do selektywnej realizacji zadań wynikających z „Programu Mobilizacji Gospodarki”, zwłaszcza tych, które rzutują na osiąganie gotowości obronnej państwa.

Pełna gotowość obronna państwa.

Mobilizacyjne i strategiczno-operacyjne rozwijanie sił zbrojnych zapewniające im możliwość do realizacji zadań bojowych na terytorium kraju. Uruchomienie realizacji zadań zawartych w „Programie Mobilizacji Gospodarki” przez siły systemu obronnego państwa w celu udaremnienia (odparcia) agresji przeciwnika.

Wnioski:

1. Gotowość obronna państwa jest tą kategorią bezpieczeństwa narodowego, która określa jego status polityczny, ekonomiczny i militarny.
2. Gotowość obronna państwa to nie tylko zorganizowany system reagujący na zagrożenia militarne, ale także wpływający na wszelkie kryzysy zewnętrzne i wewnętrzne dotyczące naszego Państwa.

3. Na utrzymanie i osiągnięcie gotowości obronnej państwa wpływ mają wyzwania wynikające z naszej przynależności do Sojuszu NATO, a głównie wydzielane nakłady finansowe przeznaczane na obronność.
4. Nieodzowną koniecznością dla sprawnego funkcjonowania państwa jest legislacyjne uporządkowanie przepisów dotyczących gotowości obronnej

2. GOTOWOŚĆ BOJOWA SIŁ ZBROJNYCH

Gotowość bojowa sił zbrojnych jest jednym z najważniejszych elementów przygotowania wojsk (sił zbrojnych) w sytuacjach zagrożenia, kryzysu i wojny. Z biegiem lat gotowość bojowa staje się coraz bardziej złożonym problemem, a znaczenie jej rośnie wraz z kadrowaniem (zmniejszeniem) wielkości sił zbrojnych czasu pokoju. Wpływają na ten fakt uwarunkowania zewnętrzne dotyczące sytuacji geopolitycznej Polski, jak również wewnętrzne tj. polityczno-społeczne i ekonomiczne.

Warunki te wymagają innego spojrzenia na system gotowości bojowej sił zbrojnych tj. jego sprawności, niezawodności i kompatybilności z systemem gotowości obronnej naszego Państwa.

Aktualna sytuacja naszego Państwa – jako członka NATO oraz przyjęcie zobowiązań sojuszniczych zmuszają tak państwo, jak i siły zbrojne do dostosowania swoich standardów do wymagań sojuszniczych. Nie bez znaczenia czynnikiem, który determinuje zmiany jest zmniejszenie wielkości sił zbrojnych czasu pokoju do 150 tys. żołnierzy i mniej. Czynnikiem ten wymusza zmiany w systemie mobilizacyjnym, szkolenia oraz gotowości bojowej i dostosowania ich do aktualnych wyzwań i potrzeb państwa.

System gotowości obronnej państwa oraz system gotowości bojowej sił zbrojnych to główne filary przygotowania każdego państwa do działania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa oraz wojny.

2.1. Założenia gotowości bojowej – rys historyczny

Gotowość bojowa – to stan określający zdolność sił zbrojnych do podjęcia i kontynuowania działań w wyznaczonym miejscu i czasie⁴.

⁴ Słownik terminów w zakresie bezpieczeństwa narodowego, Wyd. BPiInf. MON, Studia i Materiały nr 40, s. 33.

Gotowość bojowa – jest to ustalony (w zestawieniu zadań mobilizacyjnych) czas, w którym jednostka wojskowa ma zakończyć wszystkie czynności związane z mobilizacyjnym rozwinięciem, pobraniem i załadowaniem na środki transportowe i wozy bojowe zapasów ruchomych, przygotowaniem do działań sił i środków, przeprowadzeniem szkolenia zgrywającego oraz osiągnięciem gotowości do wykonania zadań wynikających z jej operacyjnego przygotowania⁵.

Gotowość bojowa jednostek wojskowych (wojsk) to stan ilościowy i jakościowy oraz ich organizacyjne przygotowanie do realizacji zadań w określonym czasie i zgodnie z przeznaczeniem⁶.

Problem gotowości bojowej należy rozpatrywać w dwóch płaszczyznach: strategiczno-operacyjnej, tj. na szczeblu państwa i sił zbrojnych oraz na szczeblu taktycznym, tj. na poziomie jednostki wojskowej (batalionu, pułku, brygady).

W sensie operacyjno-strategicznym gotowość bojową należy rozumieć jako stopień (stan) zdolności sił zbrojnych do zapewnienia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Na poziomie jednostki wojskowej (taktycznym) jest to możliwość szybkiego opuszczenia przez ZT (jednostkę wojskową), pododdziały miejsca stałej dyslokacji (MSD) w maksymalnie krótkim czasie po zgrywaniu bojowym i szybkim przegrupowaniu na właściwe (wyznaczone) kierunki) rejony działań i wykonanie postawionych zadań.

Głównym celem gotowości bojowej sił zbrojnych jest należyte przygotowanie sił Zbrojnych RP do obrony państwa w przypadku zagrożenia, kryzysu i wojny oraz zapewnienie sprawnego ich przejścia do działań we właściwym czasie, ponadto odstraszenie potencjalnego przeciwnika.

System gotowości bojowej to zorganizowany zbiór celowo podejmowanych i realizowanych w wojskach (siłach zbrojnych) działań obejmujących

⁵ Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP, Sztab Generalny WP 1511/99, Warszawa 1999, s. 116.

⁶ Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, Szt. Gen. 1506/99, s. 74.

określony potencjał bojowy wojsk oraz całokształt norm, ustaleń, warunków, funkcji i działań materialnych zapewniających właściwe jego kształtowanie, sprawne rozwijanie i zorganizowane użycie w określonym czasie do realizacji zadań bojowych lub innych (zwalczanie zagrożeń niemilitarnych) mogących wystąpić w okresie zagrożenia, kryzysu i wojny z zapewnieniem niezbędnej swobody działań i żywotności wojsk⁷.

Aby cele i zadania stawiane przed systemem gotowości bojowej zostały zrealizowane winien on zapewniać:

- wysoką zdolność bojową wojsk odpowiednią do warunków i wymagań współczesnego pola walki i możliwości potencjalnego przeciwnika;
- prowadzenie ciągłego i skutecznego rozpoznania potencjalnego przeciwnika oraz dokonywania właściwej oceny stopnia zagrożenia naszego Państwa;
- sprawne ostrzeganie o mogących wystąpić lub istniejących zagrożeniach bezpieczeństwa państwa, w tym sił zbrojnych;
- stworzenie warunków do uchylania się przed zaskakującymi uderzeniami przeciwnika oraz efektywnego odparcia jego planowanych uderzeń;
- zorganizowanie sprawnego oraz wszechstronnego zabezpieczenia operacyjnego rozwinięcia wojsk i wprowadzenie ich do działań we właściwym czasie i miejscu;
- osłonę własnych obiektów (infrastruktury) systemów działania przed rozpoznaniem i destrukcyjnym oddziaływaniem przeciwnika.

System gotowości bojowej winien zapewniać osiągnięcie pełnej gotowości bojowej w czasie normatywnym, aby zapewnić skrytość przedsięwzięć alarmowo-mobilizacyjnych. Jednak główną jego cechą powinna być elastyczność stosownie do mogącej zaistnieć sytuacji polityczno-militarnej.

---

⁷ Przepis autora.

Stąd też w pokojowej działalności wszystkich szczebli, główne miejsce powinna zajmować problematyka gotowości bojowej, jako nadrzędne zadanie dotyczące szkolenia wojsk. Problematyka powinna dotyczyć takich zagadnień jak:

- doskonalenie elementów zapewniających utrzymanie wysokiego poziomu stałej gotowości bojowej jako bazy wyjściowej do sprawnego przejścia do wyższych stanów gotowości bojowej sztabów i wojsk;
- zapewnić precyzyjne, szybkie i niezawodne ich alarmowanie i powiadomianie;
- doskonalic kierowanie procesem osiagania wyższych stanów gotowości bojowej;
- zwiększyć wymagalność oraz działalność organizacyjną zabezpieczającą proces osiagania WSGB.

System gotowości bojowej na obecnym etapie musi spełniać określone wymagania do których należy zaliczyć:

- podstawy prawno-finansowe działalności w czasie OWSG wojsk;
- powiązania z systemem gotowości obronnej państwa;
- możliwość uruchomienia niektórych części sił zbrojnych lub ich całości;
- osiaganie pełnej gotowości bojowej (PłGB) w normatywnym czasie z możliwością skrytego przebiegu przedsięwzięć alarmowo-mobilizacyjnych;
- wysoki poziom wyszkolenia bojowego i operacyjnego;
- utrzymywanie w stałej gotowości bojowej (St.GB) sił niezbędnych do reagowania w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- możliwość rozmieszczenia na całym obszarze kraju jednostek wojskowych (JW) o różnym stopniu rozwinięcia;
- przygotowanie jednostek wojskowych do realizacji zadań mobilizacyjnych;

- parametry wymagane przez zadania sojusznicze (NATO) nałożone na nasze siły zbrojne.

W czasie pokoju w systemie gotowości bojowej wojsk (sił zbrojnych jej podstawowymi elementami są:

- gotowość alarmowa;
- gotowość mobilizacyjna;
- zdolność bojowa.

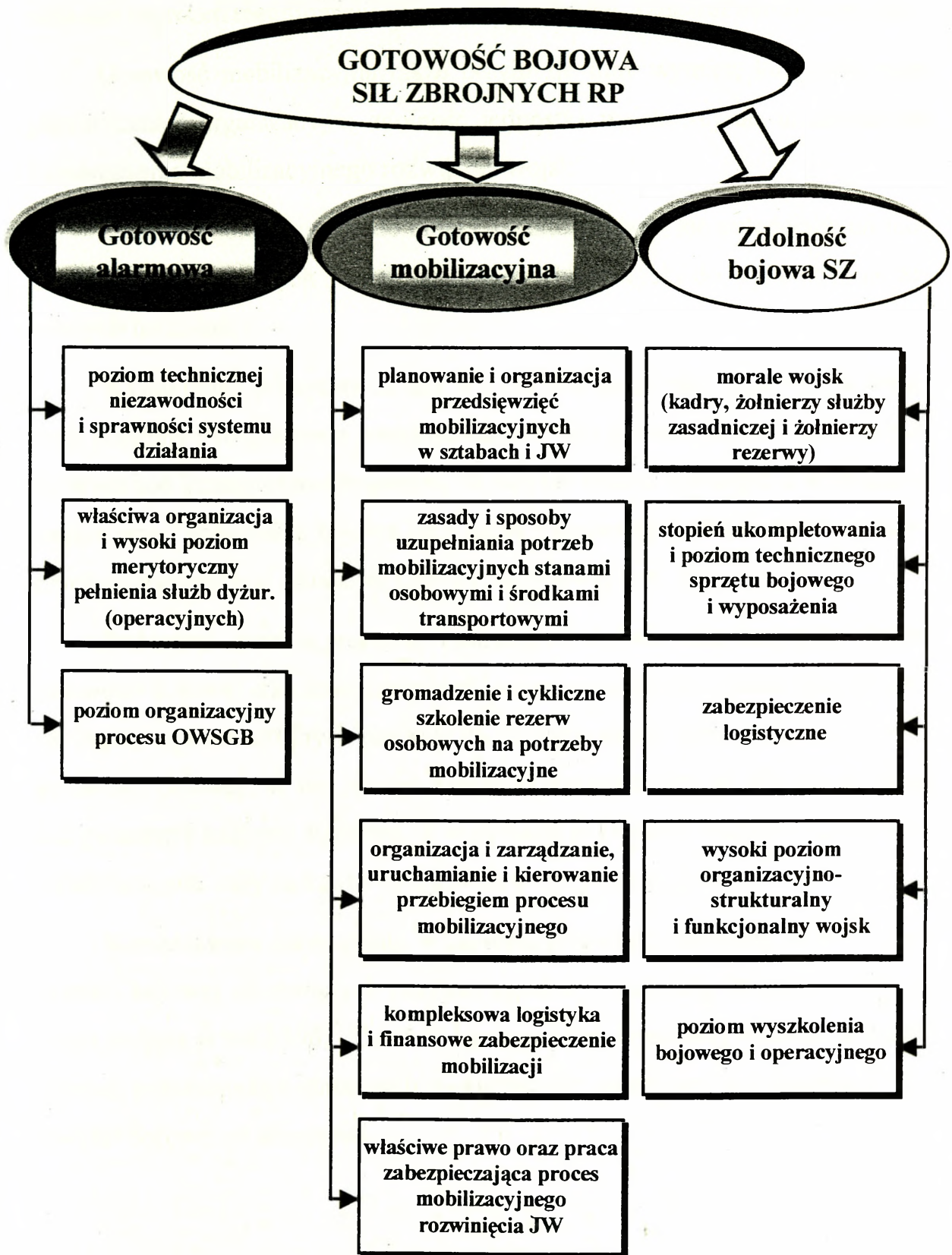
Gotowość alarmowa to możliwość sił zbrojnych do wykonania zadań ujętych w planach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej realizowanych w trybie natychmiastowym (alarmowym).

Gotowość mobilizacyjna to określony stopień przygotowania sił zbrojnych (wojsk) do terminowego wykonania zadań ujętych w planach mobilizacyjnych i przejścia ich ze struktur czasu pokoju na struktury okresu wojny w warunkach mobilizacji częściowej lub powszechnej.

Zdolność bojowa to określona potencjalnymi możliwościami (nowoczesnością, kompatybilnością sprzętu bojowego) realizacja zadań we wskazanym czasie.

Szczegółowe czynniki wpływające na gotowość bojową zostały zobrazowane na rys. 2, sprowadzają się one do zamierzeń organizacyjnych i wykonawczych. Należy skomentować dotychczasowe poglądy dotyczące gotowości bojowej z ich przewartościowaniem po przystąpieniu do Sojuszu NATO.

W gotowości alarmowej przeważają czynniki organizacyjne, które dotyczą sprawności funkcjonowania całego systemu gotowości alarmowej. Ta gotowość sprowadzała się do wysokiego poziomu pełnienia służb dyżurnych i operacyjnych oraz do organizacyjnego przygotowania jednostek wojskowych na wypadek wprowadzenia wyższych stanów gotowości bojowej. Obecnie w ramach tej gotowości dowódca szczebla operacyjnego (OW, korpusu, flotylli)

Rys. 2. Podstawowe elementy (komponenty) gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP w ujęciu dotychczasowym.

Źródło – opracowanie własne autora.

są zobligowani do reagowania posiadanymi siłami na wypadek bezpośrednich zagrożeń niemilitarnych (powodzi, pożarów, katastrof ekologicznych).

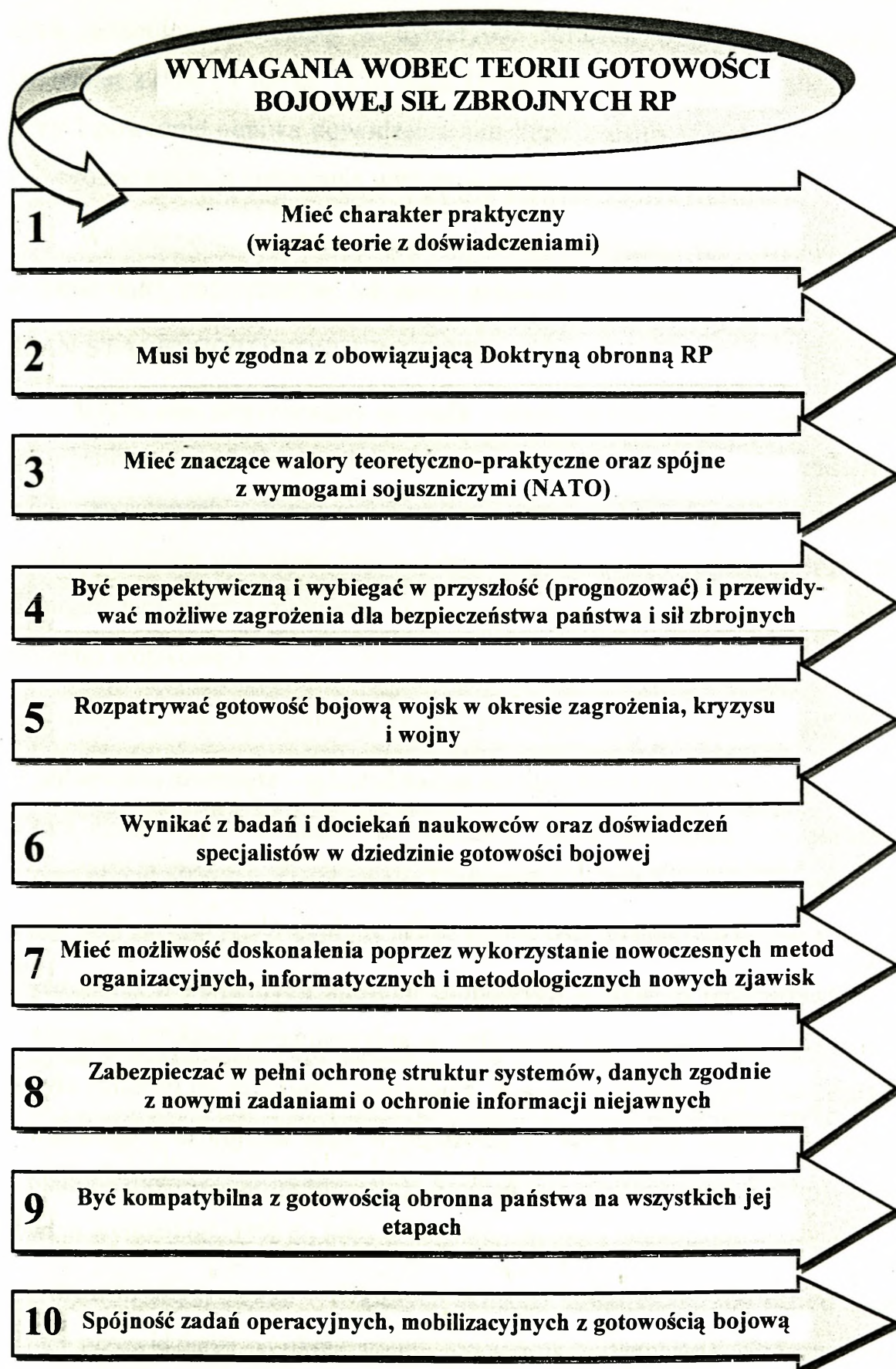
Gotowość mobilizacyjna także przyjmuje inny wymiar, który obejmuje planistyczną i organizacyjną zdolność jednostki wojskowej do uruchomienia i prowadzenia mobilizacyjnego rozwijania wojsk.

Zdolność bojowa urasta do rangi charakteryzującej się potencjalnymi możliwościami sił zbrojnych (wojsk, jednostek wojskowych) do wykonania postawionych im zadań.

Wymienione priorytety zmian w systemie gotowości bojowej sił zbrojnych powinny być zbieżne z podejmowaniem prac promocyjnych i badawczych na Wydziale Strategiczno-Obronnym. W zarysie można wyodrębnić wymagania stojące przed gotowością bojową jako jedną z podspecjalności naukowo-badawczych uprawianych w Akademii Obrony Narodowej (rys. 3).

Powiązanie teorii z praktyką i minionymi doświadczeniami w dziedzinie gotowości bojowej oraz nowoczesnie skonstruowane prawo i pełne zabezpieczenie logistyczne sił zbrojnych pozwala na skonstruowanie nowej jakości systemu gotowości bojowej. W ten sposób zabezpieczone potrzeby sił zbrojnych mogą dać gwarancję naszemu Państwu, iż w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa obywateli będą one stały na straży bytu narodowego i całego kraju.

Kompleksowe rozwiązania w zakresie gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej sił zbrojnych przyjęto zgodnie z uchwałą Komitetu Obrony Kraju podjętą w roku 1962. Zawarte tam postulaty wymagały scalenia poszczególnych przedsięwzięć obronnych w gospodarce narodowej, administracji i gotowości bojowej sił zbrojnych.

Rys. 3. Wymagania stawiane teorii gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP.
Źródło - wykonanie własne autora.

Podstawowe wymagania w zakresie gotowości bojowej w siłach zbrojnych sformułowane zostały w dyrektywie Ministra Obrony Narodowej nr 0016/oper z dnia 27 lutego 1970 roku. Dyrektywa ta nakładała na Sztab Generalny i pośrednie ogniwa dowodzenia określone zadania w zakresie mobilizacyjnego rozwinięcia i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

W zależności od stopnia zagrożenia siły zbrojne mogły znajdować się w stanie stałej, podwyższonej lub pełnej gotowości bojowej.

STAN STAŁEJ GOTOWOŚCI BOJOWEJ

Był to stan utrzymywany w czasie pokoju, w którym poszczególne ogniwa organizacyjne sił zbrojnych zachowują zdolność do wykonania właściwych zadań, związanych z zapoczątkowaniem i uruchomieniem procesu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej oraz innych zadań wynikających ze stopnia organizacyjnego rozwinięcia, rodzaju, przeznaczenia, charakteru i specyfiki jednostki wojskowej.

Z uwagi na stopień organizacyjnego rozwinięcia wojsk wyróżnia się:

- **jednostki rozwinięte** – gdzie aktualna ich struktura była identyczna ze strukturą czasu wojny. Jednostki te posiadały całość uzbrojenia i wyposażenia oraz ponad 80% stanu osobowego w stosunku do etatu wojennego (nie mniej niż 70% sprzętu i uzbrojenia w pełnej sprawności technicznej);
- **jednostki o niepełnych stanach osobowych** – były to jednostki, których aktualna struktura organizacyjna w zależności od stopnia ukończenia była zbliżona do struktury czasu wojny. Posiadały te jednostki całość sprzętu bojowego i uzbrojenia oraz wyposażenia (z wyjątkiem niektórych egzemplarzy środków transportowych). Stopień ukończenia stanem osobowym wynosił od 35% do 80% w stosunku do etatu wojennego;
- **jednostki skadrowane** – w których aktualna struktura różniła się od struktury przewidzianej na okres wojny. Stopień ukończenia sprzętem bojo-

wym, uzbrojeniem i wyposażeniem był znacznie mniejszy, jak w jednostkach o niepełnych stanach. Stan żołnierzy jednostek skadowanych nie przekraczał 35% ukończenia w stosunku do etatu czasu wojennego.

- **jednostki nowo formowane** – były to jednostki przewidziane do sformowania według etatu wojennego. Załączkami tych jednostek były etatowe grupy organizacyjne, przewidziane do ich sformowania oraz zawiązki mobilizacyjne wydzielone z kadry zawodowej. Dla jednostek tych sprzęt i uzbrojenie utrzymywano na zapasach, a brakujące środki transportowe i maszyny pobierano z gospodarki narodowej.

Czynniki utrzymania stałej gotowości bojowej obejmują ciągłą zdolność systemu alarmowego do uruchomienia wyższych stanów gotowości bojowej dotyczących:

- przejścia jednostek wojskowych ze struktury czasu „P” na strukturę czasu „W”;
- rozpoczęcia realizacji zaplanowanych zadań bojowych i operacyjnych w trybie alarmowym;
- sztaby i jednostki o niepełnych stanach osobowych i skadowane (po wydzieleniu rzutów alarmowych są w gotowości do mobilizacyjnego rozwinięcia i przejścia na struktury czasu „W”);
- uczelnie wojskowe i jednostki szkolne mogą wykonywać zadania mobilizacyjne i przechodzić do rejonów alarmowych (RA), lub pozostawać w miejscu stałej dyslokacji (MSD) oraz rozpocząć szkolenie na skróconych programach kształcenia;
- bazy, składnice oraz inne jednostki zaopatrzenia i obsługi sił zbrojnych przechodzą na strukturę czasu „W” oraz wydzielają i ładują zapasy przeznaczone dla wojsk operacyjnych;

- instytucje i jednostki stacjonarne typu (komendy garnizonów, jednostki budowlane zakłady produkcyjne, szpitale) w St.GB osiągają gotowość do rozwinięcia w obiektach stałych. Dotyczy to również jednostek zabezpieczenia i ochrony, garnizonowych węzłów łączności oraz terenowych sztabów wojskowych;
- pozostałe jednostki i etatowe grupy organizacyjne jednostek nowo formowanych przygotowują się do mobilizacyjnego rozwinięcia.

W celu zachowania stanu stałej gotowości bojowej wojsk i zdolności do terminowej realizacji zadań wszystkie dowództwa, sztaby, instytucje i jednostki wojskowe powinny codziennie utrzymywać:

- 70% stanu ewidencyjnego żołnierzy;
- 80% ustalonego ewidencyjnie, zgodnie z tabelą należności, uzbrojenia i sprzętu technicznego w pełnej sprawności do jego użycia;
- zapasy nienaruszalne i doraźne zapasy materiałowe w przydatności użytkowej na okres 5 – 7 dni;
- w stałej aktualności plany osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej i mobilizacyjnego rozwinięcia.

Niezbędnym warunkiem utrzymania stałej gotowości bojowej było utrzymywanie w ciągłej gotowości eksploatacyjnej obiekty i urządzenia stałe, ułatwiające wykonanie zadań bojowych, osiągnięcie wyższych stanów gotowości bojowej i przygotowanie do mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, rozwinięcia systemu dowodzenia oraz ochronę stanów osobowych.

Kolejnym etapem w kształtowaniu się gotowości bojowej sił zbrojnych było Zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP nr 001/oper opublikowane w marcu 1972 roku.

W ramach umacniania obronności państwa i dalszego doskonalenia założeń mobilizacyjnych wprowadzono czterostopniowy system osiągania wyższych stanów gotowości bojowej wojsk:

- stan stałej gotowości bojowej;
- stan podwyższonej gotowości bojowej;
- stan gotowości bojowej zagrożenia wojennego;
- stan pełnej gotowości bojowej.

Obowiązujące ustalenia w całej rozciągłości, jeżeli chodzi o utrzymanie stałej gotowości bojowej, zostały zachowane.

STAŁA GOTOWOŚĆ BOJOWA

To stan, w którym wojska prowadzą planowaną działalność, zachowując zdolność do wykonywania określonych zadań bojowych przez ZT i oddziały rozwinięte, a także do sprawnego przeprowadzenia mobilizacji przez jednostki o niepełnych stanach i skadrowane. Wydzielone siły i środki pełnią zgodnie z planem dyżury bojowe, zapewniając skuteczną ochronę państwa przed naruszeniem granic z powietrza, lądu i morza.

Podział jednostek pod względem stopnia ich rozwinięcia pozostał jak dotychczas tj.:

- jednostki rozwinięte;
- o niepełnych stanach osobowych;
- skadrowane;
- nowo formowane.

Charakterystyczną cechą tego okresu był nowy parametr w zakresie zachowania stałej gotowości bojowej, który nakazywał dowódcom utrzymanie nie mniej niż 70% stanu ewidencyjnego jednostki w miejscach stałej dyslokacji. Postanowienie to nie dotyczyło okresu urlopowego w szkolnictwie wojskowym.

W jednostkach wcielających poborowych, w okresie szkolenia podstawowego, wskaźnik ten był odpowiednio niższy i wynosił 50% stanu ewidencyjnego jednostki wojskowej.

Kolejna zmiana w systemie gotowości bojowej sił zbrojnych nastąpiła na podstawie Dyrektywy Ministra Obrony Narodowej nr 01/oper. o gotowości bojowej i mobilizacyjnej z grudnia 1985 roku. Na tej podstawie szef Sztabu Generalnego WP Zarządzeniem nr pf 32/oper z dnia 10 grudnia 1985 roku nakazał wprowadzenie do użytku Instrukcji o gotowości bojowej wojsk cz. I (szczebel operacyjny) i cz. II (szczebel taktyczny). Dokumenty te normowały procedury utrzymania i osiągnięcia gotowości bojowej w poszczególnych rodzajach wojsk.

Dyrektywa o gotowości bojowej i mobilizacyjnej sił zbrojnych, dalej sankcjonowała istniejący czterostopniowy system osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej wojsk modyfikując jedynie normy czasowe osiągnięcia poszczególnych stanów:

- stałej gotowości bojowej;
- podwyższonej gotowości bojowej;
- gotowości bojowej zagrożenia wojennego;
- pełnej gotowości bojowej.

STAŁA GOTOWOŚĆ BOJOWA

To taki stan, w którym instytucje MON-u, Szt. Gen. WP oraz dowództwa okręgów wojskowych, rodzajów sił zbrojnych, związków taktycznych oraz jednostek wojskowych prowadzą codzienną planową działalność szkoleniową, zachowując gotowość do:

- sprawnego rozwinięcia systemu dowodzenia;

- kierowania procesem osiągania przez wojska wyższych stanów gotowości bojowej oraz ich mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia;
- zabezpieczenia procesu osiągania wyższych stanów gotowości bojowej wojsk.

Podział jednostek wojskowych pod względem stopnia ich rozwinięcia w czasie pokoju pozostawał jak poprzednio. Do zasadniczych zmian w parametrach utrzymania stałej gotowości bojowej należało:

- utrzymać przynajmniej 80% etatu ewidencyjnego pokojowych należności, uzbrojenia, środków transportowych oraz środków ochrony przed skażeniami w jednostkach rozwiniętych;
- w jednostkach o niepełnych stanach osobowych, co najmniej 70%;

W codziennej działalności szkoleniowej utrzymywać 70% stanu ewidencyjnego żołnierzy i kadry. W miejscu stałej dyslokacji 50% i w zasięgu dyspozycyjnym 20%.

- posiadać odpowiednio wyszkolone rezerwy osobowe, zapewniające sprawne uzupełnienie potrzeb mobilizacyjnych;
- zapewnić zdolność do natychmiastowej realizacji przedsięwzięć wynikających z planów osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

Wraz ze zmianą dyrektywy i instrukcji o gotowości bojowej wojsk zmieniał się plan operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz powstał nowy plan mobilizacyjny. Następnym etapem doskonalenia gotowości bojowej była Dyrektywa Ministra Obrony Narodowej nr 01/oper. z dnia 18 grudnia 1991 roku. Na jej podstawie szef Sztabu Generalnego WP Zarządzeniem nr 21/oper. z dnia 20 grudnia 1991 roku wprowadził nową instrukcję o gotowości bojowej wojsk⁸.

⁸ Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, część I – szczebel operacyjny, sygn. Szt. Gen. 1399/92.
Instrukcja o gotowości bojowej wojsk część II – szczebel taktyczny, sygn. Szt. Gen. 1400/92.

Dyrektywa określała cztery stany gotowości bojowej wojsk, takie jak poprzednio, tj. stała, podwyższona, zagrożenia wojennego i pełna gotowość bojowa.

W stałej gotowości bojowej Instytucje Centralne MON, Sztab Generalny WP oraz dowództwa okręgów wojskowych, rodzajów sił zbrojnych i jednostek wojskowych prowadzą codzienną działalność szkoleniową (produkcyjną) zachowując gotowość do:

- sprawnego rozwinięcia i funkcjonowania stanowisk dowodzenia;
- kierowania procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej;
- sprawnego mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- pełnego zabezpieczenia procesu OWSGB;
- formowania jednostek zmilitaryzowanych w resorcie obrony narodowej.

Nowe określenie stopni ukończenia w stanie osobowym i sprzęcie bojowym dla jednostek rozwiniętych, o niepełnych stanach osobowych. Z grupy jednostek rozwiniętych został wydzielony nowy komponent tzw. siły szybkiego reagowania.

Założono, że:

- jednostki rozwinięte będą posiadały w czasie pokoju 65% i więcej ukończenia w stanie osobowym w stosunku do etatu czasu „W” oraz 100% uzbrojenia, a jednostki przewidziane do sił szybkiego reagowania 90% ukończenia stanem osobowym oraz 100% uzbrojenia i sprzętu technicznego;
- jednostki o niepełnych stanach osobowych będą posiadały w czasie pokoju od 15 do 64% ukończenia stanem osobowym w stosunku do etatu czasu „W” oraz 100% uzbrojenia;

Miejsce stałej dyslokacji (MSD) określono jako ścisły rejon kierunkowo-administracyjny jednostki wojskowej (koszary, lotnisko, port).

Zmniejszone zostały wielkości procentowe utrzymania stanu osobowego jednostek w dniach wolnych od zajęć. Dla jednostek wojskowych rozwiniętych i o niepełnych stanach będących w MSD i rejonach czasowego pobytu należy posiadać nie mniej niż 50% (w siłach szybkiego reagowania 70%) stanu ewidencyjnego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. W dniach wolnych od zajęć utrzymuje się niezbędną liczbę żołnierzy, zapewniając pełnienie służb dyżurnych, dyżurów bojowych, udział w akcjach ratowniczych, zabezpieczeniu funkcjonowania jednostek. Oznaczało to posiadanie nie mniej jednak niż 25%, a w siłach szybkiego reagowania nie mniej niż 50% stanu ewidencyjnego w czasie od godziny 17.00 dnia poprzedzającego dzień wolny do godziny 6.00 dnia poświęconego.

Wprowadzono we wszystkich jednostkach wojskowych limity nieprzekraczalne sprawności technicznej i eksploatacyjnej uzbrojenia na poziomie co najmniej 70% etatu czasu „W” (dla jednostek szybkiego reagowania 85%).

Nowym elementem było wprowadzenie czterech grup zdolności bojowej uzbrojenia oraz sprzętu technicznego, dzieląc je na grupy:

- grupa zapasu nienaruszalnego (ZN) – sprzęt utrzymywany na stałej konserwacji;
- grupa szkolno-bojowa – sprzęt utrzymywany w czasowej konserwacji, zwolniony okresowo do szkolenia za zgodą dowódcy ZT lub wyższych przełożonych;
- grupa szkolna – sprzęt znajdujący się w ciągłej eksploatacji dla celów szkoleniowych i innych;
- grupa gospodarcza – sprzęt (głównie środki transportowe) znajdujący się w ciągłej eksploatacji dla celów gospodarczych oraz socjalno-bytowych jednostki wojskowej.

Wprowadzenie ograniczeń czasu „P” przy wprowadzeniu wyższych stanów gotowości bojowej, tj. nie ładowanie zapasów ruchomych do wozów bojowych i środków transportowych z chwilą wprowadzenia wyższych stanów gotowości bojowej.

Toczące się zmiany polityczno-gospodarcze oraz stałe zmniejszanie budżetu dla sił zbrojnych wymusiło zmiany w siłach zbrojnych, w tym w systemie gotowości bojowej. Zatwierdzona przez Ministra Obrony Narodowej Dyrektywa o gotowości bojowej i mobilizacyjnej SZ RP nr 001/oper. z dnia 1.12.1994 roku wprowadzała zasady utrzymania stałej gotowości bojowej i osiągnięcia wyższych stanów tej gotowości. Na tej podstawie I zastępca szefa Sztabu Generalnego WP rozkazem nr 11/oper. z dnia 25.05.1995 roku wprowadził do użytku Instrukcję o gotowości bojowej wojsk wraz ze wzorami dokumentów do tej instrukcji⁹.

W czasie obowiązywania tych instrukcji zmienione (złagodzone) zostały procentowe limity stopni ukończenia jednostek oraz czasy osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej wojsk (zamiast sił szybkiego reagowania wprowadzono jednostki pierwszej kolejności użycia - PKU).

W jednostkach rozwiniętych w stałej gotowości bojowej posiadać ukończenie stanem osobowym powyżej 65% etatu czasu „W”, a w jednostkach pierwszej kolejności użycia powyżej 80% etatu czasu „W”. Dla jednostek o niepełnych stanach osobowych ukończenie to wynosiło powyżej 20% do 65% etatu czasu „W”.

W jednostkach skadrowanych ukończenie stanem osobowym obejmowało 20% (15% do 20% w jednostkach stacjonujących samodzielnie) etatu czasu „W”.

---

⁹ Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, sygn. Szt. Gen. WP 1444/95;
Wzory dokumentów gotowości bojowej, sygn. Szt. Gen. 1445/95.

W czasie obowiązywania dyrektywy i instrukcji łagodzone (wydłużano) częściowe czasy powołania i przyjęcia rezerw osobowych oraz pobrania z gospodarki narodowej pojazdów i maszyn w ramach uzupełnienia zasadniczego z 18 do 24 godzin i dla jednostek pierwszej kolejności użycia z 12 do 18 godzin.

Zmniejszono codzienne utrzymywanie do 50% stanu ewidencyjnego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w jednostkach rozwiniętych i o niepełnych stanach (dla jednostek PKU – 60%) w dniach szkoleniowych. Natomiast w dniach wolnych od zajęć nie mniej niż 25% stanu ewidencyjnego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej.

Ponadto zmniejszono we wszystkich jednostkach utrzymanie w pełnej sprawności technicznej sprzęt do co najmniej 70% (w jednostkach PKU nie mniej niż 80%) etatu wojennego.

Zasadniczą zmianą jaka dokonała się w systemie gotowości bojowej było przyjęcie Polski w dniu 12 marca 1999 roku do NATO. Fakt ten spowodował konieczność realizacji standardów obowiązujących w Sojuszu dla krajów członkowskich, w tym dostosowania systemu gotowości bojowej wojsk.

Zgodnie z decyzją nr pf 6/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia do użytku w Siłach Zbrojnych RP „Dyrektywy o gotowości bojowej i mobilizacyjnej SZ RP” i rozkazem pf 123/sztab z dnia 25.05.1999 roku szefa Sztabu Generalnego WP wycofane zostały dotychczas obowiązujące instrukcje i od 1.07.1999 roku wprowadzono nową „Instrukcję o gotowości bojowej wojsk” wraz ze „Wzorami dokumentów gotowości bojowej”¹⁰.

Dokumenty te określiły nowe komponenty wojsk tzw. siły reagowania (natychmiastowego reagowania, szybkiego reagowania) i główne siły obrony.

¹⁰ Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, sygn. Szt. Gen. 1506/99,
Wzory dokumentów gotowości bojowej, sygn. Szt. Gen. 1507/99.

Ustalono termin osiągnięcia gotowości do podjęcia działań przez jednostki Sił Zbrojnych RP zaszeregowując je do dziesięciu kategorii gotowości (rys. 4).

Określono, iż gotowość bojowa jednostki wojskowej to stan ilościowy i jakościowy oraz jej organizacyjne przygotowanie do realizacji zadań w normalnym czasie i zgodnie z przeznaczeniem.

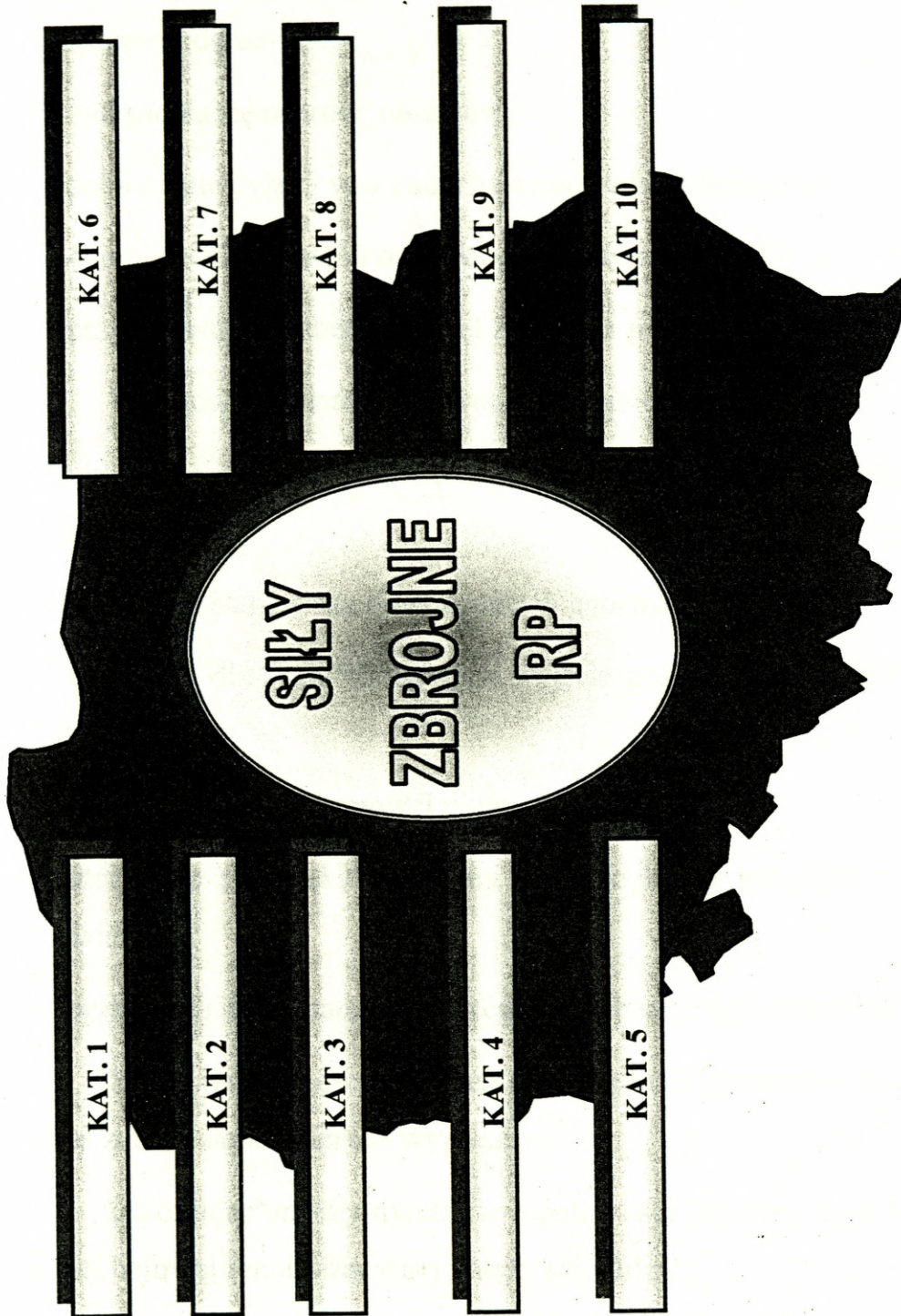
Istotną zmianą jest znaczne wydłużenie czasu osiągnięcia przez jednostkę do podjęcia działań oraz nie naliczanie czasu niezbędnego na przerzut lub przemieszczenie (przegrupowanie) jednostki do rejonu działań.

Wydłużenie czasu na przygotowanie i realizację zadań mobilizacyjnych czterech zestawów jednostek wojskowych. Dokonano zmiany w tytule i zadaniach gotowości bojowej zagrożenia wojennego na gotowość bojową „Zagrożenie wojenne”.

Pod pojęciem utrzymania stałej gotowości bojowej rozumie się:

- utrzymanie w sprawności systemów dowodzenia (kierowania) i alarmowania, pełniących dyżury bojowe i ratownicze;
- zachowania sprawności wojsk do osłony granic;
- zorganizowanego przejścia ze struktur czasu „P” na struktury czasu „W”;
- udziału w akcjach ratowniczych, humanitarnych i misjach pokojowych.

Nowym elementem użycia sił zbrojnych do zwalczania zagrożeń niemilitarnych oraz wykonania zadań strategicznego rozwinięcia w stanie stałej gotowości bojowej dla jednostek funkcjonujących w czasie „P” jest możliwość wprowadzenia trzech stopni gotowości alarmowej: gotowość alarmowa trzeciego stopnia, drugiego i pierwszego stopnia.

Rys. 4. Kategorie jednostek wojskowych ze względu na zachowanie gotowości bojowej.
Źródło wg danych Sztabu Generalnego WP.

W gotowości alarmowej trzeciego stopnia:

- utrzymuje się pewien procent stanu ewidencyjnego jednostki z niezbędnym sprzętem do użycia;
- wzmacnia się ochronę obiektów;
- pełni ciągle dyżury w organach dowodzenia i kierowania;
- ogranicza się dla stanu osobowego opuszczenie MSD;
- przygotowuje niezbędny sprzęt zgodnie z przewidywaniem do użycia.

W gotowości alarmowej drugiego stopnia:

- utrzymuje się znacznie większy stan ewidencyjny jednostki z niezbędnym sprzętem;
- utrzymuje stanowiska dowodzenia w gotowości do działań;
- ogranicza dla stanu osobowego wyjście poza MSD i zapewnia stawiennictwo.

W gotowości alarmowej pierwszego stopnia:

- utrzymuje się większość stanu ewidencyjnego jednostki w gotowości do działań;
- ogranicza się dla stanu osobowego opuszczania jednostki (MSD);

Nastąpiła gruntowna zmiana dokumentacji gotowości bojowej i dostosowana została do aktualnych wyzwań.

Dokonując analizy dyrektyw o gotowości bojowej, a po 1975 roku gotowości bojowej i mobilizacyjnej należy stwierdzić:

- zmniejszenie limitów procentowych stanów osobowych, tak w dniach szkoleniowych, jak i w czasie wolnym żołnierzy zasadniczej służby wojskowej;
- zmiany w większości czasów (znaczne ich wydłużenie) w procesie OWSGB;

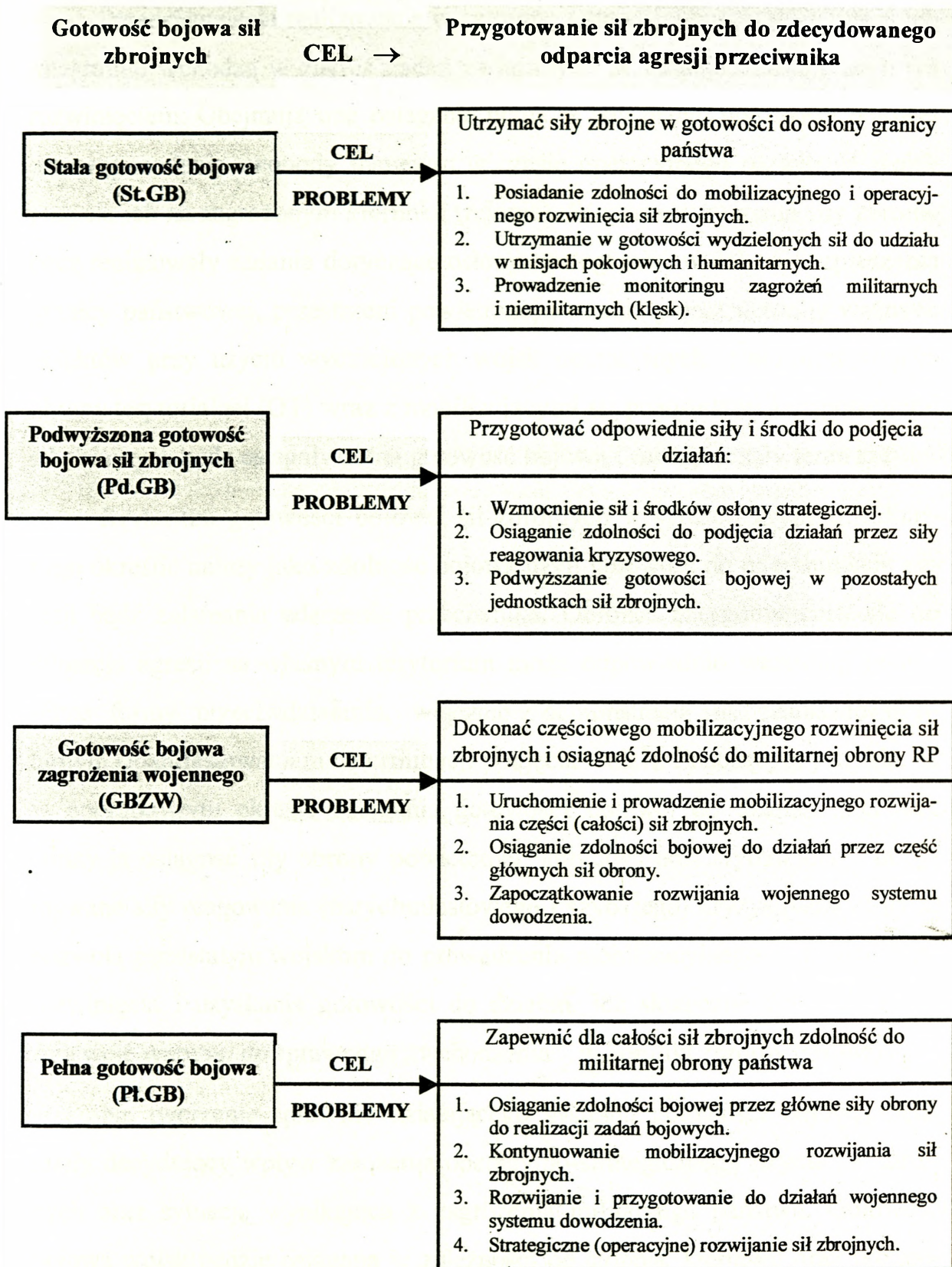
- wprowadzenie gotowości alarmowej jako zadania sił zbrojnych w sytuacji zagrożeń niemilitarnych;
- dostosowanie standardów w systemie gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP do NATO – np. organizując dziesięć kategorii jednostek wojskowych.

2.2. Charakterystyka stanów gotowości bojowych (cele – problemy)

Gotowość bojowa sił zbrojnych jest elementem funkcjonalnym, który określa praktyczne poczynania dowódców oraz stanowi zasadniczą treść działań wojsk w czasie pokoju. Natomiast w okresie narastania kryzysu militarnego jest ona warunkiem koniecznym do podjęcia działań bojowych przez osiągnięcie kolejnych stanów gotowości bojowej (podwyższonej gotowości bojowej), gotowości bojowej zagrożenie wojenne (GB ZW), pełnej gotowości bojowej (PłGB). Osiągnięcie PłGB możemy dokonywać w sposób „lawinowy” tj. przejścia ze stanu St.GB do stanu PłGB z pominięciem dwóch pośrednich stanów lub w tzw. sposób „stopniowy” przechodząc do kolejnych stanów gotowości bojowej, aż do PłGB. Stan pełnej gotowości bojowej (PłGB) pozwala na uzyskanie pełnej zdolności sił i środków do podjęcia działań bojowych.

Cele i problemy realizowane przez siły zbrojne w poszczególnych stanach gotowości bojowej to przede wszystkim przygotowanie wojsk do zdecydowanego odparcia agresji przeciwnika (rys. 5).

System gotowości bojowej sił zbrojnych musi być dostosowany do wariantu wybuchu konfliktu zbrojnego – lokalnego, jak i wojny powszechnej, a zatem wyróżnia się on dużą elastycznością reagowania na rozwój sytuacji rozpoczynającej się bądź stopniowym narastaniem zagrożenia, bądź też nagłym wybuchem wojny. W ramach osiągania gotowości bojowej musi odbywać się mobilizacyjne rozwinięcie wojsk, bez którego siły zbrojne nie osiągną pełnej gotowości bojowej.

Rys. 5. Cele i problemy realizowane w stanach gotowości bojowej.

Źródło: J. Wojnarowski, Gotowość obronna państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego – materiały do studiowania.

Przedsięwzięcia realizowane w systemie gotowości bojowej sił zbrojnych integralnie wchodzi w zakres zadań związanych ze strategiczno-operacyjnym rozwinięciem. Obejmują one osiągnięcie przez te siły pełnej gotowości bojowej oraz zapewnienie swobody manewru w czasie operacyjnego rozwijania wojsk i użycia ich na zagrożonym kierunku (rejonie). W czasie rozwijania siły zbrojne będą realizowały zadania dotyczące osłony strategicznej w celu zabezpieczenia granicy państwowej, przestrzeni powietrznej i morskiej oraz ochrony ważnych obiektów przy użyciu wydzielonych wojsk operacyjnych. Natomiast wojska obrony terytorialnej (OT) wraz z mobilizującymi się pozostałymi komponentami sił zbrojnych będą osiągały pełną gotowość bojową i zabezpieczały teren kraju.

Kryterium gotowości bojowej sił zbrojnych w sytuacji kryzysu militarnego określić należy jako zdolność bojową czyli gotowość do udaremnienia agresji bądź załamania uderzenie przeciwnika. Obrońca przygotowujący się do odparcia agresji na własnym terytorium może odpowiednio wcześniej podjąć różne formy przeciwdziałania, włącznie z demonstracją siły, szantażem militarnym (manifestowaniem determinacji podjęcia walki). Znaczącym jest fakt, iż w początkowym okresie osiągania gotowości bojowej do działań, pierwsze winny ją osiągnąć siły obrony powietrznej, lotnictwa oraz wydzielone i utrzymywane siły reagowania (natychmiastowego i szybkiego) kryzysowego. Siły te pozwolą pozostałym wojskom do prowadzenia mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia i uzyskania gotowości do działań. Ich skuteczne działanie może zapewnić warunki do sprawnego „wchodzenia” w konflikt zbrojny (wojnę).

Na tworzenie sprawnie działającego systemu gotowości bojowej będą miały decydujący wpływ założenia operacyjno-strategicznego użycia sił zbrojnych oraz sytuacja wynikająca z zagrożenia militarnego państwa. Gotowość bojowa wojsk będzie osiągana w zależności od stopnia, kierunku oraz prognozowanych sił przeciwnika przygotowanych do użycia w przeprowadzeniu agresji na cały obszar kraju lub jego część. Proces osiągania gotowości bojowej

sił zbrojnych w przyszłości zależeć będzie od scenariusza zagrożenia militarnego – od jego skali i czasoprzestrzeni¹¹.

Osiąganie gotowości bojowej przez siły zbrojne będzie zależeć od takich czynników jak: czasu, miejsca, warunków i struktury rozwijania wojsk.

Aktualnie obowiązują w naszym kraju trzy stany gotowości obronnej państwa (stała, podwyższona i pełna) gotowość obronna państwa oraz cztery stany gotowości bojowej sił zbrojnych (stała, podwyższona, zagrożenie wojenne i pełna) gotowość bojowa wojsk. Brak jest synchronizacji (kompatybilności) w poszczególnych stanach gotowości obronnej z gotowością bojową sił zbrojnych.

Dokonując charakterystyki poszczególnych stanów gotowości bojowej należy określić ich cel i zadania realizowane przez wojska w poszczególnych stanach (tabela 1).

Stan gotowości bojowej	Jednostka wojskowa	Miejsce i warunki osiągnięcia gotowości bojowej
PdGB	Uzupełnić do etatów wojennych (na rozkaz szefa Sztabu Gen. WP) jednostki reagowania, ratownicze i pełniące dyżury bojowe	Utrzymywać w MSD siły do planowego użycia.
GB ZW	Mobilizacyjnie rozwinąć kolejne JW i osiągnąć gotowość do działań	Siły reagowania przegrupować do rejonu operacyjnego przeznaczenia (na pozycje bojowe). Utrzymać w pozostałych jednostkach żołnierzy i sprzęt w MSD w gotowości do działania.
PI GB	Mobilizacyjne rozwinięcie wybranych JW na rozkaz szefa Sztabu Gen. WP i osiągnięcie gotowości do podjęcia działań	Utrzymać rozwinięte JW w miejscach stałej dyslokacji (MSD) w gotowości do rozpoczęcia działań.

Tab. 1. Osiąganie gotowości bojowej w jednostkach wojskowych

¹¹ B. Balcerowicz, Sojusz a obrona narodowa, Bellona 1999 r., s. 175.

Stala gotowość bojowa

Celem tego stanu jest utrzymanie sił zbrojnych do natychmiastowego podjęcia realizacji zadań zmierzających do przygotowania wojsk do osłony granic państwa.

W tym stanie wojska prowadzą codzienną planową działalność szkoleniową; utrzymują sprawność systemów dowodzenia (kierowania) i alarmowania, pełnią dyżury bojowe i ratownicze. Ponadto są gotowe do zorganizowanego przejścia ze struktur czasu pokoju na struktury czasu wojny, a w razie potrzeby do strategicznego rozwinięcia w okresie militarnego zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub wojny oraz do udziału w misjach pokojowych, akcjach humanitarnych organizacji międzynarodowych i likwidacji zagrożeń niemilitarnych.

Podwyższona gotowość bojowa

Celem tego stanu jest przygotowanie odpowiednich sił i środków do podjęcia dalszych działań (planowego użycia) tj. osłony strategicznej granic oraz likwidacji zagrożeń niemilitarnych. W tym stanie wojska pozostają w miejscach stałej dyslokacji i w rejonach pełnienia dyżurów bojowych oraz realizują określone dla tego stanu przedsięwzięcia podnoszące ich gotowość do wykonania zadań bojowych lub przeprowadzenia mobilizacji.

W podwyższonej gotowości bojowej jednym z głównych zadań jest zapewnienie realizacji przedsięwzięć organizujących i podwyższających sprawność jednostek wojskowych w zakresie szybkiego przeprowadzenia ich mobilizacji przewidzianej w kolejnych wyższych stanach gotowości bojowej.

Do zasadniczych zadań w tym stanie należy:

- utrzymywanie w jednostkach wojskowych określonego stanu ewidencyjnego żołnierzy oraz uzbrojenia i sprzętu wojskowego w gotowości do działań;

- rozwijanie grup operacyjnych przewidzianych procesem osiagania WSGB lub użyciem sił ratowniczych oraz zapewniającym ciągłość pracy systemu kierowania;
- wydzielanie dodatkowych sił i środków rozpoznania skażeń promieniotwórczych oraz ich monitorowanie;
- przygotowanie systemu kierowania ruchem wojsk do rozwinięcia;
- przygotowanie do rozwinięcia wojennego systemu dowodzenia (WSyD);
- realizacja przedsięwzięć o charakterze kadrowo-mobilizacyjnym;
- nawiązanie bezpośredniego kontaktu przez WSzW i WKU z terenowymi organami administracji rządowej i samorządowej w zakresie przygotowania do realizacji zadań mobilizacyjnych oraz zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwijanych jednostek wojskowych.

Gotowość bojowa „Zagrożenie wojenne”

Celem tego stanu jest osiągnięcie gotowości do osłony strategicznej granic i terytorium kraju oraz dokonanie częściowego mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych, aby osiągnąć zdolność do militarnej obrony RP.

Stan gotowości bojowej „Zagrożenie wojenne” może być wprowadzony bezpośrednio ze stałej lub podwyższonej gotowości bojowej.

W stanie tym jednostki wojskowe uruchamiają lub prowadzą mobilizacyjne rozwinięcie części lub całości sił zbrojnych w zależności od stopnia zagrożenia. Następuje zatem osiaganie zdolności bojowej do działań przez część sił głównych obrony państwa.

Do zasadniczych zadań w tym stanie należy:

- utrzymywanie określonego stanu ewidencyjnego żołnierzy i sprzętu jednostki w MSD w gotowości do rozpoczęcia działań, stosownie do zagrożenia;
- wydzielenie sił i środków do osłony granicy państwa;

- zapoczątkowanie rozwijania pierwszych elementów wojennego systemu dowodzenia (WSyD);
- intensyfikowanie działań rozpoznawczo-operacyjnych;
- odwołanie kadry z kursów, szkoleń, studiów do macierzystych jednostek;
- rozwijanie pozostałych sił i środków Systemu Wykrywania Skazań;
- uzupełnianie zapasów środków materiałowych i bojowych;
- pobieranie sprzętu i wyposażenia przechowywanego poza rejonami rozmieszczenia jednostek.

Pełna gotowość bojowa

Celem tego stanu gotowości bojowej jest osiągnięcie zdolności do militarnej obrony państwa oraz realizacji zadań bojowych całości sił zbrojnych.

Stan pełnej gotowości bojowej można osiągnąć poprzez „przejście” przez kolejne stany gotowości lub „lawinowo”, z pominięciem pośrednich stanów gotowości bojowej wojsk.

W stanie tym realizuje się wszystkie przedsięwzięcia przewidziane w poprzednich stanach gotowości bojowej (jeżeli do tej pory nie były realizowane), a ponadto:

- po mobilizacyjnym rozwinięciu jednostek wojskowych utrzymuje się stan ewidencyjny żołnierzy ze sprzętem i wyposażeniem w MSD (rejonach alarmowych lub doraźnie wyznaczonych rejonach) w gotowości do rozpoczęcia zadań stosownie do planowanego użycia;
- uruchamia się plany operacyjne i zapewnia zdolność jednostkom wojskowym do realizacji tych zadań;
- rozwija się w całości wojenny system dowodzenia (WSyD);
- przechodzi się na zaopatrzenie i działalność kadrową czasu „W”;

- przygotowuje się zintegrowany system rozpoznania i obrony powietrznej do działań wojennych;
- WSzW i WKU kieruje zabezpieczeniem mobilizacyjnego rozwinięcia JW;
- uczelnie wojskowe promują słuchaczy ostatniego rocznika i kierują do jednostek;
- następuje strategiczno-operacyjne rozwinięcie całości sił zbrojnych.

Wyższe stany gotowości bojowej wojsk wprowadza się na zarządzenie lub rozkaz szefa Sztabu Generalnego WP, w przypadku wybuchu wojny na rozkaz Naczelnego Dowódcy SZ RP.

Ważnym elementem w procesie OWSGB jest to, aby w zależności od narastania stanu zagrożenia były rozwijane wojska, tj. osiągnęte były WSGB.

Sposób ich wprowadzenia zależy również od warunków polityczno-militarnych w danej sytuacji. Ważną rzeczą jest, aby nie opóźnić OWSGB wojsk oraz by była ona realizowana jeszcze w czasie pokoju. Każde opóźnienie podjęcia decyzji może skutkować wydłużeniem czasów osiągnięcia gotowości do działań sił zbrojnych (wojsk).

2.3. Sposoby osiągnięcia gotowości bojowej

Sposób osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej zależy jest od kilku czynników które wpływają na wybór tego sposobu, takich jak:

- rozwoju sytuacji polityczno-militarnej, w tym sytuacji grożącego konfliktu zbrojnego w różnej czasoprzestrzeni i wielkości;
- założeń operacyjno-strategicznego użycia sił zbrojnych (zgodnie z planem strategiczno-operacyjnym);
- intensywności działań dyplomatycznych i przygotowań obronnych państwa;

- stopnia ukończenia komponentów obronnych sił zbrojnych gotowych do natychmiastowego użycia lub osiągnięcia gotowości bojowej po zmobilizowaniu się do etatów czasu „W”.

Prognozy i badania naukowe przewidują, że przyszły konflikt zbrojny (wojna) może być poprzedzony narastaniem napięcia dyplomatycznego, politycznego, przekształcającego się w ostrą eskalację żądań gospodarczych i terytorialnych, doprowadzających w konsekwencji do wybuchu wojny w okresie najmniej korzystnym dla zaatakowanego państwa.

Proces osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej SZ RP może być realizowany przez:

- podniesienie stopnia dyspozycyjności sił i środków (przerwanie urlopów, zakaz opuszczania garnizonów, ograniczenie promienia wykorzystania środków transportowych);
- podnoszenie stopnia ukończenia JW (powołanie żołnierzy rezerwy i załączków, pobranie środków transportowych z gospodarki narodowej);
- wprowadzenie dyżurów na SD;
- uruchomienie dodatkowych środków łączności;
- uzupełnienie zapasów materiałowych i załadowanie ich na środki transportowe;
- rozkonserwowanie uzbrojenia i sprzętu;
- załadowanie zapasów na środki transportowe;
- rekonesans dróg i rejonów alarmowych;
- uaktualnienie dokumentacji (planów osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej);
- uzupełnienie stanów osobowych, uzbrojenia i sprzętu do etatów „W”;
- przejścia na wojenny system dowodzenia (WSyD);

- przejście na gospodarkę czasu „W”;
- postawienie zadań bojowych;
- zdanie zbędnej dokumentacji i przekazanie obiektów koszarowych.

Jednostki wojskowe wyższe stany gotowości bojowej (WSGB) osiągają w ramach podwyższania gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP – stosownie do narastania zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

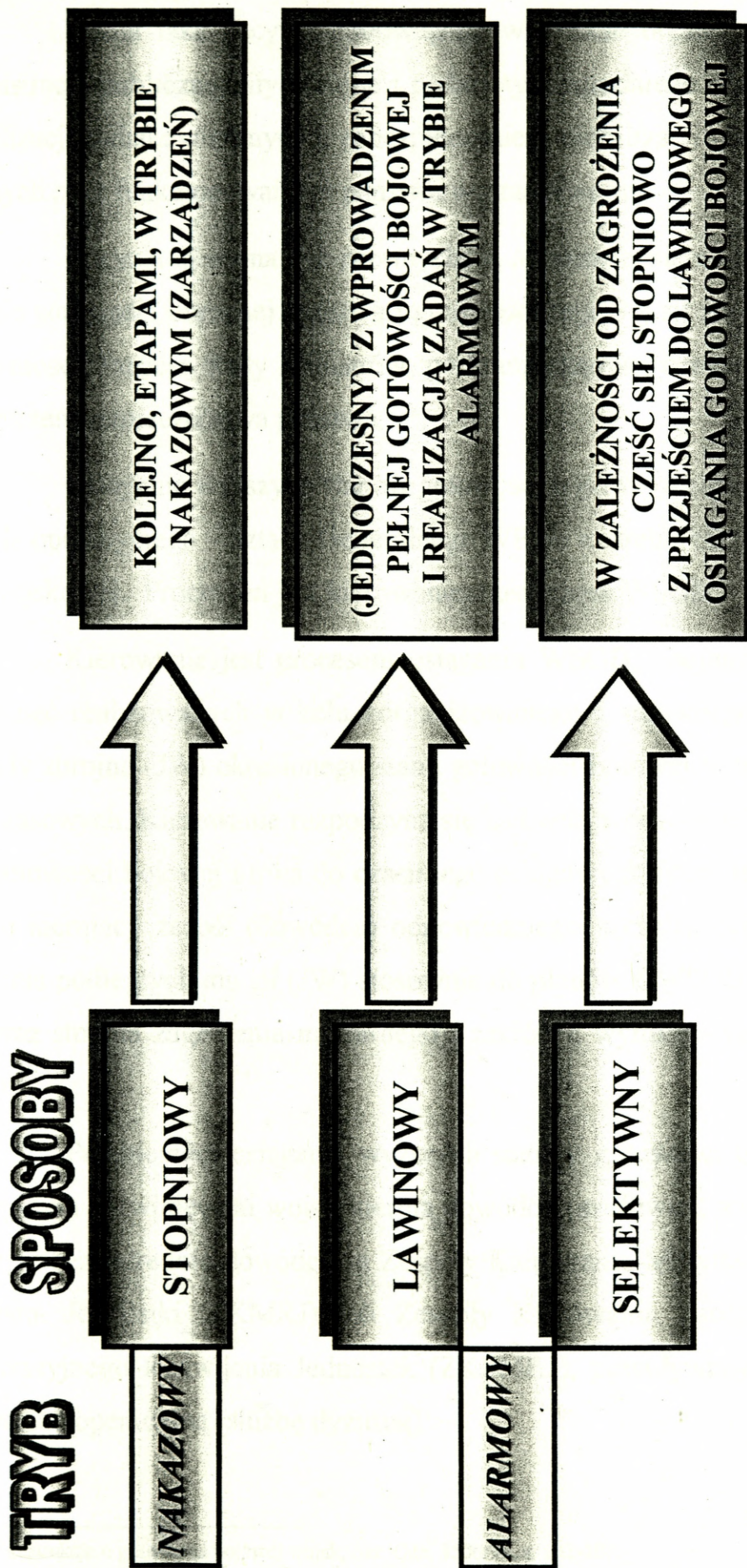
Aktualnie siły zbrojne osiągają WSGB w dwóch trybach i trzech sposobach (rys. 6):

- stopniowo w trybie nakazowym, tj. przejście ze stanu stałej gotowości (St.GB) poprzez podwyższoną, zagrożenie wojenne do pełnej gotowości bojowej (PłGB);
- lawinowo, ze stanu stałej gotowości bojowej (St.GB) do pełnej gotowości bojowej (Pł.GB) z pominięciem stanów pośrednich;
- selektywnie, w zależności od rozwoju sytuacji militarnej.

Wyższe stany gotowości bojowej wprowadzane są w przypadku zarządzenia mobilizacji częściowej (selektywnej lub stopniowej) mobilizacji powszechnej, którą zarządza prezydent, a realizuje szef Sztabu Generalnego WP, a w przypadku wybuchu wojny Naczelny Wódz SZ RP.

Proces zbierania informacji o narastającym zagrożeniu militarnym winien podlegać ciągłemu monitoringowi. Decyzja o zarządzeniu mobilizacji i podwyższaniu gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej sił zbrojnych jest trudna. Wyznacznikami, które implikują tę decyzję to - złożoność sytuacji, zmienność skali zagrożenia oraz ryzyko podjęcia decyzji oraz z tym związanych kosztów wymiernych i niewymiernych, które ta decyzja niesie¹².

¹² Por. J. Wojnarowski, Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Bellona 2000, s. 120-122.

Rys. 6. Sposoby osiągnięcia poszczególnych stanów gotowości bojowej
 Źródło: opracowanie własne autora.

Każda taka decyzja zobowiązuje wszystkie organy w państwie (administrację publiczną, siły zbrojne i podmioty gospodarcze oraz obywateli) do realizacji zadań związanych z zabezpieczeniem mobilizacji gospodarki i sił zbrojnych oraz funkcjonowaniem państwa w czasie wojny.

Decyzja ta winna być przemyślana, a zarządzenie mobilizacji i podnoszenie gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej sił zbrojnych następuje na wniosek Prezesa Rady Ministrów, po kompleksowej ocenie występujących zagrożeń bezpieczeństwa państwa.

Osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej realizowane jest od szczebla operacyjnego – Sztabu Generalnego WP do szczebla taktycznego – jednostki wojskowej. Proces ten jest kierowaniem osiagania WSGB.

Kierowanie jest procesem osiagania WSGB, obejmuje zespół przedsięwzięć realizowanych w celu zorganizowanego i sprawnego osiagnięcia przez siły zbrojne (JW) określonego stanu gotowości bojowej w ustalonych normach czasowych. Kierowanie rozpoczyna się z chwilą wprowadzenia wyższego stanu gotowości bojowej i trwa do czasu jego osiagnięcia. Istotą tego procesu jest to, że kierujący zespół (dowódca) odpowiedniego szczebla ciągle koryguje działania podległych mu sił (JW) stosownie do planów OWSGB (planów działania) oraz stopnia zagrożenia militarnego i zakłóceń wynikających w trakcie procesu¹³.

Przebiegiem osiagania wyższych stanów gotowości bojowej i mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk kierują dowódcy (szefowie), a organem wspierającym bezpośrednio dowódcę są Zespoły Kierowania Mobilizacyjnym Rozwinięciem Jednostki (ZKMRJ) lub Zespoły Kierowania Zabezpieczeniem Mobilizacyjnego Rozwijania Jednostek (ZKZMRJ), powoływany w WSzW oraz służbę operacyjną (służbę dyżurną).

¹³ Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, Szt. Gen. 1506/99, s. 102-103.

Ważnym elementem w procesie OWSGB jest jego logistyczne zabezpieczenie. Należy pamiętać, aby było ono zaplanowane i realizowane kompleksowo i terminowo.

Proces OWSGB przez siły zbrojne jest sprawdzieniem dla dowództw i sztabów, co do słuszności planów (koncepcji) budowanych w czasie pokoju – stałej gotowości bojowej. Dobrze zaplanowany proces oraz przeprowadzenie szkolenia i gier decyzyjnych da pewność dowódcom wszystkich szczebli, iż proces osiągania wyższych stanów gotowości bojowej wojsk w fazie jego realizacji będzie przebiegać prawidłowo.

Wnioski:

1. Gotowość bojowa Sił Zbrojnych RP zmieniała się stosownie do dyrektyw Układu Warszawskiego, wskazywały one na ciągłą konieczność skracania czasów jej osiągania oraz poszerzania liczby jednostek wojskowych rozwiniętych w stałej gotowości bojowej i obwarowane wymaganiami instrukcyjnymi.
2. Do lat dziewięćdziesiątych zmieniano co pięć lat wskaźniki ukończenia jednostek wojskowych stanem osobowym, wprowadzając np. jednostki wojskowe o wysokim stopniu skadrowania oraz tzw. ośrodki materiałowo-techniczne (w domyśle były to jednostki nowo formowane).
3. Doskonalono stany osiągania gotowości bojowej a w niej mechanizmy mobilizacyjnego rozwijania jednostek wojskowych poczynając od rejonów alarmowych (rejonów wyjścia spod uderzenia)) do miejsc stałej dyslokacji, jako zasadniczego rejonu mobilizacyjnego rozwinięcia i osiągnięcia stanu pełnej gotowości bojowej.

3. UWARUNKOWANIA WPLYWAJĄCE NA GOTOWOŚĆ¹⁴

3.1. Uwarunkowania zewnętrzne wpływające na gotowość obronną i bojową

W końcu XX wieku system bezpieczeństwa w Europie uległ zmianie, a wpłynęły na niego pozytywne przemiany związane z postępującą integracją europejską i euroatlantycką oraz pogłębiającą się współpracą regionalną w Europie.

Członkostwo w Sojuszu NATO zmieniło pozycję Polski w Europie, która stała się częścią systemu sojuszniczego, gwarantującego jej stabilny rozwój i bezpieczeństwo. Zapoczątkowana integracja Polski z NATO będzie procesem długofalowym i wieloaspektowym, wymagającym nie tylko od Sił Zbrojnych RP, ale też od czynników polityczno-ekonomicznych dużego wysiłku organizacyjnego i finansowego. Szczęólnego znaczenia nabiera zachowanie przez Sojusz zdolności do wypełniania jego funkcji jako skutecznej organizacji obrony zbiorowej i zapewnienie solidarności sojuszniczej.

Polska rozwija wszechstronną współpracę ze wszystkimi państwami zainteresowanymi umacnianiem bezpieczeństwa i stabilności w ramach euroatlantyckich i europejskich struktur bezpieczeństwa oraz bierze aktywny udział w przedsięwzięciach regionalnych. Stąd też Polska musi być przygotowana do aktywnego udziału w operacjach reagowania kryzysowego, w tym do operacji wsparcia pokoju w różnych regionach.

Polska mająca uregulowane traktatami stosunki ze wszystkimi państwami sąsiadującymi nie ma też żadnych sporów terytorialnych w otoczeniu sąsiedzkim. Zatem promuje tendencje współpracy regionalnej, zwłaszcza w ramach Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej i Rady Morza Bałtyckiego. Poprawnie rozwijające się stosunki między państwami sąsiadującymi z Polską

---

¹⁴ Uwarunkowania to tyle co: czynniki, od których jest uzależnione istnienie czego; okoliczności w których coś się dzieje, sytuacje w których ktoś (coś) przebywa. Przypis autora na podstawie „Słownika wyrazów obcych”.

może zakłócić fakt niestabilności polityczno-ekonomicznej w Rosji, które również rzutują na jej sferę militarną. Dalszymi źródłami napięć w stosunkach międzynarodowych mogą być różnorodne właśnie etniczne i religijne, spory graniczne, masowe naruszanie praw człowieka, klęski naturalne oraz zapaści gospodarczo-cywilizacyjne.

Ponadto zagrożenia zewnętrzne dla Polski mogą pojawiać się sferze napięć społeczno-politycznych i gospodarczych. Do najistotniejszych z nich, które mogą wpływać na gotowość obronną państwa i bojową siłę zbrojnych należy zaliczyć:

- destabilizację polityki w państwach na wschód od Polski, prowadzoną przez polityczno-ekonomiczną i propagandową interwencję Rosji w sprawy wewnętrzne tych krajów;
- kryzys społeczny, polityczny i gospodarczy Rosji oraz brak perspektyw jego opanowania;
- częściową utratę światowego przywództwa Stanów Zjednoczonych, głównie w Europie;
- nierównomierny rozwój gospodarczy w państwach Unii Europejskiej i powstawanie lokalnych napięć na tle nacjonalistycznym;
- ekspansję islamu na obszarze południowo-wschodniej Europy;
- rozmieszczanie na danym obszarze sił zbrojnych w skali wykraczającej poza limity dopuszczane umowami międzynarodowymi;
- bezpośrednie naruszenie przestrzeni powietrznej, obszaru morskiego lub lądowych granic RP.

Do wyzwań (uwarunkowań) ekonomicznych, które wpływają na gotowość obronną państwa i bojową siłę zbrojnych należy:

- konieczność wkładu Polski do budżetu NATO określonych kwot (ok. 0,5% całości wydatków państwa na obronność)¹⁵;
- możliwość współpracy w zakresie wymiany handlowej, kooperacji produkcyjnej oraz przepływów technologii, kapitałów i siły roboczej;
- dobrowolna integracja ekonomiczna, która pociągnie za sobą nakłady finansowe, społeczne i prawne;
- sprostanie wymaganiom technologicznym i standaryzacyjnym w gospodarce, głównie w produkcji i dostosowaniu infrastruktury obronnej do wymagań NATO, a szczególnie dotyczy to przemysłu obronnego, łączności i transportu.

Dostosowanie przemysłu obronnego do wymagań jakościowych odbiorców zagranicznych można osiągnąć przez: budowę struktur ponadzakładowych; wzmocnienie przedsiębiorstw pod względem kapitałowym i technologicznym, wzrost eksportu wyrobów przemysłu obronnego; modernizację bazy wytwórczej i produkcji oraz poprawę sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw.

W zakresie łączności dysponujemy w większości sprzętem analogowym, który nie przystaje do techniki cyfrowej, stosowanej na Zachodzie (w NATO). Należy zatem rozbudować linie światłowodowe oraz automatyczne połączenia międzynarodowe.

W transporcie brak jest wystarczającego potencjału do przewozów kontenerów samochodami, pociągami, samolotami, czy statkami.

- zaostrzona wymagalność w stosunku do eksportu towarów do państw Unii Europejskiej (w tym embarga na niektóre produkty).

¹⁵ R. Warszawski, „Aspekty ekonomiczne i prawne przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego”. Myśl Wojskowa nr 1/1999 r., str. 82.

Składka do wspólnego budżetu NATO dla Polski to ok. 38 mln USD z przeznaczeniem na:

- osiągnięcie poziomu interoperacyjności i kompatybilności Sił Zbrojnych RP z siłami NATO;
- wkład Polski do wspólnego budżetu NATO;
- wpłata jednorazowa za prawo własności do części obiektów NATO.

Niepokojące stają się zagrożenia ekologiczne, które mogą pojawić się niespodziewanie z kierunku otaczających nas sąsiadów. Należy liczyć się z wystąpieniem i być przygotowanym na zapobieganie (zmniejszanie) następującym zagrożeniom ekologicznym:

- skażenia atmosfery przez uszkodzenie elektrowni atomowych rozmieszczonych w pobliżu granic Polski;
- zrzutami trujących substancji do ścieków i ich przedostawanie się do polskich rzek;
- katastrofy środków przewozowych (samoloty, wagony kolejowe) transportujących przez nasz kraj substancje trujące (szkodliwe dla środowiska naturalnego);
- emisje pyłów z wielkich zakładów przemysłowych, które mogą oddziaływać na polskie lasy i roślinność w pobliżu granic;
- uszkodzenie rurociągów i gazociągów przebiegających przez terytorium Polski.

Obok zasygnalizowanych zagrożeń zewnętrznych mogą pojawić się zagrożenia kryzysowe w postaci zjawisk patologii społecznej sprzyjające rozwojowi przestępczości zorganizowanej. Najbardziej niebezpieczną formą takich zagrożeń, wynikającą z międzynarodowej aktywności przestępczej, staje się terroryzm, przemyt i handel narkotykami.

3.1.1. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne wpływające na gotowość bojową sił zbrojnych

Pomimo, że obecnie nie występuje bezpośrednio zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa, w tym również dla sił zbrojnych należy liczyć się zawsze z niekorzystnym rozwojem sytuacji polityczno-militarnej w naszej części Europy, tym bardziej, że stosunek potencjału militarnego Polski permanentnie jest zmniejszany i w stosunku do wielu sąsiadów nie jest zadowalający.

System obronny państwa stanowi zbiór wzajemnie powiązanych elementów – ludzi i organizacji działających na rzecz zachowania bezpieczeństwa państwa. W strukturze tego systemu jednym z ogniw są siły zbrojne, które na obecnym etapie muszą sprostać stawianym wyzwaniom. Siły te czeka w okresie głębokiej restrukturyzacji wiele wyzwań, a w szczególności zagrożeń.

Zagrożenia te można podzielić na dwie sfery działania:

- zewnętrzną;
- wewnętrzną.

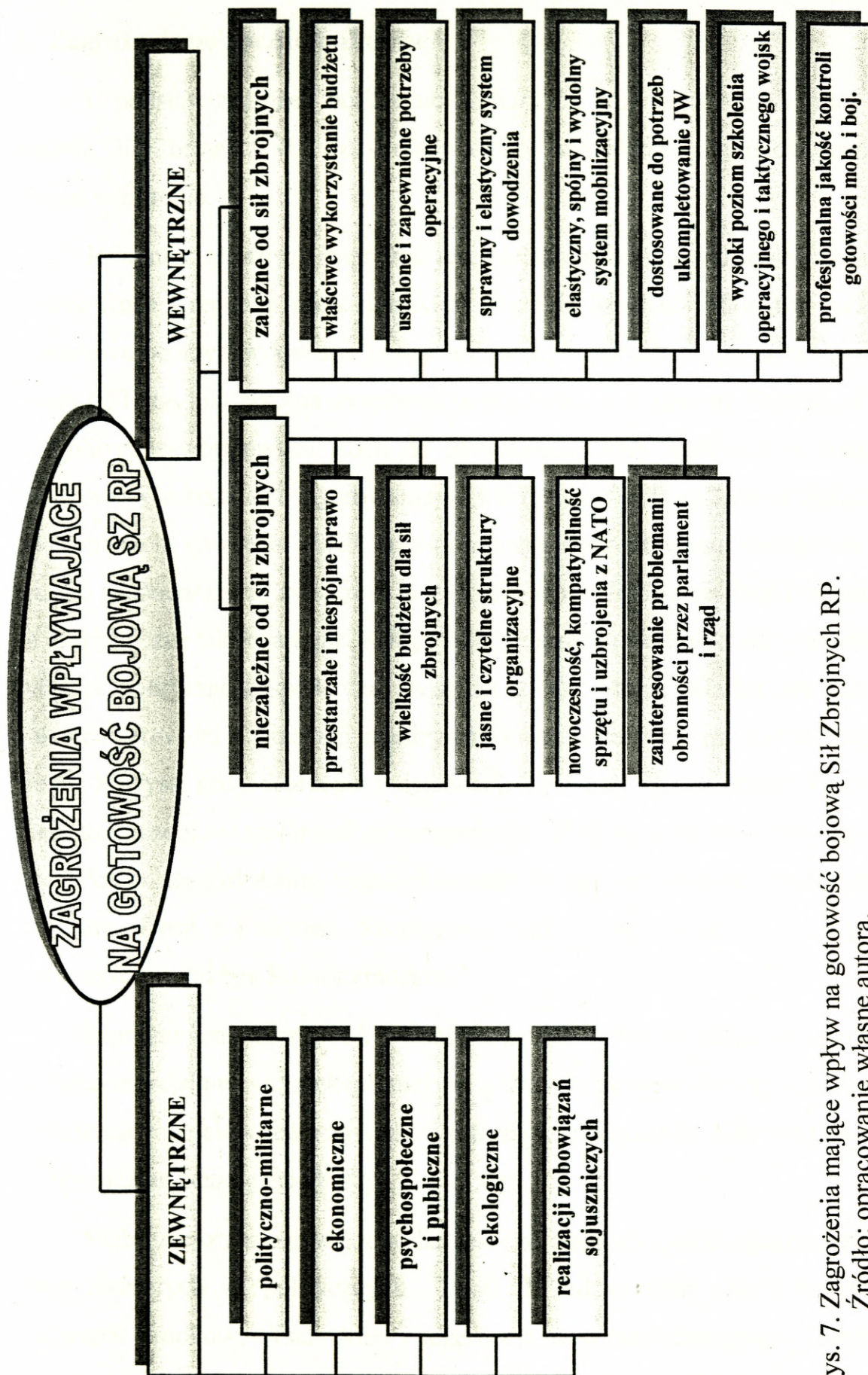
Z kolei zagrożenia wewnętrzne wpływające na gotowość bojową sił zbrojnych należy prezentować w dwóch płaszczyznach:

- niezależnych od sił zbrojnych;
- zależnych od sił zbrojnych.

Rozpatrując przyczyny powstania zagrożeń wpływających na gotowość bojową sił zbrojnych należy usystematyzować je, co do źródeł ich pochodzenia (występowania).

Analizując zagrożenia zewnętrzne mające wpływ na gotowość bojową sił zbrojnych należy je podzielić jako zagrożenia (rys. 7):

- polityczno-militarne;
- ekonomiczne;
- psychospołeczne i publiczne;
- ekologiczne;
- w realizacji zobowiązań sojuszniczych (NATO).

Rys. 7. Zagrożenia mające wpływ na gotowość bojową Sił Zbrojnych RP.
Źródło: opracowanie własne autora.

1. Zagrożenia polityczno-militarne

U podstaw zagrożeń polityczno-militarnych wpływających na gotowość bojową Sił Zbrojnych RP decydujący wpływ ma aktualna sytuacja geopolityczna w Europie.

Jednym z głównych zagrożeń jest niestabilność polityczno-militarna na terenie Rosji i republik postradzieckich. Dążenie Rosji do odbudowy pozycji mocarstwa poprzez budowanie potęgi militarnej – posiadanie przekraczających limity CFE-1A siły zbrojne dysponują potencjałem nuklearnym. Dążenie wielu sił polityczno-wojskowych Rosji do odtworzenia sfery wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej i ingerowanie w wewnętrzne sprawy krajów będących pod wpływem dawnego ZSRR oraz polityczne dyskutowanie niektórych powiązań gospodarczych, zwłaszcza w zakresie zapotrzebowania Polski w surowce energetyczne jak ropa i gaz. Kolejną sferą zagrożeń dla Polski jest niestabilna sytuacja polityczno-gospodarcza związana z autorytarną władzą prezydenta. Fakt ten prowadzi do izolacji międzynarodowej tego państwa oraz do pogłębiania kryzysu gospodarczego i degradacji socjalnej społeczeństw. Fakty te sprzyjają rozwojowi środowisk przestępczych i mafijnych, które przeciekają na teren Polski. Bezpośrednim zagrożeniem dla Polski jest integracja polityczno-wojskowa Rosji i Białorusi. Szczególnie rozbudowa związków operacyjno-taktycznych w Okręgu Kaliningradzkim.

Zagrożeniem, którego tak bezpośrednio nie widać, to niepewna sytuacja polityczno-wojskowa oraz ekonomiczna, a także brak wewnętrznej stabilizacji, warunkujących powodzenie rosyjskich reform gospodarczych. Fakt ten przenosi się również na naszą gospodarkę.

Niebezpiecznym zjawiskiem dla naszego państwa i sił zbrojnych jest dążenie niektórych sił politycznych Rosji do odtworzenia strefy wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej i ingerencja w wewnętrzne sprawy naszego kraju oraz polityczne dyskutowanie niektórych powiązań gospodarczych zwa-

szcza zaopatrzenie Polski w surowce energetyczne, takie jak ropa naftowa i gaz ziemny.

Za najbardziej realne zagrożenie uznano trwające i lokalne konflikty zbrojne w bezpośrednim sąsiedztwie Republiki Rosji, a także rozprzestrzenianie się broni masowego rażenia, technologii ich produkcji i środków przenoszenia. Utrzymywanie w pobliżu granic członków NATO na terenie Rosji silnych zgrupowań wojsk stanowiących militarne zagrożenie, nawet w przypadku braku agresywnych zamiarów Rosji. Przykładem takim jest Okręg Kaliningradzki, gdzie zgromadzony został duży potencjał wojsk mających możliwości dokonania interwencji zbrojnej na cały obszar naszego kraju oraz desantu morskiego na nasze wybrzeże.

Rozwój integracji polityczno-wojskowej Rosji i Białorusi to poważne i bezpośrednie zagrożenie dla naszego państwa i sił zbrojnych. Im ta integracja będzie dalej postępować, tym narastanie potencjału wojsk białoruskich wspartych przez siły zbrojne Rosji będzie bezpośrednim niebezpieczeństwem dla Polski i Układu NATO.

Poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa, które przybrało niespotykany w dotychczasowej historii charakter jest nacjonalizm prowadzący do konfliktów na tle narodowościowym i etnicznym oraz religijnym. Do sytuacji konfliktowych w dalszym otoczeniu Polski możemy zaliczyć:

- konflikty w byłej Jugosławii, zwłaszcza na terenie Bośni, Hercegowiny, a ostatnio Kosowa między ludnością pochodzenia albańskiego a serbskiego;
- konflikty w krajach byłego ZSRR do których możemy zaliczyć m.in. wojnę między Armenią i Azerbejdżanem o Górny Karabach oraz nierozwiązany konflikt Rosji w Czeczenii.

Przyczyną zagrożenia dla Polski są ciągle nieuregulowane spory Rosji z państwami nadbałtyckimi, mające podłoże w deklaracjach tych państw przystąpienia do NATO.

Grupą zagrożeń, która nie w sposób bezpośredni wpływa na bezpieczeństwo Polski, to wzrastające międzynarodowe zagrożenie związane z proliferacją broni masowego rażenia (BMR), tak, że strony państw posiadających, jak i prowadzących badania nad produkcją tego typu uzbrojenia.

Do państw poszukujących dostępu do technologii BMR można zaliczyć: Iran, Syrię, Irak, Libię, Koreę Północną.

Dla Polski poważnym zagrożeniem jest składowanie i zatapianie bojowych środków trujących (BST) w Morzu Bałtyckim. Zgodnie z danymi w rejonie wysp Bornholm i Gotlandii zatopione jest od 3 600 do 50 000 ton amunicji zawierającej BST.

Zagrożeniem, które nasiliło się w ostatnich pięciu latach to tranzyt przez terytorium Polski materiałów rozszczepialnych, odpadów radioaktywnych lub przedmiotów skażonych głównie z terytorium Rosji i Ukrainy.

Jednym z najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa Polski i bezpieczeństwa międzynarodowego w ostatnim dziesięcioleciu jest terroryzm międzynarodowy i wiążąca się z nim zorganizowana przestępczość. Napływ ludności z byłego ZSRR i krajów postkomunistycznych na terytorium Polski dopuszczających się przestępstw przeciwko obywatelom i urzędom naszego kraju. Niepokojącym zjawiskiem jest łączenie się grup przestępczych z Polski, Rosji, Ukrainy, Białorusi i działania tych grup wnikających w struktury naszego państwa, gospodarki narodowej. Celem tych działań przestępczych jest wymuszanie posłuszeństwa i współpracy w urzędach państwowych, brutalne załatwianie porachunków, likwidacja „konkurencyjnych” grup przestępczych oraz walka o nowe strefy wpływów, a ponadto eskalacja przemocy wobec firm, instytucji, placówek handlowych, zastraszania biznesmenów i ich rodzin.

Zagrożeniom tym powinien przeciwstawić się aparat państwa, ze służbami takimi jak: policja, urząd ochrony państwa UOP, siły zbrojne oraz wszyscy obywatele.

Działania te powinny doprowadzić do eliminacji tych zagrożeń a właściwa współpraca na drodze dyplomacji pomiędzy naszymi sąsiadami pozwoli na zmniejszenie napięć i zagrożeń polityczno-militarnych.

2. Zagrożenia ekonomiczne

Źródłami zagrożeń ekonomicznych wpływających na siły zbrojne, w tym na ich gotowość bojową mogą być:

- znaczne zmniejszenie eksportu, w tym techniki wojskowej;
- zadłużenie wewnętrzne i zewnętrzne państwa;
- niski stan budżetu przeznaczonego na obronę narodową;
- niewystarczający stopień zaspokajania potrzeb Sił Zbrojnych RP w nowoczesne uzbrojenie, sprzęt techniczny i części zamienne;
- rażące obniżenie zapasów mobilizacyjnych w gospodarce i siłach zbrojnych;
- zmniejszenie limitów finansowych na prowadzenie szkoleń i ćwiczeń żołnierzami rezerwy;
- ograniczenie, likwidacja i prywatyzacja przemysłu zbrojeniowego;
- brak poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego, tak w państwie, jak i w siłach zbrojnych.

Rozpatrując identyfikację zagrożeń ekonomicznych wpływających na siły zbrojne należy rozpatrywać je, czy występują one w krótkim czasie lub następuje dalsze ich pogłębianie w kierunku zapaści finansowej.

Zmniejszenie udziału procentowego w eksporcie i coraz większe ujemne saldo na korzyść importu powoduje nieodwracalne skutki dla państwa i sił zbrojnych. Znaczne ograniczenie eksportu naszego uzbrojenia powoduje zastój

w przemyśle zbrojeniowym oraz brak środków na jego modernizację. Cierpi również nasza armia, gdyż nie produkowane jest nowoczesne uzbrojenie dla naszych sił zbrojnych, a protekcjonizm i izolacja technologiczna naszego przemysłu zbrojeniowego doprowadzi go do upadku.

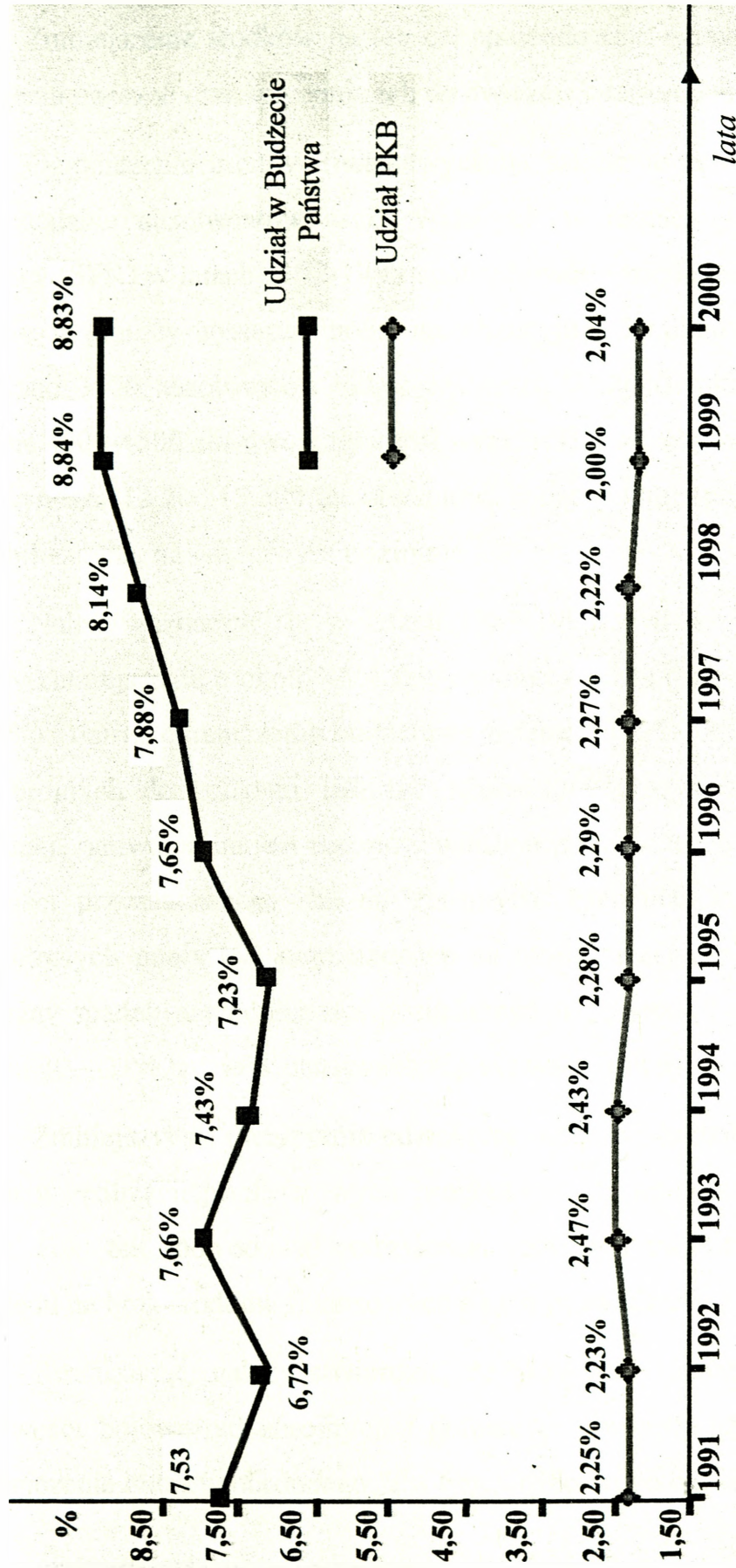
Coroczne zmniejszanie środków finansowych na zakup nowego uzbrojenia powoduje zastój w produkcji przemysłu zbrojeniowego – brak środków finansowych na zakup nowoczesnych technologii, wstrzymanie prac badawczych oraz ograniczenia w wymianie przestarzałego sprzętu w siłach zbrojnych na nowe generacje, co znacznie opóźnia przebrojenie wojsk, a z tym związane utrzymanie stałej gotowości bojowej oraz osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej.

Decydującym czynnikiem w sferze zagrożenia ekonomicznego jest stale zmniejszający się budżet MON-u (rys. 8). Dalsze ograniczanie budżetu MON-u oraz finansowanie przedsięwzięć nieplanowych, które miały być finansowane z budżetu państwa, a są realizowane z budżetu MON-u (od 1997 roku finansowanie pobytu wojsk polskich w ramach misji rozjemczych KFOR i w Bośni. Kolejny program modernizacji Sił Zbrojnych RP (2001 – 2006) zakłada dalsze zmniejszenie sił zbrojnych do 150 tys. i uszczuplenie nakładów na ich modernizację¹⁶. Fakt ten jest związany ze znacznymi trudnościami gospodarczymi oraz płytkimi ocenami, programowym optymizmem partyjnych polityków i tanimi hasłami wyborczymi.

Kolejną sferą która wpływa na gotowość bojową sił zbrojnych to znaczne ograniczenie nakładów finansowych na ćwiczenia wojskowe z powołaniem żołnierzy rezerwy, środków transportowych i maszyn. Średnio rocznie takich ćwiczeń prowadzonych było od 40 do 50 (w tym około 15 prowadzonych przez Szt. Gen. WP).

---

¹⁶ Stanisław Koziej, *Oblicza jakości, Polska Zbrojna* nr 21/2000, s. 19.

Rys. 8. Udział wydatków budżetowych MON w PKB i budżecie państwa w latach 1991 – 2000.
 Źródło: R. Jakoniuk, Wydatki obronne Polski, Zeszyt Problematyki TWO nr 1/2000, s. 28.

Zmniejszenie środków na ten cel spowodowało ograniczenie o 60% prowadzenia ćwiczeń oraz spłylenie ich do ćwiczeń kontrolnych (do 48 godzin).

Ograniczenie limitów finansowych na szkolenie żołnierzy rezerwy oraz przeszkalanie absolwentów szkół wyższych w ramach szkół podchorążych rezerwy (SPR) w latach 1992-1995 spowodowało utrzymywanie wyszkolonych rezerw na granicy wystarczalności mobilizacyjnej. Dopiero w 1999 roku przeszkolono 3500 absolwentów szkół wyższych, a 2000 roku planuje się przeszkolić 4000-4500 absolwentów szkół wyższych. Potrzeby w tym zakresie rocznie wynoszą 12.500-15.500 absolwentów, chcąc podtrzymać gotowość bojową i mobilizacyjną na właściwym poziomie¹⁷.

Należy zaznaczyć, iż w latach 1989-1995 wydatki budżetowe MON-u uległy zmniejszeniu o około 46% (przy redukcji stanu osobowego sił zbrojnych o 30%) i dalsze ograniczenia budżetowe w latach 1995-2000 przy zmniejszeniu sił zbrojnych do poziomu 180 tys. spowodowały wystąpienie negatywnych tendencji ratowania innych resortów państwa z budżetu obronnego, a w szczególności przeznaczonego dla sił zbrojnych. Pieniądze z tzw. oszczędności budżetowych miały być przeznaczone na modernizację uzbrojenia, a nastąpił wyraźny spadek nowoczesności posiadanego uzbrojenia i wyposażenia do poziomu 20—23%, gdzie w państwach NATO wskaźnik ten wynosi 40-50%.

Zmniejszył się dwukrotnie udział prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych w realizacji priorytetowych programów dla unowocześnienia sił zbrojnych. Fakt ten spowodował zatrzymanie realizacji niektórych programów ze względu na brak środków finansowych na ich prowadzenie.

Reasumując, należy stwierdzić, że głównym zagrożeniem dla systemu gotowości bojowej sił zbrojnych i gotowości obronnej państwa jest znaczne ograniczenie budżetu obronnego, a w tym wojskowego dla sił zbrojnych. Przyję-

---

¹⁷ Dane z Zarządu Mobilizacji i Uzupelnień Szt. Gen. WP.

ta przez Sejm uchwała o konieczności zapewnienia rocznych nakładów na obronność na poziomie 3% PKB nie jest realizowana od kilku lat.

3. Zagrożenia psychospołeczne i publiczne

Zachowanie bezpiecznego bytu każdego obywatela jest zagwarantowane konstytucyjnie.

Sfera zagrożeń psychospołecznych mających bezpośredni lub pośredni wpływ na gotowość bojową sił zbrojnych rozkłada się na wiele poziomów oraz jej korzenie sięgają wielu źródeł życia społecznego.

Należy podkreślić, że zagrożenia psychospołeczne i publiczne obejmują zjawiska fundamentalne dla egzystencji narodu i mają wpływ na bezpieczeństwo państwa. Do zjawisk o charakterze ogólnospołecznym powodującymi zagrożenia dla sił zbrojnych, w tym mające wpływ na gotowość bojową możemy zaliczyć:

- brak poczucia zagrożenia bytu narodu i ugruntowanie się poglądów lansowanych przez polityków, jak również instytucje (administracje) państwa braku zagrożeń o charakterze militarnym, a w przypadku ich wystąpienia obrony przez Pakt NATO. Z drugiej strony ponoszenie przez państwo i obywateli „ogromnych” nakładów na obronność, w tym siły zbrojne;
- zmniejszenie się zjawiska bezpieczeństwa zewnętrznego i zbiorowego (narodowego) na korzyść widzenia zagrożeń bytu indywidualnej jednostki (bezpieczeństwa ekonomicznego (socjalnego) jak również wyższego statusu społeczno-ekonomicznego jednostki;
- obniżenie się poziomu ogólnej kondycji zdrowotnej społeczeństwa, a szczególnie młodzieży 17-24 letniej – wzrostu chorób psychicznych oraz obniżenie się poziomu wykształcenia poborowych;
- zmniejszenie się roli i zadań edukacji obronnej społeczeństwa, a zwłaszcza młodzieży;

- pogłębianie się zjawiska alienacji społeczeństwa (zwłaszcza młodzieży) wobec armii oraz współodpowiedzialności za stan i poziom bezpieczeństwa państwa;
- narastanie zjawisk patologii w społeczeństwie, takich jak: korupcja, przestępczość zorganizowana (mafijna), działalność osób i instytucji na granicy prawa lub poza nią.

Do zagrożeń publicznych które oddziałują na siły zbrojne można zaliczyć:

- brak indywidualnego poczucia bezpieczeństwa obywateli poprzez ujawnienie się takich negatywnych zjawisk jak: napady, rozboje, brutalności przestępców oraz gwałtowny wzrost przestępczości młodocianych;
- postępująca patologia rodzin ubogich i żyjących na granicy życia socjalnego, a w nich demoralizacja i kryminalizacja młodzieży;
- coroczny, gwałtowny wzrost ilości przestępstw z użyciem broni palnej, zabójstwa na tzw. zlecenie, uszkodzenie ciała, pobicia;
- dalsze ubożenie społeczeństwa – 51,6% polskich rodzin żyje na granicy ubóstwa – (minimum socjalnego)¹⁸;
- wzrost ilości przestępstw dewizowo-przemysłowych o 56,3% oraz karnoskarbowych o 75,5%¹⁹.
- zwiększony przyjazd cudzoziemców, szczególnie ze wschodu, a z tym związane fałszerstwa takich dokumentów jak paszporty, dowody osobiste, prawa jazdy, dyplomy ukończenia szkół i uczelni, znaków akcyzy i środków płatniczych krajowych i zagranicznych;
- rozszerzenie się działalności tzw. „szarej strefy” i z tym związane pranie „brudnych pieniędzy”, rozszerzenie działalności mafijnej w takich dzie-

¹⁸ Dane statystyczne OBOP za I półrocze 2000 r.

¹⁹ Zob. System bezpieczeństwa Polski, Bezpieczeństwo cz. I, AON 1998, s. 49-50.

dzinach jak: produkcja, handel oraz przemysł narkotyków, papierosów, alkoholu, produkcja i dystrybucja kaset video, kompaktów z muzyką i grammi komputerowymi.

Zagrożenie które oddziałuje bezpośrednio na system obronny naszego państwa, a w szczególności na siły zbrojne, to uaktywnienie się działalności obcych służb specjalnych. Fakt ten wynika z centralnego i geostrategicznego położenia Polski na osi Wschód-Zachód, jak również przyjęcia nas do Paktu NATO. Jesteśmy pod naporem takich służb specjalnych jak GRU, SWR z Rosji SBU z Ukrainy oraz KDB z Białorusi. Sferą zainteresowania służb specjalnych w Polsce jest sytuacja polityczna, gospodarcza, działalność administracji państwa, strategii gospodarczej integracji z UE, militarnej i nowymi technologiami. Jeżeli chodzi o system obronny - to nową doktryną obronną RP, restrukturyzacją sił zbrojnych i przemysłu zbrojeniowego oraz gotowością bojową i mobilizacyjną wojsk.

Częstym zjawiskiem jest penetrowanie środowiska naukowego (studentów i kadry naukowej). Ze szczególną ostrożnością badane są środowiska wojskowe, co sprawi dodatkowe kłopoty z identyfikacją tych działań operacyjno-rozpoznawczych wywiadów. Ewidentnym przykładem działania wywiadów jest zdemaskowanie w kwietniu 2000 r. i wydalenie z naszego kraju ośmiu dyplomatów rosyjskich, którzy na terenie naszego Polski prowadzili działalność wywiadowczą.

Działaniami operacyjnymi szczególnie niebezpiecznymi dla sił zbrojnych, w tym dla systemu gotowości bojowej jest penetracja środowisk (rodzin) kadry zawodowej, żołnierzy rezerwy i korzystanie z frustracji i braku stabilizacji życiowej w obecnej sytuacji permanentnych zmian organizacyjno-prawnych w siłach zbrojnych. Jest to podatny teren do infiltracji środowiska wojskowego i trafienie do osób, które zajmują się problematyką mobilizacji i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

Analizując zagrożenia psychospołeczne mające charakter ogólnospołeczny na pierwszy plan wysuwa się brak poczucia wartości zagrożenia bytu narodu w zakresie zagrożenia militarnego. Należy zaznaczyć, że proces transformacji osłabił i zdeformował wartości poznawcze obiektywnie istniejących zagrożeń militarnych. Powstało zjawisko tzw. nierealistycznego optymizmu, które cechuje się tym, że potencjalne i realne zagrożenia ocenia się jako mało prawdopodobne²⁰.

Należy zaznaczyć, że istnieją duże rozbieżności co do opinii prezentowanych przez różne grupy społeczne, takie jak: młodzież, społeczeństwo, żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i kadre. Poczucie zagrożenia zewnętrznego odczuwa około 34% społeczeństwa i 41% młodzieży, prawie 80% kadry zawodowej i 60% żołnierzy służby zasadniczej²¹. Jak widać z powyższych badań jest ogromna rozbieżność, bo ponad 40%, co do potencjalnego zagrożenia zewnętrznego widzianego przez społeczeństwo.

Jeżeli chodzi o źródła zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego, to zgodność społeczna ze środowiskiem żołnierskim jest bliższa, gdyż wszyscy postrzegają te same źródła tylko w innej skali zagrożeń. Jako pierwsze wymienia się:

- 1) przestępczość zorganizowaną i zbrodnie – 91,3% społeczeństwa, 72,2% kadra i 66% przez żołnierzy służby zasadniczej;
- 2) przemoc w społeczeństwie: postrzegana jest przez społeczeństwo w 89,4%, kadre 71,7%, żołnierzy zasadniczej służby 55,7%;
- 3) zachowanie naszych gremiów politycznych: 86% społeczeństwo, 81,3% kadra i 64,6% przez żołnierzy zasadniczej służby wojskowej;

²⁰ S. Rokicki. System bezpieczeństwa Polski pk. Bezpieczeństwo psychospołeczne cz. I, Warszawa 1998, s. 21-23.

²¹ Badania WIBS, Polska Zbrojna nr 21/97, s. 4.

- 4) zanieczyszczenie środowiska: dostrzegane jest przez 79% społeczeństwa, 64,9% przez kadre oraz 60,4% przez żołnierzy zasadniczej służby wojskowej²².

Tendencją społeczną która jest obecnie najbardziej postrzegana przez społeczeństwo to patrzenie na zagrożenie zewnętrzne i wewnętrzne przez pryzmat zagrożenia indywidualnego i rodzinnego bytu. Jest to zjawisko niebezpiecznie oddziałujące na siły zbrojne, zwłaszcza kiedy znajdują się one w formie restrukturyzacji.

Kolejnym ważnym zagrożeniem społecznym jest znaczny spadek poziomu zdrowotności społeczeństwa, a w szczególności młodzieży w wieku 17-24 lat życia, czyli poborowych przeznaczanych do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Niepokojącym zjawiskiem ostatnich lat, jest gwałtowny wzrost chorób psychicznych oraz obniżenie ogólnego stanu zdrowia populacji poborowych. Jak wynika z danych sumarycznych z poboru w latach 1993-1998 nastąpiło dalsze pogłębienie dysproporcji pomiędzy liczbą poborowych uznanych przez komisje lekarskie za zdolnych do odbycia służby wojskowej kat. A (od 79,9% w roku 1993 do 72,6% w 1997 roku)²³.

Poważnym zagrożeniem dla sił zbrojnych są alarmujące raporty dotyczące zażywania narkotyków przez młodzież szkół podstawowych i średnich. Statystycznie co dziesiąty absolwent szkoły średniej brał narkotyk. W Polsce używa ich około 300-350 tys. osób a próbowało około 3 mln osób²⁴.

Policja odnotowuje stały wzrost przestępstw dokonywanych pod wpływem narkotyków takich jak: pobicia, rozboje, morderstwa, wypadki samochodowe.

²² M. Cieślarczyk, Psychospołeczne i organizacyjne elementy bezpieczeństwa, Warszawa 1997, s. 203-205.

²³ Dane Zarządu Mobilizacji i Uzupelnień Sztabu Generalnego WP.

²⁴ Raport komisji o przeciwdziałaniu narkomanii za 1999 rok i Biura do spraw narkotyków Komendy Głównej Policji.

Zjawiskiem, które tkwi w samych siłach zbrojnych to wzrastająca tendencja samowolnych oddaleń jako zagrożenie do utrzymania stałej gotowości bojowej wojsk i osiągania wyższych stanów tej gotowości. Samowolne oddalenia stanowią ok. 20% ogółu przestępstw odnotowanych w wojsku i prawie 50% przestępstw wojskowych. Dynamika samodzielnych oddaleń jest większa w okresie letnim, od czerwca do września, gdzie popełnianych jest ich 36%. Zasadniczą grupę sprawców stanowią młodzi stażem żołnierze posiadający od 4 do 9 miesięcy służby (około 54%). Natomiast najmłodszy – do 3 miesięcy służby stanowią tylko 8% tych, co się samowolnie oddalili²⁵. Należy zauważyć, iż ta tendencja jest wzrostowa, gdyż do pełnienia służby przychodzi młodzież ze środowisk patologicznych i rodzin niewydolnych wychowawczo.

Zagrożeniem niebezpiecznym dla sił zbrojnych które uwidoczniło się w ostatnich latach jest pauperyzacja kadry i obniżenie się bezpieczeństwa socjalnego młodej kadry dowódczej. Narastającym zjawiskiem jest wzrost wymagalności w stosunku do kadry oficerskiej i obniżenie się poziomu socjalnego zabezpieczającego byt rodzinie wojskowej, tj. godziwej pracy i mieszkania. Coraz więcej młodej kadry – ponad 34% – oczekuje na mieszkanie służbowe, a ponad 50% żon nie pracuje, zwłaszcza z tzw. „zielonych garnizonów”, gdyż w środowisku cywilnym są one w pierwszej kolejności zwalniane z powodu restrukturyzacji zakładu lub likwidacji etatów. Według Wojskowego Instytutu Badań Socjologicznych około 40% młodej kadry dowódczej posiada na utrzymaniu niepracującą żonę i dwoje dzieci i pobiera lub powinno pobierać zasiłek socjalny.

Niepokojącym zjawiskiem jest odchodzenie ze służby młodej kadry i dobrze wykształconej ze szczebla dowódców kompanii i batalionów. Według badań sondażowych prowadzonych przez Biuro ds. Rekonwersji Kadr główną przyczyną (aż 42,2%) wypowiedzenia stosunku służbowego jest „brak perspektyw

---

²⁵ L. Zapart, Psychospołeczne uwarunkowania samowolnych oddaleń żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, Warszawa 1998, s. 3-8.

rozwoju i awansu oraz bezpieczeństwa socjalnego w dalszej służbie". Również w podobnym procencie (41,7%) jest takich, którzy nabyli minimalne uprawnień emerytalne, a więc kadry (głównie oficerów i chorążych) o stażu służby wynoszącym od 16 do 20 lat. Niepewność powstała na tle na tle prowadzonej redukcji i restrukturyzacji to kolejny powód odejścia aż 37% kadry z jednostek wojskowych oraz obarczenie dużą ilością obowiązków służbowych oraz duże obciążenie psychiczne związane z rozłąką rodziny (30,7%) to powód złożenia wypowiedzenia pełnienia służby wojskowej.

Zagrożenia psychospołeczne i publiczne w decydujący sposób determinują poziom gotowości bojowej żołnierzy i kadry do szkolenia i utrzymania gotowości bojowej wojsk do ich użycia.

4. Zagrożenia ekologiczne

Do szczególnych rodzajów zagrożeń ekologicznych, które będą miały bezpośredni, jak i pośredni wpływ na społeczeństwo, gospodarkę, ale i również na siły zbrojne i ich system gotowości bojowej możemy zaliczyć takie jak:

- zagrożenia wywołane siłami natury, takie jak długotrwałe i intensywne opady śniegu i deszczu, powodujące powodzie oraz długotrwałe susze, silne mrozy, huragany i bardzo silne wiatry a także wyładowania atmosferyczne mogące być przyczyną rozległych pożarów.
- zagrożenia promieniotwórcze, wynikające z niekontrolowanego transferu do Polski lub przez jej terytorium materiałów i urządzeń jądrowych lub też odpadów nuklearnych, a w ich wyniku skażenie ludzi i środowiska;
- awarie, a w wyniku tego uwolnienie niekontrolowane toksycznych środków przemysłowych (TSP) tzw. zagrożenie chemiczne;
- pożary obiektów przemysłowych posiadających w swoich zasobach toksyczne środki przemysłowe (TSP);

- pożary na dużych przestrzeniach w strukturach zurbanizowanych miast oraz dużych kompleksów leśnych;
- grupa zagrożeń wynikających z rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa (zanieczyszczenia powietrza, ziemi, wód gruntowych i rzek oraz jezior, zagrożenia biologiczne i epidemiologiczne).

Dokonując analizy źródeł zagrożeń, a jednym z nich jest niekontrolowana działalność przyrody (działania sił natury), przykładem są powodzie w Polsce w lipcu 1997 roku i w maju 1998 roku, gdzie najczęściej ucierpiały południowe rejony Polski w dorzeczu Wisły i Odry. Udział w akcji ratowniczej sił zbrojnych to – 30787 żołnierzy, 45 śmigłowców, 4 samoloty, 211 pływających transporterów, 142 łodzie desantowe, 32 zestawy niskopodwoziowe, 941 samochodów, 81 pojazdów specjalnych (dane ze sztabu kryzysowego Szt. Gen WP)²⁶.

Drugim źródłem zagrożeń wywołanych przez człowieka i sił natury to pożary, miast, osiedli i wsi oraz kompleksów leśnych. Dochodząc do źródeł – przyczyn powstawania pożarów, powiemy że pochodzą z:

- podpaień – około 35% z ogólnej liczby pożarów;
- nieostrożności osób dorosłych – 25%;
- wad urządzeń elektrycznych, gazowych – około 10%²⁷.

Niebezpieczeństwo podwójnego lub wielokierunkowego zagrożenia niosą za sobą pożary obiektów przemysłowych posiadających w swoich zasobach produkcyjnych toksyczne środki przemysłowe (TSP). Szczególnie niebezpiecznymi substancjami dla życia i zdrowia ludzi są: amoniak, bromowodór, chlor, chlorek winylu, czteroetylenek ołowiu, dwutlenek siarki, fluor i fosgen

²⁶ Przypis autora. Pod wodą znalazło się 100.000 ha ziemi, 400.000 ha gruntów ornych, 700.000 ha lasów, 733 gminy, 1358 miejscowości. Straty: 52 osoby zginęły, 1700 rodzin straciło domy, 1999 km zniszczonych lub uszkodzonych linii kolejowych, 245 zniszczonych i uszkodzonych mostów; straty materialne – 3,5 mld złotych.

²⁷ Dane Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej w latach 1993-1996.

(tlenochlorek węgla), kwas sulfonowy, kwas cyjanowodorowy i jego roztwory, oleum, siarkowodór i tlenek etylenu²⁸.

Jednak poważnym zagrożeniem dla życia ludzkiego, w tym również i dla życia żołnierzy, mimo, że wyposażeni są oni w indywidualne środki ochrony, to nie w pełni zabezpieczają one przed następującymi środkami: amoniak, tlenek etylenu, tlenek węgla, ditlenek siarki, fosgen, fluorowodór, chlor, cyjanowodór i siarkowodór²⁹.

Na obszarze terytorium Polski wg stanu z 1995 roku zarejestrowano 1815 przypadków produkcji lub wykorzystywania substancji niebezpiecznych. W posiadaniu ich znajdowało się 855 podmiotów gospodarczych usytuowanych w 397 miejscowościach. W stacjonarnych zbiornikach i instalacjach znajdowało się prawie 411.000 ton substancji niebezpiecznych. Ogółem na terytorium naszego kraju zgromadzono 54.000 ton toksycznych środków przemysłowych, co stanowi 13% ogółu zgromadzonych substancji niebezpiecznych³⁰.

Głównymi źródłem zagrożenia dla wojsk są trzy środki z grupy TSP takie jak: amoniak, chlor i ditlenek siarki. Amoniak jest najczęściej stosowanym środkiem występującym w grupie TSP. Jest on w 495 obiektach przemysłowych, co stanowi 76,15% ogółu obiektów.

Chlor występuje w 109 obiektach, co stanowi 16,77%, a ditlenek siarki w 27 obiektach przemysłowych, co wynosi 4,15%³¹.

Położenie obiektów z niebezpiecznymi toksycznymi środkami przemysłowymi o znaczeniu strategicznym dla sił zbrojnych są znaczne. W wypadku awarii, działań dywersyjnych oraz selektywnych uderzeń nieprzyjaciela na te

²⁸ M. Miłkowski, L. Piwowski, Toksyczne środki przemysłowe, Warszawa 1993, s. 8-9.

²⁹ J. Nowak, J. Solacz, Wpływ skażenia środkami przemysłowymi na działanie bojowe wojsk na obszarze RP, Warszawa 1997, s. 28-30.

³⁰ Zob. tamże, s. 160-161.

³¹ Zob. tamże, s. 162.

obiekty przemysłowe należy zaplanować drogi i obejścia, nowe rejony mobilizacji i osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej.

Zagrożeniem szczególnie niebezpiecznym dla sił zbrojnych, a w szczególności dla gotowości mobilizacyjnej i bojowej wojsk jest niekontrolowany przemysł lub transfer przez terytorium Polski materiałów radioaktywnych o dużym stopniu szkodliwości dla człowieka i środowiska oraz zagrożenie radiologiczne naszego terytorium i w tym dyslokacji jednostek wojskowych. Powodem tego jest zły stan techniczny reaktorów jądrowych, szczególnie produkcji radzieckiej pracujących na Białorusi, Ukrainie, w Czechach i Słowacji, znajdujących się w odległości 300 km od granic Polski. Jak w Szwecji i Niemczech ogółem pracujących elektrowni jest ich dziesięć, posiadających od 1 do 4 reaktorów (ogółem 25 reaktorów, z tego 19 produkcji radzieckiej). Najbliższa w Czechach – Dukowany – 122 km od naszej granicy³².

Według raportu opublikowanego przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej w 1999 roku pięć elektrowni nie spełniało parametrów bezwzględnego bezpieczeństwa (Bakunice – Słowacja, Dukowany – Czechy, Kozłoduj – Bułgaria oraz w Kole i Woroneżu – WNP, nie wspominając elektrowni w Czarnobylu, której stan bezpieczeństwa jest zerowy.

Niebezpiecznym zespołem zagrożeń, które oddziałują na ludność w sposób utajony, w tym również na stany osobowe sił zbrojnych są zagrożone przekroczeniem dopuszczalnych dawek emisji zanieczyszczeń i substancji trujących w rejonach dużego uprzemysłowienia takich województw jak śląskie, wielkopolskie (rejon Konina), dolnośląskie (rejon Wałbrzycha i Jeleniej Góry), podkarpackie (Tarnobrzeg i okolice), lubelskie (Puławy), mazowieckie (Płock), kujawsko-pomorskie (Włocławek), zachodnio-pomorskie (Police).

---

³² M. Jurkowski, *Organizacja, cele i zadania wyspecjalizowanych służb Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki na obywateli zagrożeń radiacyjnych*, V Międzynarodowe Forum Ratownictwa – materiały, s. 65-88.

W fabrykach, ośrodkach przemysłowych i elektrowniach emitowane jest również do atmosfery prawie 2,0 mln ton pyłów i 3,0 mln ton dwutlenku siarki oraz 1,1, mln ton dwutlenku azotu. Należy stwierdzić, że około 50% czystej siarki i 80% tlenków azotu osiada na terytorium wskutek transgresji z państw ościennych takich jak: Czechy, Słowacja, Niemcy³³.

Zagrożenia ekologiczne, zwłaszcza te jak klęski żywiołowe są dużym wyzwaniem dla sił zbrojnych i sprawdzeniem ich w zadaniach zwalczania zagrożeń niemilitarnych i gotowości alarmowej do podjęcia działań.

5. Zagrożenia w realizacji zobowiązań sojuszniczych

Po przyjęciu Polski do NATO w dniu 12 marca 1999 roku problem naszego członkostwa należy rozpatrywać w kategoriach politycznych, ekonomicznych i wojskowych. Wyznaczanie harmonogramu dochodzenia do standardów obowiązujących w NATO wiąże się z różnymi kosztami działań oraz wyboru obszarów, od których proces integracji rozpoczęliśmy. Całkowity koszt przystąpienia Polski do NATO obejmuje:

- 1) koszty ponoszone przez Polskę;
- 2) koszty ponoszone przez NATO.

Wkład poszczególnych członków do budżetu NATO wynosi około 0,5% całości wydatków ponoszonych na obronę.

Koszty ponoszone przez Polskę winny obejmować modernizację i dostosowanie Sił Zbrojnych RP do zadań:

- osiągnięcia minimalnego poziomu interoperacyjności i kompatybilności w zakresie systemów łączności i dowodzenia;
- poprawę szkolenia, sprawności i wyposażenia wojsk;

³³ S. Dolecki, Dwugłowy smok, Fakty nr 41/98, s. 62-63.

- poprawę wskaźnika nowoczesności sprzętu, uzbrojenia oraz sprzętu technicznego;
- podniesienie poziomu gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- odtworzenie zapasów nienaruszalnych (amunicji, części zamiennych, umundurowania i żywności).

Dojście do docelowego modelu współdziałania jest sprawą odległą w czasie tj. w okresie 10-15 lat. Nakłady na modernizację uzbrojenia i wyposażenia technicznego SZ RP oraz dostosowania go do standardów natowskich do 2010 roku powinny wynosić 9 mld USD (37,8 mld złotych), co oznacza średnioroczne nakłady odpowiadające 23% budżetu MON-u. Za najbardziej kosztowne będzie wyposażenie SZ RP w nowe systemy uzbrojenia, w tym samolot wielozadaniowy oraz rozbudowa infrastruktury dostosowanej do wymogów sojuszniczych (porty, lotniska, składy, stanowiska dowodzenia (84% wszystkich kosztów)).

Samo dostosowanie systemów dowodzenia oraz infrastruktury lotnisk i portów pochłonie około 13,4% wydatków. Oznacza to, iż do 2010 roku trzeba ponieść nakłady w wysokości 1,26 mld USD (5,30 mld złotych), co oznacza średniorocznie obciążenie budżetu MON-u o około 4%³⁴.

Według innych ocen pełne wyposażenie SZ RP w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt w ilości przewidywanych tabelami należności wymagać będzie przeznaczenia na ten cel w ciągu najbliższych 12-15 lat kwoty od 110-210 mld zł (27,5-50 mld USD)³⁵.

Według skromnych ocen zaspokojenie najistotniejszych potrzeb SZ RP w zakresie uzbrojenia i sprzętu wojskowego wymagać będzie przeznaczenia na ten cel do 2010 roku kwoty 8-10 mld zł (2,0-2,5 mld USD).

³⁴ Opracowanie Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych MON na lata 1997-1998.

³⁵ T. Grabowski, Tryliony zachodu wartę, Gazeta Wyborcza z 26.01.1996 r.

Należy zaznaczyć, że w połowie lutego 1995 roku Sejm przyjął uchwałę zwiększenia do końca 1997 roku udziału wydatków wojskowych w PKB do 3% w skali roku. Jednak realia ekonomiczne przesądziły, że jest on obecnie na poziomie 2% PKB.

Szacunkowe minimalne nakłady na planową realizację standardów sojuszniczych byłyby możliwe przy budżecie dla MON-u na poziomie 3,4% PKB³⁶. Minął ponad rok i w dniu 8.06.2000 roku ministrowie obrony 19 państw NATO w Brukseli zdali sprawozdanie z realizacji dostosowania naszych sił zbrojnych do standardów NATO. Sekretarz Generalny NATO Robertson przypomniał, że Polska znajduje się na ostatnim miejscu pod względem wydatków na modernizację armii w przeliczeniu na jednego żołnierza (RP – 1700 dol., Węgry – 2400 dol., a Czesi 3600 dol.). Z nakładów przeznaczonych na siły zbrojne (2,0% PKB) na statystycznego obywatela przypadało 46 dol, gdy średnio w NATO wynosi 328 dol. Z tej kwoty tylko 11% przeznaczone było na zakup i modernizację sprzętu, a w przypadku Czech i Węgień przeznaczyli oni dwa razy więcej. W stosunku do realizacji celów znaleźliśmy się na ostatnim miejscu. Na 2700 celów wojskowych Polska wyraziła gotowość wdrożenia 180³⁷.

Obecna sytuacja naszych sił zbrojnych nie napawa optymizmem, a realizacja zadań programowych nastrocza wiele trudności. Trudności te będą pogłębiać się jeżeli nie zostaną przeznaczone większe środki finansowe na modernizację i szkolenie sił zbrojnych. Fakty te wpływają na utrzymanie stałej gotowości bojowej oraz osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej przez wojska oraz uzyskania integracyjności oraz interoperacyjności w działaniach sojuszniczych.

³⁶ E. Firlej, *Ekonomiczno-finansowe uwarunkowania integracji Polski z NATO*, *Myśl Wojskowa* 3/97, s. 114-124.

³⁷ K. Szelestowska, *Dwoja z wypełniania zobowiązań*, *Trybuna* nr 132 z 7.06.2000 r., s. 6.

Podsumowując zagrożenia zewnętrzne należy stwierdzić, iż zagrożenia te w decydujący sposób wpływają na gotowość mobilizacyjną i bojową sił zbrojnych.

U podstaw decyzji o zmniejszeniu stanu liczebnego sił zbrojnych w czasie pokoju leżą czynniki polityczne i ekonomiczne. Jednak wymogi sojusznicze i przyjęte przez Polskę standardy NATO muszą być realizowane, bo w przeciwnym wypadku staniemy się członkiem „papierowym” w NATO. Wstąpienie do NATO wymusza na naszych decydentach inne, bardziej profesjonalne spojrzenie na budżet obronny, restrukturyzację oraz zadania sił zbrojnych, w tym utrzymanie stałej gotowości mobilizacyjnej i bojowej wojsk, a w przypadku kryzysu, czy wojny osiągnięcia pełnej gotowości bojowej przez całe siły zbrojne lub jej wybrane komponenty.

3.2. Uwarunkowania wewnętrzne wpływające na gotowość obronną i bojową

Zasadniczą grupą zagrożeń jakie należy wyspecyfikować są zagrożenia wewnętrzne wpływające na gotowość bojową Sił Zbrojnych RP. Uwarunkowania (zagrożenia) możemy podzielić na dwie grupy:

- uwarunkowań (zagrożeń) niezależnych od sił zbrojnych;
- uwarunkowań (zagrożeń) zależnych od sił zbrojnych.

3.2.1. Zagrożenia niezależne od sił zbrojnych wpływające na gotowość bojową wojsk

Do tych pierwszych należy zaliczyć:

1. Przeszarżale i niespójne prawo – którego źródeł należy poszukiwać w postaci:

- braku jasnych i czytelnych ustaw o stanie wojennym, wyjątkowym i klęski żywiołowej;
- inicjatyw (braku inicjatyw) jako bodźca do zmiany ustaw okołobronnych;

- kompleksowej nowelizacji ustawy o powszechnym obowiązku obrony lub wydania nowej ustawy o obowiązku wojskowym i innych powinnościach oraz dostosowania i aktualizacji aktów wykonawczych do aktualnej rzeczywistości;
- uchwalenie nowej ustawy kompetencyjnej dotyczącej zajmowania stanowisk państwowych (publicznych) w sferze obronności.

We współczesnych warunkach żadne z państw europejskich nie są w stanie samodzielnie realizować przedsięwzięć związanych z przygotowaniem sił zbrojnych do osiągnięcia gotowości bojowej przez ich główne komponenty, kiedy do chwili obecnej nie wiemy do końca, jakie będziemy mieli te siły w czasie pokoju. Kiedy i jakie komponenty naszych wojsk mają być gotowe do użycia oraz jakie siły i środki będą przeznaczone na ten cel?

Stąd ważnym, a wręcz fundamentalnym elementem jest prawo i finanse przeznaczone na restrukturyzację Sił Zbrojnych RP. Tylko jasne i czytelne prawo dostosowane do współczesnej rzeczywistości ekonomicznej może być drogowskazem do nowego modelu sił zbrojnych na miarę potrzeb państwa.

Poważnym zagrożeniem dla reorganizacji naszego systemu obronnego, a w tym sił zbrojnych oraz osiągnięcia przez nie gotowości bojowej do działań (użycia) jest brak jasnych i czytelnych uregulowań prawnych.

Kompleksowej zmiany lub aktualizacji wymaga szereg aktów wykonawczych, a w szczególności:

- ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (Dz.U. z 1992 r. nr 4 poz. 16, Dz.U. z 1999 r. nr 50 poz. 500) lub zastąpienia jej ustawą o obowiązku wojskowym i innych powinnościach obronnych (18. projekt, która określać winna zadania sił zbrojnych, organów kierowania państwem oraz administracji publicznej i podmiotów gospodarczych w zakresie realizacji zadań obronnych;

- wydania nowej ustawy o kompetencjach organów kierowania w systemie obronnym oraz ich zadań w sytuacjach zagrożenia, kryzysu i wojny;
- opracowania i wdrożenia w życie ustawy o wyznaczeniu na stanowiska publiczne osób realizujących zadania obronne, w tym na rzecz sił zbrojnych;
- wydania ustaw o stanie wyjątkowym, wojennym i klęski żywiołowej i sprecyzowaniu zadań dla sił zbrojnych.

Do głównych zagrożeń w zakresie prawnego zabezpieczenia sił zbrojnych, w tym ich systemu gotowości bojowej należy zaliczyć brak podstawowego aktu prawnego, jakim być winna ustawa o obowiązku wojskowym i innych powinnościach obronnych, która w sposób kompleksowy normować powinna problemy dotyczące sił zbrojnych, a w szczególności:

- określić zadania organów realizujących ustawę;
- regulować zadania sił zbrojnych w sytuacjach zagrożenia, kryzysu i wojny;
- unormować zasady pełnienia służby wojskowej w czasie pokoju oraz w czasie mobilizacji i wojny;
- uregulować odbywanie służby poza granicami kraju;
- kompleksowo regulować zadania organów w zakresie świadczeń na rzecz systemu obronnego;
- określić zadania dla sił zbrojnych w wypadku podwyższania gotowości obronnej państwa;
- prawa i obowiązki żołnierzy odbywających czynną służbę wojskową oraz uprawnienia członków ich rodzin.

Poważnym zagrożeniem, które uwidacznia się w życiu codziennym to słaba znajomość prawa, a co za tym idzie, jego realizacja i przestrzeganie w życiu codziennym. Winien być opracowany zakres obowiązków wiedzy prawniczej na poszczególne stanowiska. Szczególnie dla tej kadry, która pełni służbę w kor-

pusach wielonarodowych oraz misjach pokojowych. Przedmiot prawa powinien być wprowadzony na wszystkich szczeblach szkolnictwa wojskowego.

Niezbędnym i koniecznym jest wydanie aktualnych i dostosowanych do współczesnej rzeczywistości aktów wykonawczych do nowelizowania ustaw precyzujących zadania poszczególnych ogniw dowodzenia i kierowania.

2. Wielkość budżetu dla sił zbrojnych oraz jego planowanie

W świetle dokonywanych analiz ekonomicznych ostatniego dziesięciolecia wielkości nakładów finansowych budżetu dla sił zbrojnych w latach 1991÷2000 gwałtownie została obniżona z 3,4% PKB do nieco ponad 2,0% PKB w roku 2000 2,04% PKB.

Fakt ten spowodował:

- niewystarczający stopień zaspokojenia potrzeb Sił Zbrojnych RP w nowoczesne uzbrojenie sprzęt techniczny i części zamienne (ponad 70% uzbrojenia i sprzętu bojowego jest zdekapitalizowana) i nie spełnia wymogów współczesnego pola walki);
- ponad 2,5-krotne zmniejszenie remontów techniki wojskowej i znaczna awaryjność uzbrojenia wpływająca na zdolność bojową i gotowość do podjęcia działań;
- rażące obniżenie zapasów, środków bojowych i materiałowych (nie zabezpieczony zapas taktyczny – maksymalnie na 2, 3 do 5 dni);
- znaczne, bo ponad 50% ograniczenie limitów finansowych na ćwiczenia z osiągnięcia gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- poważne ograniczenia limitów finansowych na przeszkalanie żołnierzy rezerwy (szczególnie oficerów) oraz prowadzenie ćwiczeń z ich udziałem;
- duże ograniczenia finansowe na programy badawcze i naukowe z dziedziny gotowości bojowej i mobilizacyjnej sił zbrojnych;

- skąpe fundusze na budowę sieci wsparcia informatycznego procesu planowania i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej sił zbrojnych;
- coroczne zmniejszanie limitów powołań żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, co powoduje niskie stany osobowe w jednostkach wojskowych i opóźnia proces OWSGB.

Jest to pakiet zagrożeń, które bezpośrednio rzutują na gotowość bojową i mobilizacyjną Sił Zbrojnych RP. Występują jednak źródła zagrożeń pośrednich, które implikują te zagrożenia, a mianowicie:

- ciągle zmiany organizacyjne i dyslokacyjne w Siłach Zbrojnych RP, w tym: ciągła reorganizacja struktur i zadań Sztabu Generalnego WP i MON-u;
- ciągle zmiany organizacyjne i zmiany podporządkowania jednostek wojskowych – likwidacja 4 i 15 DZ i przejście części jednostek w podporządkowanie innych dywizji, projekt likwidacji dywizji i przejście na system brygadowo-korpuśny;
- znaczne ograniczenie szkolenia wojsk i prowadzenia ćwiczeń mobilizacyjnych oraz osiągania wyższych stanów gotowości bojowej z powodu szczupłości limitów finansowych i sprzętowych. Obecne środki finansowe wystarczają na około 34%³⁸ bieżących potrzeb szkoleniowych wojsk.

Utrzymujący się od szeregu lat stan permanentnego niedoinwestowania sił zbrojnych odbił się bardzo niekorzystnie na poziomie zabezpieczenia potrzeb logistycznych, co spowodowało obniżenie gotowości bojowej i mobilizacyjnej, degradację wyposażenia technicznego oraz dekapitalizację infrastruktury przy zachowaniu standardów socjalno-bytowych na skromnym poziomie, co wpływa negatywnie na morale i gotowość bojową wojsk.

Dalsze ograniczenie budżetu MON-u. oraz finansowanie przedsięwzięć nieplanowych, które miały być finansowane z budżetu państwa, a były

³⁸ Wl. Kaleta, Formacja szczególnej potrzeby, Polska Zbrojna nr 2/2000, s. 17.

z budżetu MON-u, może spowodować dalszą zapaść szkoleniową i sprzętową sił zbrojnych. Kolejna „modernizacja” programu rządowego „Armia 2012” (Program rozwoju sił zbrojnych na lata 2001÷2006): uszczuplenie nakładów na modernizację sił zbrojnych oraz „optymistyczne” oceny polityków co do bezpieczeństwa naszego państwa i przejścia obrony naszego państwa przez wojska NATO to nic mylnego. Owo poczucie utwierdzi się nieźle na zwyczajnej niewiedzy³⁹.

To, że zagrożeń nie dostrzegają ani politycy, ani społeczeństwo nie oznacza, że nie mogą one wystąpić, gdyż obecnie jesteśmy państwem granicznym Sojuszu i musimy posiadać część sił zbrojnych w gotowości do działań w każdej chwili, w pełni uzbrojonych i wyposażonych w nowoczesny sprzęt.

Jednym z poważnych zagrożeń ekonomicznych jest zbyt mała ilość środków finansowych przeznaczonych na szkolenie żołnierzy rezerwy, a szczególnie oficerów - podchorążych rezerwy (powołanie w latach 1993 –1996 wielkości śladowych, tj. od 100 do 1000 absolwentów na przeszkolenie w każdym roku kalendarzowym). Dopiero lata 1998, 1999 to powołanie od 3500 do 4500 absolwentów na przeszkolenie przy populacji zakwalifikowanych 21,3 tys. do 22,5 tys. poborowych, kiedy potrzeby sił zbrojnych wynoszą od 17.500 do 22.500 absolwentów rocznie⁴⁰.

Zmniejszył się dwukrotnie udział prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych w realizacji priorytetowych programów dla unowocześnienia sił zbrojnych. Fakt ten spowodował zatrzymanie niektórych programów ze względu na braki finansowe.

Ogniwem, które powoduje poważne zagrożenie dla systemu gotowości bojowej w obecnym czasie to brak znacznych środków finansowych na budowę systemu informatycznego i bezpiecznych infolinii oraz baz danych na potrzeby

³⁹ B. Balcerowicz, *Dwa grosze*, Polska Zbrojna nr 51/1997, s. 9.

⁴⁰ Dane z Zarządu Mobilizacji i Uzupelnień Sztabu Generalnego WP.

jednostek mobilizujących i mobilizowanych oraz kompatybilności z systemem osiągania gotowości obronnej przez administrację publiczną i gospodarkę narodową. W szczególności program winien obejmować takie podsystemy jak: alarmowania, powiadamiania i dowodzenia w procesie OWSGB wojsk.

Reasumując należy stwierdzić, że głównym zagrożeniem dla systemu gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP jest budżet obronny, a w nim budżet wojskowy corocznie ograniczany. Mimo przyjęcia uchwały przez Sejm o konieczności zapewnienia rocznych nakładów na obronność w wysokości 3% PKB. Tendencją ostatnich lat jest znaczne ograniczanie nakładów finansowych na obronność. Fakt ten dobitnie świadczy o dalszej zapaści socjalnej, ekonomicznej i technicznej oraz redukcji naszych sił zbrojnych. Tak pojmowana restrukturyzacja prowadzi do osłabienia zdolności bojowej, która bezpośrednio wpływa na gotowość bojową sił zbrojnych.

3. Jasne, czytelne oraz ustalone struktury organizacyjne sił zbrojnych czasu pokoju oraz okresu wojny

Budując nowoczesne siły zbrojne na miarę potrzeb winniśmy oprzeć je o podstawowe filary takie jak:

- podstawy prawne – Konstytucję, doktrynę obronną, ustawę o powszechnym obowiązku obrony RP, cywilną kontrolę nad armią i zgodne z nimi właściwe i precyzyjne przepisy wykonawcze (rozporządzenia, zarządzenia, rozkazy);
- jasne i precyzyjne cele i zadania dla sił zbrojnych, a tym zadania operacyjne i szkoleniowe oparte o badania naukowe;
- system mobilizacyjny i gotowości bojowej oparty o cele i zadania operacyjne oraz właściwą politykę kadrową;
- system szkolenia, wychowania obronnego i wojskowego społeczeństwa oraz ciągłość doskonalenia tych procesów.

Podjmując się prac nad ustaleniem liczebności, struktury organizacyjnej i składu bojowego SZ RP czasu wojny powinno być pierwszą i podstawową wykładnią wykonywaną w ramach prac nad naszym modelem sił zbrojnych. na tej podstawie można precyzyjnie ustalić kształt sił zbrojnych czasu pokoju oraz relacje zachodzące między stanem czasu „P” i „W” (rys. 9).

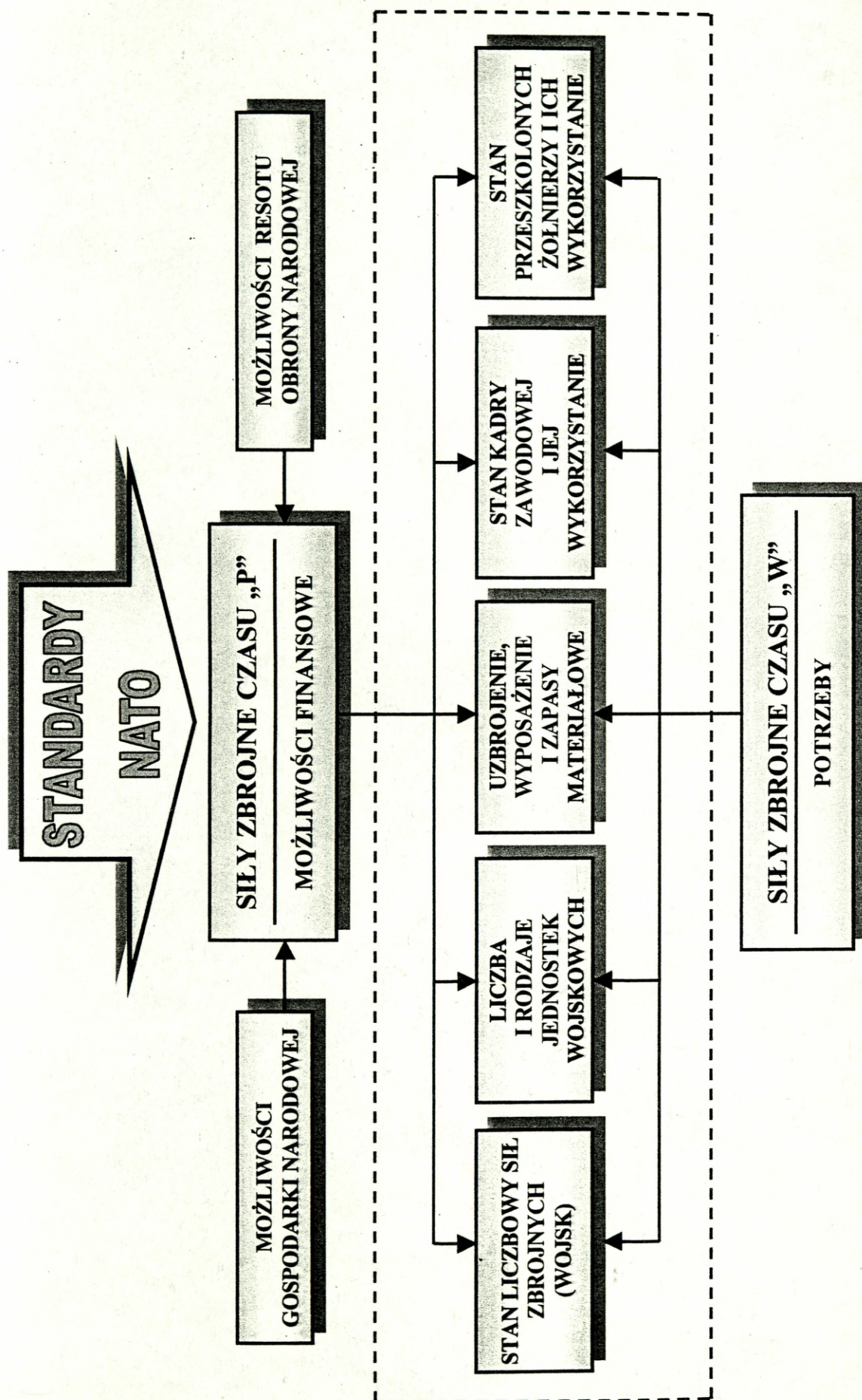
Praktycznie obecnie trwające prace nad nowym modelem Sił Zbrojnych czasu pokoju są zaprzeczeniem tej zasady i nie realizują optymalnych rozwiązań. Proces kształtowania Sił Zbrojnych w czasie wojny nie został zakończony ani w sensie koncepcyjnym (teoretycznym) ani w sensie planistyczno-organizacyjnym. Należy stwierdzić, iż w tej dziedzinie – program rządowy, propozycje Sztabu Gen. WP przewidują utworzenie nowego modelu organizacyjno-funkcjonalnego) naszych sił zbrojnych w czasie pokoju i wojny. Ma on odpowiadać aktualnym i perspektywicznym potrzebom obronnym państwa oraz jego możliwościom ekonomicznym⁴¹. Istotnym znaczeniem dla systemu gotowości bojowej jest płynne przejście z pokojowego na wojenny system dowodzenia oraz struktur czasu „P” na struktury czasu „W” naszych sił zbrojnych.

Zasadniczych zagrożeń w sferze zmian strukturalnych naszych sił zbrojnych należy upatrywać w następujących działaniach:

1. Permanentnych zmianach stanów sił zbrojnych czasu pokoju i wojny.
2. Zmianach struktur organizacyjnych wojsk i przejście ze struktur pułkowych na brygadowe, z dywizyjnych na korpuśne.
3. Zmiany organizacyjne wymuszane brakami sprzętowymi i niejednorodnością struktur podstawowych np.; zmniejszenie struktury z pułku do batalionu.

⁴¹ Rozpatrywane są trzy podstawowe warianty liczebności SZ RP czasu „P”:

- pierwszy - czas „P” - 180 tys. żołnierzy;
- drugi - czas „P” - 165 tys. żołnierzy;
- trzeci - czas „P” - 150 tys. żołnierzy;

Rys. 9. Relacje zachodzące między siłami zbrojnymi czasu „P” i „W”.
 Źródło: Praca badawcza: System mobilizacyjny w świetle standardów NATO, Warszawa 2000.

4. Powoływanie doraźnych struktur organizacyjnych z kilku jednostek wojskowych na potrzeby NATO z powodu braku ilościowego sprzętu bojowego i uzbrojenia spełniającego wymogi sojusznicze.
5. Częste i nieprzemyślane decyzje o powołaniu i rozwiązywaniu jednostek wojskowych.
6. Zmiany dyslokacyjne i podporządkowania w strukturach rodzajów sił zbrojnych.

Procesy te wpływają destabilizująco na siły zbrojne i osłabiają gotowość bojową wojsk.

4. Nowoczesność, kompatybilność sprzętu i uzbrojenia z Sojuszem NATO

Nowoczesność sprzętu jest jednym z decydujących czynników wpływających obok wyszkolenia bojowego na gotowość bojową sił zbrojnych. W latach 1981 – 1995 budżet MON-u obniżył się o około 60%. Zmniejszył się również udział wydatków na zakup uzbrojenia z 30% w 1989 roku do około 10% w 1995 roku. Następuje dalsze ograniczenie wydatków na zakup uzbrojenia w latach 1996 do 2000 r. do poziomu 5%. Fakty te są smutną prognozą o budowie nowoczesnej armii, kiedy starzenie się sprzętu wynosi 70%. Dodatkową sytuacją która wpływa na sprawność bojową jest zmniejszenie ponad 2,5-krotne remontów techniki wojskowej oraz znaczny spadek sprawności i nowoczesności posiadanego uzbrojenia i sprzętu wojskowego (zakup części zamiennych pokrywa 21% potrzeb)⁴².

W związku ze zmniejszeniem budżetu zostały znacznie ograniczone finanse na realizację jedenastu programów modernizacji sprzętu i wyposażenia naszych sił zbrojnych, takie programy jak: samolotu wielozadaniowego dla sił powietrznych, uzbrojenia dla śmigłowca wielozadaniowego (szturmowego), systemu obrony przeciwlotniczej, samolotu szkolnego.

⁴² W. Kuleta, Kwadratura czterech kółek, Polska Zbrojna nr 20/1998, s. 20-21.

Nastąpił gwałtowny spadek budżetu zbrojeniowego, co spowodowało obniżenie nowoczesności i kompatybilności naszego uzbrojenia i wyposażenia do poziomu 20 – 23% (NATO 40- 50%).

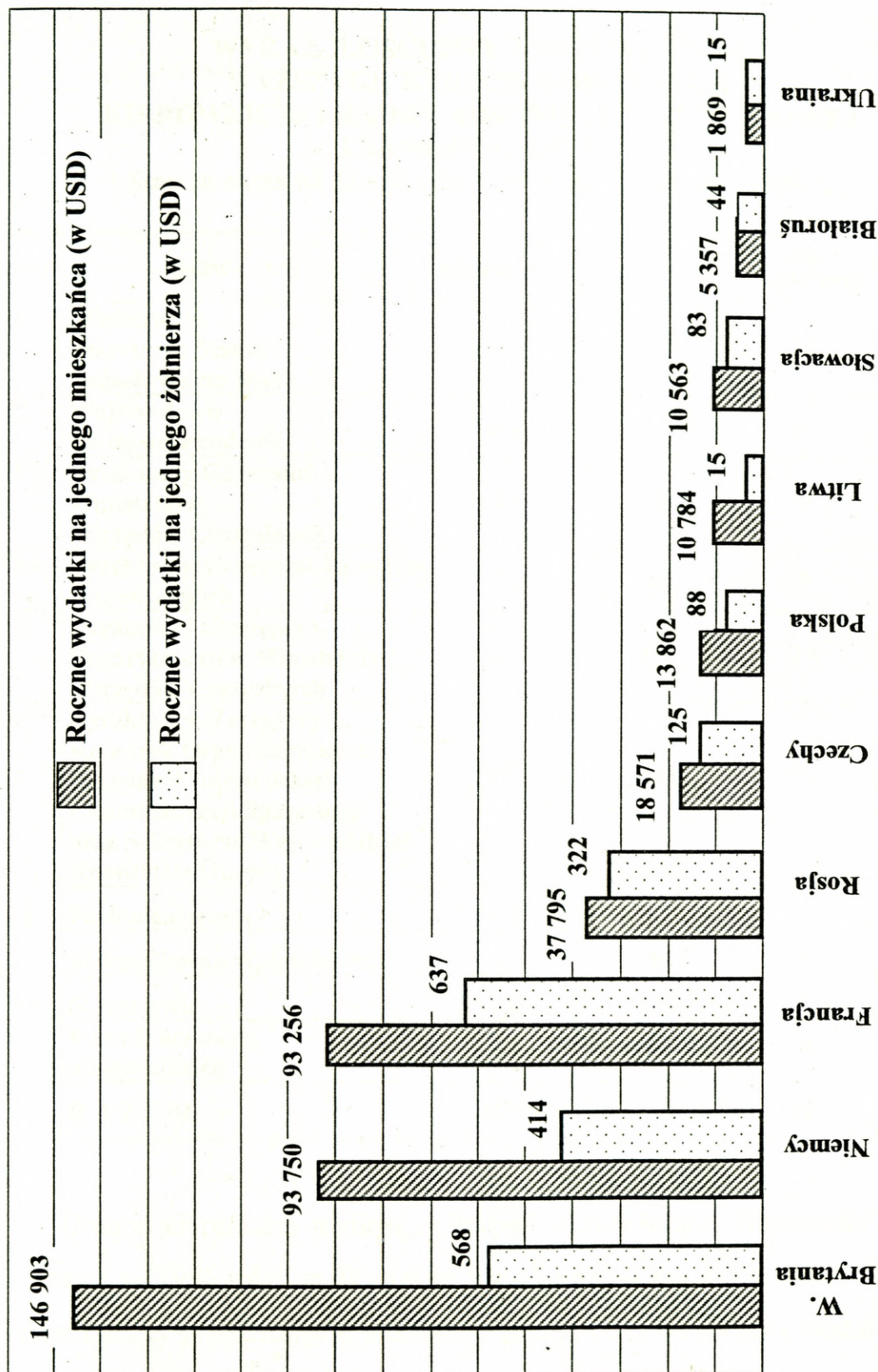
Fakty te wymownie świadczą o totalnej zapaści w wyposażeniu polskich sił zbrojnych i dostosowaniu ich do standardów NATO. Ewidentnym przykładem są wskaźniki roczne wydatków budżetowych państw przeznaczone na obronę narodową na jednego żołnierza (rys. 10).

Chcąc dostosować nowoczesność sprzętu i uzbrojenia naszych sił zbrojnych do standardów NATO musimy corocznie zwiększać wielkość budżetu dla sił zbrojnych do poziomu 3% PKB, z tego około 25 – 30% przeznaczać na modernizację – zakup i rodzimą produkcję uzbrojenia dla potrzeb Sił Zbrojnych.

5. Zainteresowanie problematyką obronności przez organy ustawodawcze i administrację publiczną (rządową i samorządową)

Zainteresowanie problematyką obronną wzrasta wraz z malejącym budżetem na siły zbrojne. Jedynym pozytywnym efektem jest zainteresowanie się administracji rządowej szczebla centralnego problematyką obronności państwa.

Fakt ten został dostrzeżony w 1994 roku i od stycznia 1995 roku w Akademii Obrony Narodowej uruchomione zostały Wyższe Kursy Obronne celem szkolenia obronnego kadr kierowniczych organów władzy i administracji publicznej oraz sił niemilitarnych. W latach 1995 – 2000 kurs ukończyło 1528 absolwentów w 108 grupach specjalistycznych (tabela nr 2).

Rys. 10. Wskaźniki rocznych wydatków budżetowych państw na obronę narodową.
 Źródło: The Military Balance 1997/98

Tabela 2

**WYKAZ ILOŚCIOWY ABSOLWENTÓW
WYŻSZYCH KURSÓW OBRONNYCH
KIEROWNICZEJ KADRY ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ
I SAMORZĄDOWEJ**

Stan za okres od 15 stycznia 1995 r. do 14 czerwca 2000 r.

GRUPA	NAZWA GRUPY	ROZPOCZĘLI	UKOŃCZYLI	NIE UKOŃCZYLI	ILOŚĆ GRUP OD 1995 r.
I	Ministrowie, Sekretarze Stanu, Podsekretarze Stanu	113	102	11	10
II	Wojewodowie i Wicewojewodowie	128	127	1	9
III/c	Dyrektorzy Generalni Ministerstw i Urzędów Centralnych	21	21	0	2
III/w	Dyrektorzy Generalni Urzędów Wojewódzkich	22	22	0	2
IV	Dyrektorzy (Zastępcy) Departamentów Ministerstw i Urzędów Centralnych	471	457	14	32
V	Dyrektorzy (Zastępcy) Komórek Organizacyjnych Urzędów Wojewódzkich i Administracji Specjalnej oraz Sekretarze Wojewódzkich Komitetów Obrony	590	584	6	36 (w tym 3 grupy sekretarzy WKO)
VI	Parlamentarzyści	67	67	0	6
VII	Marszałkowie Województw	8	8	0	1
VIII	Starostowie	103	103	0	7
IX	Prezydenci miast województw	37	37	0	3
	R A Z E M	1560	1528	32	108

Drugim kierunkiem studiów są Podyplomowe Studia Obronności Państwa utworzone w 1996 roku na Wydziale Strategiczno-Obronny AON. Studia te rocznie kończy pięćdziesięciu słuchaczy, a od początku trwania studiów ukończyło je kilkaset osób i zasililo szeregi administracji publicznej, zajmującej się problematyką obronności państwa.

Poważnym problemem, który bezpośrednio wpływa negatywnie na siły zbrojne, to nierozważne, partykularne i koniunkturalne opinie polityków i decydentów wypowiedziane pod wpływem populistycznych haseł braku zagrożenia oraz zrzucania na „barki” NATO obrony naszego bezpieczeństwa narodowego.

Szybkie tempo przemian społeczno-gospodarczych doprowadziło społeczeństwo do frustracji społecznej. Podsycanie przez mass-media braku bezpośredniego zagrożenia granic RP powoduje świadome ograniczenia i aprobatę społeczną tych poczynań, które redukują środki finansowe (budżet) dla Sił Zbrojnych i powodują ich dalszą degradację społeczną i sprzętową, a w konsekwencji doprowadza to do znacznego zmniejszenia ich stanów czasu pokoju (ostatnio 150 tys. z możliwą perspektywą do 120 tys. żołnierzy).

Faktem jest, iż w świadomości proobronnej społeczeństwa, a więc poszczególnych grup społeczno-zawodowych środowisk, partii politycznych oraz ugrupowań parlamentarnych, jak również rządowych jest brak rzetelnej realistycznej wiedzy o wojsku, jego zadaniach, potrzebach i problemach z jakimi borykają się siły zbrojne w okresie restrukturyzacji (redukcji!). Patrzenie i nagłaśnianie w mediach tylko negatywnych zjawisk szkodzi wojsku i prezentuje wypaczony wizerunek naszej armii.

W krajach Europy Zachodniej rządy i instytucje państwa przywiązują ogromną uwagę do informowania społeczeństwa o zagadnieniach związanych z różnymi aspektami obronności i bezpieczeństwa państwa.

Fakty te wymuszają zmiany w sferze informacyjnej polityki obronnej, w tym sił zbrojnych, jak również zmiany mentalności społeczeństwa, polityków i parlamentarzystów. Fakty te potwierdzają, iż przewartościowanie myślenia społecznego oddali zagrożenie jakim jest negatywne myślenie i działanie na niekorzyść sił zbrojnych oraz utrzymanie i osiąganie ich gotowości bojowej (do działań) w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Podsumowując zagrożenia wewnętrzne niezależne od sił zbrojnych a wpływające na system gotowości bojowej stwierdzić należy, że poprawa prawa obronnego, zwiększenie budżetu obronnego MON-u do 3% PKB oraz merytoryczne zainteresowanie problemami obronnymi państwa, w tym sił zbrojnych parlamentu i rządu oraz administracji rządowej i samorządowej wpłynie pozytywnie na podejmowane decyzje dotyczące reorganizacji sił zbrojnych i ich wyposażenia w nowoczesny i kompatybilny sprzęt bojowy.

Fakty te spowodują podwyższenie poziomu stałej gotowości bojowej i osiągnięcia WSGB.

3.2.2. Zagrożenia zależne od sił zbrojnych wpływające na gotowość bojową wojsk

Zagrożenia, które mają bezpośredni wpływ na gotowość bojową i tkwią w samych siłach zbrojnych, to czynności które w pierwszej kolejności winny być poddane gruntownej analizie i działaniu na rzecz ich zmiany. Do zagrożeń tych należy zaliczyć:

- właściwe wykorzystanie budżetu przeznaczonego dla sił zbrojnych;
- ustalone i zapewnione potrzeby operacyjne;
- sprawny i niezależny system dowodzenia;
- elastyczny, spójny, wydolny i niezawodny system mobilizacyjny;
- dostosowane do potrzeb taktycznych i operacyjnych ukończenie jednostek wojskowych;
- wysoki poziom szkolenia operacyjnego i taktycznego wojsk;
- pełne zabezpieczenie logistyczne (zapasy);
- profesjonalna i wysokiej jakości kontrola gotowości mobilizacyjnej i bojowej.

1) Właściwe wykorzystanie budżetu przeznaczanego dla sił zbrojnych

Budżet przeznaczany corocznie dla sił zbrojnych winien zapewnić:

- prowadzenie szkolenia wojsk oraz przeszkalania żołnierzy rezerwy w cyklu pięcioletnim;
- modernizację uzbrojenia i wyposażenia technicznego wojsk prowadzącą do poprawy nowoczesności uzbrojenia SZ RP;
- utrzymania wysokiej gotowości bojowej jednostek pierwszej kolejności użycia, poprzez intensyfikację szkolenia;
- wdrażanie nowego modelu struktury kadry zawodowej oraz zmniejszeniu liczebności armii w czasie pokoju.

Właściwe wykorzystanie budżetu przeznaczanego dla sił zbrojnych zależy od trzech głównych czynników:

1. Wielkości budżetu przeznaczanego na siły zbrojne, w tym przeznaczony na szkolenie i gotowość bojową sił zbrojnych.
2. Właściwego wykorzystania przez siły zbrojne tj. czy jego wykorzystanie jest poparte naukowymi koncepcjami lub jest przypadkowe i chaotyczne oraz nieprzemyślane. Może również zaistnieć sytuacja, gdzie budżet jest wykorzystywany bez żadnej koncepcji, na zasadzie łatania „dziur” budżetowych i załatwianiu bieżących potrzeb. Niedobłą a obecnie istniejącą sytuacją jest wykorzystanie budżetu na tzw. przetrwanie i oczekiwanie na jego zwiększenie i dokonywanie pozornych działań „papierowych” poprawiających poziom szkolenia wojsk i operacyjnego przygotowania, co w konsekwencji ma doprowadzić do wzrostu stopnia dyspozycyjności kadry, sprawności sprzętu, a w konsekwencji gotowości bojowej wojsk. Są to jednak działania pozorne.
3. Planowanie budżetu jest jednym z ważniejszych zadań jego właściwego wykorzystania. Nie może być takiej sytuacji jak obecnie, kiedy to budżet jest planowany na rok i co roku jest na niższym poziomie, jak był zakładany.

Planowanie wykorzystania budżetu przez siły zbrojne winno być na okres 5 lat, a prognozy winny określać przyszłe kierunki działań na 10-15 lat (rys. 11).

Coroczne zmniejszanie budżetu dla sił zbrojnych powoduje drastyczne cięcia w szkoleniu wojsk, ćwiczeniach, a w szczególności mobilizacyjnych z osiągnięciem gotowości bojowej przez mobilizowane jednostki wojskowe. Pochodną ograniczeń środków finansowych na szkolenie jest zmiana ograniczenia lub zaniechania szkolenia rezerw osobowych na potrzeby sił zbrojnych⁴³.

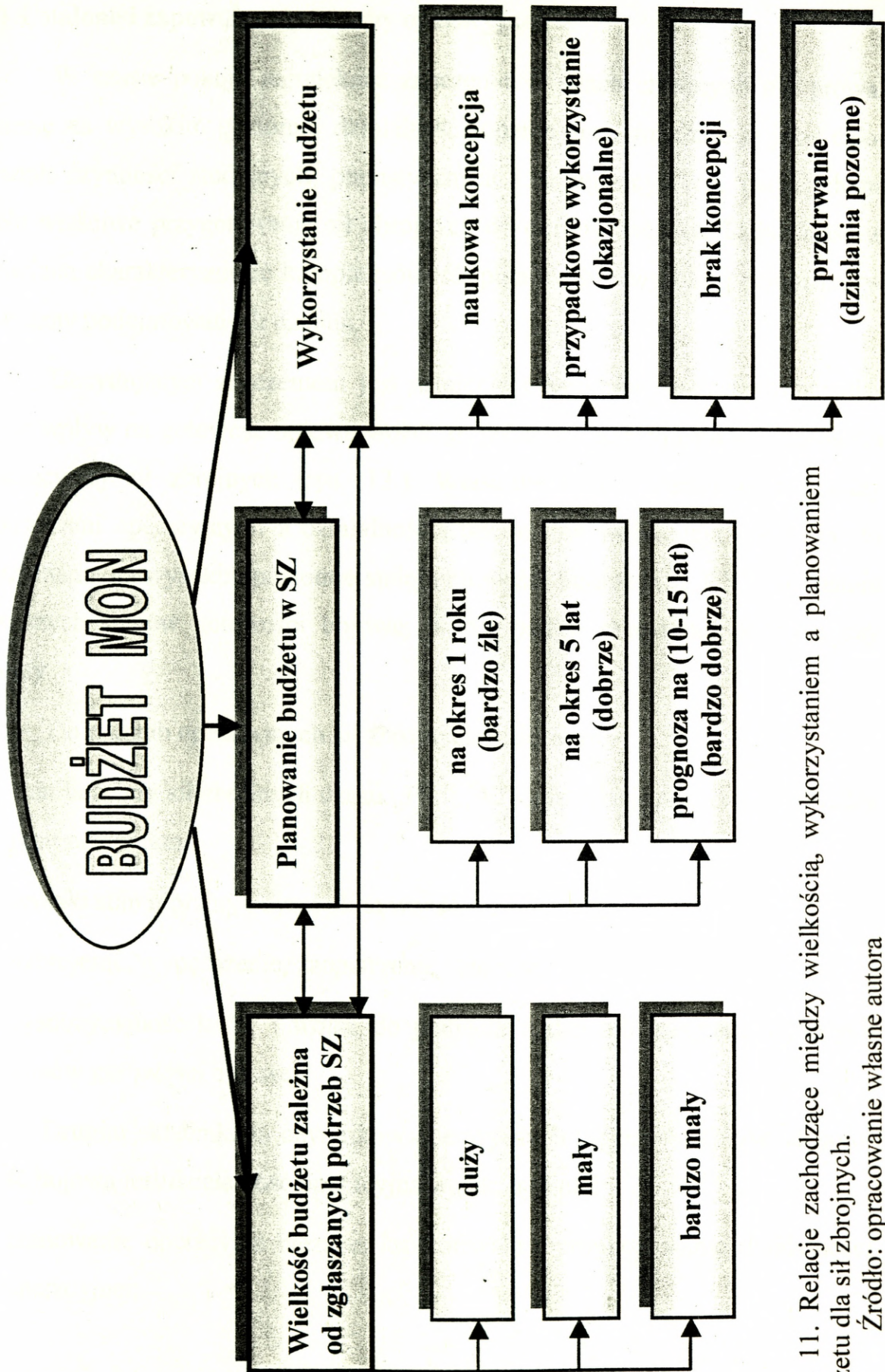
Trzeba zaznaczyć, że corocznie zmniejsza się procentowy udział środków finansowych na szkolenie (od 25% do 18%). Zwiększa się natomiast środki finansowe na potrzeby osobowe tj. utrzymanie kadry i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i pracowników cywilnych wojska.

Kolejną sferą, która wpływa na obniżenie poziomu gotowości bojowej wojsk, to przeznaczanie tylko 3% do 5% budżetu sił zbrojnych na zakupy i modernizację sprzętu bojowego. Sytuacja ta powoduje jedynie zapaść sprzętową naszej armii, a nie unowocześnienie i dostosowanie do standardów NATO.

Właściwe wykorzystanie budżetu przeznaczone dla sił zbrojnych powinno być realizowane przez jasną i czytelną koncepcję realizacji założonych celów. Nie wolno zatracić istoty wojska, iż służy ono do szkolenia i przygotowania rezerw osobowych oraz mobilizacyjnego rozwinięcia w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Najistotniejszym jest stan i ilość jednostek wojskowych, ich uzbrojenie, wyposażenie oraz poziom wyszkolenia bojowego.

Te czynniki decydują o gotowości bojowej wojsk i ich użycia w każdej sytuacji zagrażającej bezpieczeństwu państwa.

⁴³ Przepis autora: w latach 1995 - 1998 zaniechano przeszkalania absolwentów szkół wyższych; wg danych Sztabu Generalnego WP.

Rys. 11. Relacje zachodzące między wielkością, wykorzystaniem a planowaniem budżetu dla sił zbrojnych.

Źródło: opracowanie własne autora

2) Ustalone i zapewnione potrzeby operacyjne

W czasie pokoju największe znaczenie w siłach zbrojnych ma prowadzenie na wysokim poziomie działalności operacyjnej, rozumianej jako całościowy kształt czynności studyjnych, planistycznych i organizacyjnych, mających na celu właściwe przygotowanie sił zbrojnych do obrony państwa. Działalność tę powinna charakteryzować kompleksowość, planowość i wysoki poziom merytoryczny podejmowanych działań.

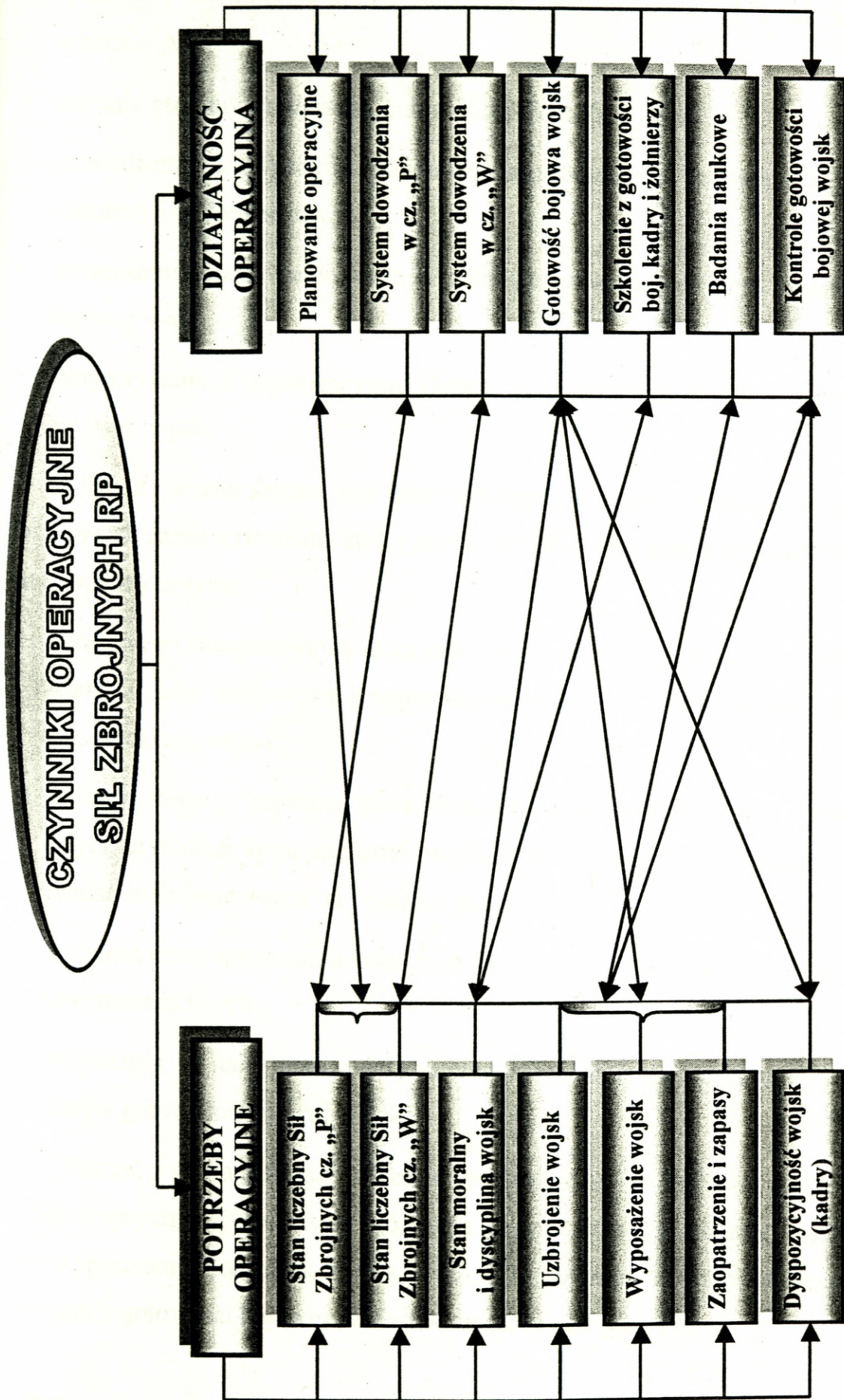
Decydującym znaczeniem jest ustalenie czynników operacyjnych mających wpływ na gotowość bojową wojsk, tj. potrzeb operacyjnych i działalności operacyjnej sił zbrojnych (rys. 12.). Właściwe relacje zachodzące między potrzebami operacyjnymi a działalnością operacyjną wojsk dają podstawy do utrzymania na wysokim poziomie stałej gotowości bojowej (St. GB) i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej w przypadku zagrożenia, kryzysu czy wojny.

Do potrzeb operacyjnych sił zbrojnych zaliczamy:

- stan liczebny sił zbrojnych czasu „P” i „W” oraz relacje zachodzące między tymi poziomami;
- wysoki stan moralny i dyscyplina wojsk;
- uzbrojenie, wyposażenie, zaopatrzenie i zapasy;
- dyspozycyjność kadry i wojsk do podjęcia zadań lub osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

Drugim składnikiem czynników operacyjnych mających wpływ na gotowość bojową jest działalność operacyjna wojsk, a w niej:

- planowanie operacyjne bieżące, krótkotrwałe i prognozowanie działalności operacyjnej;

Rys. 12. Relacje zachodzące między czynnikami operacyjnymi, potrzebami i działalnością operacyjną sił zbrojnych.

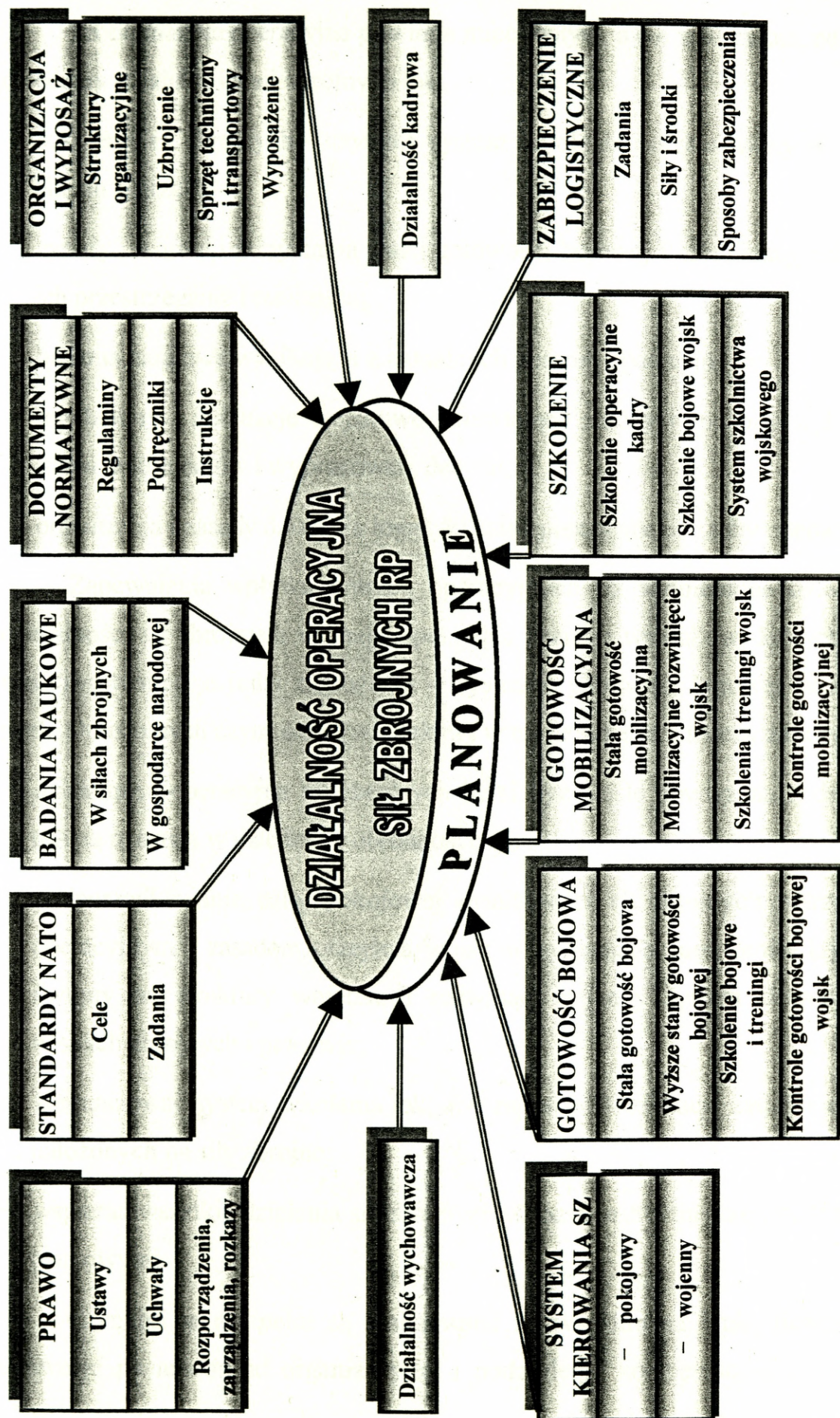
Źródło: opracowanie własne autora.

- sprawny i wydolny system dowodzenia, tak w czasie „P”, jak również w czasie „W”;
- warunki utrzymywania stałej gotowości bojowej;
- prowadzenie na wysokim poziomie merytorycznym szkolenia bojowego żołnierzy i pododdziałów;
- prowadzenie badań naukowych w zakresie nowych rozwiązań z gotowości bojowej wojsk;
- merytorycznie i organizacyjnie dobrze przygotowane kontrole gotowości bojowej wojsk.

Bardzo ważną sprawą jest ustalenie zgodnie z potrzebami operacyjnymi właściwych zasad utrzymania stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej. Wymaga to między innymi:

- właściwego zaangażowania grup jednostek wojskowych według ukończenia stanem osobowym i uzbrojeniem w czasie pokoju w stosunku do etatów okresu wojny;
- uzasadnionego potrzebami operacyjnymi równomiernego rozmieszczenia na całym terytorium kraju jednostek wojskowych istniejących w czasie pokoju i zadań mobilizacyjnych na obszarze państwa;
- zgromadzenia i utrzymania należnych ilości uzbrojenia, wyposażenia i zapasów materiałowych;
- utrzymania w stałej gotowości systemu kierowania osiaganiem wyższych stanów gotowości bojowej wojsk.

Potrzeby operacyjne są nadrzędnym czynnikiem w stosunku do potrzeb mobilizacyjnych, logistycznych, szkolenia bojowego wojsk, składu bojowego oraz wyposażenia jednostek wojskowych. To potrzeby operacyjne decydują o poziomie gotowości bojowej jednostek wojskowych (rys. 13).

Rys. 13. Działalność operacyjna w Siłach Zbrojnych RP.

Źródło: opracowanie własne autora.

Problematyka operacyjna powinna mieć wpływ, a nie zawsze ma, na takie dziedziny działalności sił zbrojnych jak:

- szkolenie sił zbrojnych – czytelny system szkolenia i dostosowany do aktualnych potrzeb;
- zasady i warunki utrzymania stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej oraz ich przestrzeganie i realizacja;
- badania naukowe wynikające z aktualnych potrzeb operacyjnych;
- regulaminy i instrukcje wojskowe omawiające zasady i sposoby wykorzystania dokumentów i wypracowani decyzji;
- organizacja i zasady działania logistyki zabezpieczające potrzeby operacyjne.

Zapewnienie wpływu potrzeb operacyjnych na wymienione dziedziny działalności sił zbrojnych wymaga spełnienia szeregu warunków, których niewłaściwa realizacja rodzi zagrożenia w systemie gotowości bojowej sił zbrojnych. Do istotnych czynników (warunków) w tej działalności należy zaliczyć:

- działalność operacyjna sił zbrojnych musi być ściśle powiązana z działalnością państwa w dziedzinie obronności;
- podporządkowanie całej pokojowej działalności sił zbrojnych potrzebom operacyjnym i zasadom przejścia wojsk w sytuacjach zagrożenia, kryzysu i wojny na struktury wojenne i rozwinąć wojenny system dowodzenia w siłach zbrojnych i państwie;
- zorganizować system szkolenia tak, aby zapewniał realizację zadań – celów nałożonych na siły zbrojne;
- wspierać wszelkie działania sił zbrojnych w fazie restrukturyzacji badaniami naukowymi.

Czynniki te nie pełni są realizowane ze względu na braki finansowe, a również na niedowład organizacyjny i podzielenie kompetencji i zadań na

kilka zarządów po wprowadzeniu w dniu 1.04.2000 r. nowej struktury Sztabu Generalnego WP.

System szkolnictwa zabezpieczający właściwy poziom szkolenia kadry i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, jak również żołnierzy rezerwy winien być dostosowany do aktualnych potrzeb, zmian struktur organizacyjnych wojsk i podporządkowania i zadań.

Szczupłość środków finansowych drastycznie ograniczyła ilość i zakres badań dotyczących problematyki gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk (sił zbrojnych).

3) Sprawny i niezależny system dowodzenia

Przed organami systemu dowodzenia (kierowania) sił zbrojnych w związku z restrukturyzacją i wejściem naszych sił zbrojnych do NATO stoją nowe, trudniejsze zadania. Zakres i stopień tych trudności ma bezpośredni związek ze szczeblem organizacyjnym (centralny, operacyjny i taktyczny) oraz możliwością prostego i bezkolizyjnego przejścia z dowodzenia czasu pokoju na struktury dowodzenia w czasie wojny.

Warunki te wynikają z następujących zjawisk, tak w czasie pokoju, jak i wojny.

W czasie pokoju czynnikami wpływającymi na dowodzenie wojskami, a w tym na ich gotowość bojową są:

- nastąpienie wyraźnego wzrostu obowiązków i zadań, wg nowych procedur dowodzenia (kompatybilnych z NATO);
- zwiększenie roli czynników społeczno-ekonomicznych wpływających bezpośrednio lub pośrednio na proces dowodzenia np.: skrócenie służby wojskowej, nowe relacje między układem militarnym a pozamilitarnym (niemilitarnym), a budującym się systemem kierowania (dowodzenia) w sytuacjach kryzysowych;

- większe obwarowanie działalności sił zbrojnych (JW) regulacjami prawnymi;
- wpływ organów cywilnych (Parlamentu, organizacji politycznych i społecznych oraz administracji państwa na wewnętrzne życie wojska, w tym cywilna kontrola nad siłami zbrojnymi;
- wyraźne zmiany (na niekorzyść) stosunku społeczeństwa a zwłaszcza młodzieży do służby wojskowej, sił zbrojnych i problematyki obronnej;
- poważne ograniczenia liczby i wielkości organów kierowania obronnością w państwie;
- sukcesywne zmniejszanie nakładów i limitów na pokojową działalność sił zbrojnych;
- ograniczenia możliwości szkoleniowych w zakresie praktycznego trenowania systemów kierowania szczebla centralnego i operacyjnego;
- stosunkowo słabe wyposażenie w nowoczesne środki dowodzenia oraz wsparcia ich systemem informatycznym gromadzącym informacje niezbędne do podejmowania optymalnych decyzji.

W czasie wojny czynnikami wpływającymi na dowodzenie wojskami a jednocześnie oddziałującymi na ich gotowość bojową są:

- bezproblemowe (płynne) przejście ze struktur dowodzenia czasu pokoju na dowodzenie siłami w czasie wojny;
- różnego rodzaju zakłócenia w działalności stanowisk dowodzenia;
- prawdopodobne (nieprzewidziane) straty bojowe w stanach osobowych stanowisk dowodzenia, jak również w środkach dowodzenia (łączności);
- ograniczone możliwości szybkiego odtworzenia zniszczonych elementów systemu dowodzenia;

- brak doświadczenia obsługi stanowisk dowodzenia działających w sytuacjach ekstremalnych;
- nie zawsze odpowiednie przygotowanie ogniw niemilitarnych do współdziałania z organami dowodzenia wojsk wykonujących zadania operacyjne na obszarze kraju.

Zagrożeniami w dowodzeniu, które rzutują na gotowość bojową w warunkach permanentnej restrukturyzacji SZ RP i mają decydujący wpływ na budowę sprawnego i elastycznego systemu dowodzenia możemy zaszeregować do następujących grup:

- znaczne ograniczenie w praktyce elementarnych zasad naukowej organizacji pracy;
- nadmierne stosowanie intuicyjnych (nie popartych badaniami) metod podejmowania ważnych decyzji;
- niewłaściwe rozłożenie kompetencji instytucji i osób funkcjonujących w systemie dowodzenia – kanalizacja procesu decyzyjnego;
- kampanijność działań i niski stopień wykorzystania doświadczeń własnych i rozwiązań z naszych armii;
- brak właściwej i czytelnej polityki kadrowej oraz przygotowania oficerów do podejmowania trudnych decyzji;
- niewystarczające wsparcie działalności środkami informatycznymi, a nadmierne rozbudowanie biurokracji, co opóźnia proces przygotowania decyzji.

Budowa właściwego elastycznego systemu dowodzenia winna opierać się o badania naukowe, proste i jednolite struktury organizacyjne, podział kompetencji, właściwą organizację pracy, przygotowanie teoretyczne i praktyczne kadry do dowodzenia.

4) Elastyczny, spójny, wydolny i niezawodny system mobilizacyjny

W reorganizowanych armiach Europy można dostrzec wspólne cechy zmian tj. kadrowanie (zmniejszanie stanu liczebnego armii) w czasie pokoju. Logicznym następstwem pogłębiania się tego procesu jest, a właściwie powinno być wzmocnienie ich systemów mobilizacyjnych. Polega to na ich dostosowaniu do aktualnych warunków, potrzeb i podnoszenia ich elastyczności, spójności, wydolności tak, aby był to system niezawodny, gotowy w każdej sytuacji polityczno-militarnej do mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i osiągnięcia gotowości do użycia (pełnej gotowości bojowej).

Na system mobilizacyjny składają się skoordynowane przedsięwzięcia planistyczne, organizacyjne i zadania realizowane przez organy wojskowe oraz administrację publiczną oraz podmioty gospodarcze na podstawie obowiązujących przepisów prawnych, mających na celu powiększenie sił zbrojnych do potrzeb sytuacji polityczno-militarnej. Rozwinięcie sił zbrojnych powinno uwzględniać charakter i skalę zagrożeń militarnych⁴⁴.

Elastyczność, spójność, wydolność i niezawodność to cechy współczesnych systemów mobilizacyjnych.

Elastyczność w rozwijaniu sił zbrojnych należy rozumieć jako zdolność do sprawnego, pełnego i terminowego uzupełniania jednostek wojskowych w każdym wariancie i warunkach prowadzenia mobilizacji⁴⁵.

Spójność (synchronizacja) mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk z osiągnięciem przez nie gotowości do użycia (pełnej gotowości bojowej). Można również spójność rozumieć jako zbieżność działań w siłach zbrojnych i gospodarce narodowej (administracji publicznej i podmiotach gospodarczych) w celu właściwego zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych

⁴⁴ Por. J. Wojnarowski, *Mobilizacja Sił Zbrojnych RP*, Warszawa 2000, s. 99-102.

⁴⁵ J. Babuła, *Systemy mobilizacyjne sił zbrojnych*, Warszawa 1995, s. 28-30.

Wydolność (chłonność)⁴⁶ systemu mobilizacyjnego polega na właściwym przygotowaniu jednostek wojskowych (sił zbrojnych) do przyjęcia w krótkim czasie żołnierzy rezerwy (umundurowania i wyposażenia ich) oraz włączenie w struktury funkcjonalne wojsk, jak również pobrania z gospodarki narodowej środków transportowych i maszyn, dostosowania ich do potrzeb sił zbrojnych i włączenia do pododdziałów.

Niezawodność można scharakteryzować jako odporność na zakłócenia mogące wystąpić w procesie mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych. Sprawność to realne (rzeczywiste) planowanie i realizacja zadań mobilizacyjnych uwzględniające aktualne warunki panujące w garnizonach (jednostkach wojskowych). Terminowość jest zależna od planowania oraz aktualnej sytuacji i aktualności (adekwatności) planów i dokumentacji mobilizacyjnej, przygotowania stanów osobowych (kadry i żołnierzy) do realizacji zadań mobilizacyjnych oraz sprawnego systemu łączności i wsparcia informatycznego. Pozwoli to sprawne uruchomienie i kierowanie przebiegiem procesu mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk.

Współczesny system mobilizacyjny sił zbrojnych powinien zapewnić również właściwą (operacyjnie uzasadnioną) geografę zadań mobilizacyjnych na obszarze całego kraju oraz mobilizacyjne rozwijanie jednostek wojskowych w określonych terminach i miejscach w zależności od potrzeb lub sytuacji militarnej.

5) Dostosowanie do potrzeb taktycznych i operacyjnych ukończenie jednostek wojskowych

Na prawidłowe funkcjonowanie systemu mobilizacyjnego, a przede wszystkim dla systemu gotowości bojowej ma zasadniczy wpływ stopień ukończenia stanem osobowym, uzbrojeniem, wyposażeniem i środkami transportowymi.

⁴⁶ Por. J. Wojnarowski, Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Warszawa 2000, s. 102.

Podział całości sił zbrojnych na poszczególne komponenty tj.:

- siły reagowania;
- główne siły obrony;
- pozostałe jednostki wojskowe (zabezpieczenia logistycznego)

pozwała na właściwe ukończenie stanem osobowym, uzbrojeniem i wyposażeniem poszczególnych komponentów.

Siły reagowania ukończone stanem osobowym w 80-90% do etatu czasu „W” i zasadniczym uzbrojeniem i sprzętem wojskowym w 90-100%.

Główne siły obrony ukończone stanem osobowym powyżej 65% oraz zasadniczym uzbrojeniem i sprzętem wojskowym w 70-100%.

Pozostałe jednostki wojskowe ukończone stanem osobowym, uzbrojeniem i sprzętem w zależności od zadań operacyjnych.

Bardzo ważnym wyznacznikiem dla gotowości bojowej jest ustalenie w jednostkach tzw. skadrowanych głównych sił obrony najniższy stan liczebny żołnierzy i nie powinien być niższy niż 25% etatu „W”. Stan ten zapewni normalne funkcjonowanie jednostki wojskowej (systemu dowodzenia, szkolenia, utrzymania stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej). Drugim czynnikiem wpływającym na gotowość bojową to nie obniżanie stanów osobowych jednostek w czasie pokoju oraz stanu i poziomu technicznej sprawności uzbrojenia i wyposażenia. Nie wolno tworzyć tzw. „wojsk papierowych”, gdzie obniżone są etaty czasu pokoju w stanach osobowych, a nowoczesność i sprawność uzbrojenia budzi wiele zastrzeżeń, co negatywnie wpływa na gotowość bojową.

6) Wysoki poziom szkolenia operacyjnego i taktycznego wojsk

Dobrze zorganizowane, wszechstronnie przygotowane i konsekwentnie prowadzone szkolenie operacyjne i taktyczne oraz z gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk jest podstawą skutecznej działalności nad uzyskaniem

wysokiego poziomu gotowości bojowej i wielowariantowego użycia sił zbrojnych w przypadku zagrożenia, kryzysu czy wojny.

Wieloletnia praktyka szkolenia z gotowości bojowej i mobilizacyjnej potwierdza, że dobrze wyszkoleni oficerowie z problematyki operacyjnej i mobilizacyjnej oraz gotowości bojowej wojsk daje pewność co do właściwego zaplanowania i realizacji tego szkolenia w jednostkach wojskowych.

Szkolenie operacyjne, taktyczne, mobilizacyjne z gotowości bojowej w siłach zbrojnych powinno być prowadzone na pięciu poziomach (płaszczyznach):

- instytucjach centralnych resortu obrony (ministerstwie), Sztabie Generalnym WP, dowództwach rodzajów sił zbrojnych;
- akademiach wojskowych, wyższych szkołach oficerskich i centralnych ośrodkach szkolenia;
- dowództw operacyjnych (OW, KZ, ZT (DZ, DPanc));
- jednostek wojskowych i terenowych organów administracji wojskowej (WSzW, WKU);
- organów administracji publicznej (rządowej i samorządowej) i kierownictw podmiotów gospodarczych.

W instytucjach centralnych resortu obrony narodowej szkolenie powinno być poświęcone teorii gotowości bojowej, planowaniu operacyjnym i mobilizacyjnym oraz jego synchronizacji tych procesów. A także utrzymywanie parametrów stałej gotowości obronnej w państwie, w tym gotowości bojowej wojsk oraz zasady i tryb podwyższania tej gotowości w zależności od sytuacji militarnej.

W akademiach wojskowych, szkołach oficerskich i centralnych ośrodkach działalność szkoleniowa powinna być prowadzona na trzech płaszczynach:

- akademickiej;

- szkół oficerskich;
- centralnych ośrodków szkolenia.

Szczególny nacisk na szkolenie teoretyczne i pracę koncepcyjną w zakresie planowania, na szczeblu państwa powinno odbywać się w Akademii Obrony Narodowej, gdzie szkolić winny się osoby z Ministerstwa Obrony Narodowej oraz administracji rządowej uczestniczące w procesie planowania i realizacji osiągania wyższych stanów gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej sił zbrojnych.

W pozostałych akademiach i szkołach oficerskich poziom szkolenia winien być dostosowany do przyszłych potrzeb tj. szczebla załogi, plutonu, kompanii. Proces szkolenia winien opierać się na zasadzie teoretyczno-praktycznej szczebla taktycznego.

Szkolenie operacyjne, mobilizacyjne i gotowości bojowej dowództw operacyjnych powinno obejmować całokształt problematyki związanej z utrzymaniem wymaganego poziomu stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk. Podstawową formą szkolenia powinny być zbiorcze gry decyzyjne i pokazy.

Duże znaczenie ma szkolenie w jednostkach wojskowych i TOAW (WSzW i WKU). Fakt ten wynika z potrzeby stałego zabezpieczenia procesu mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych przez te organy. Szkolenie to powinno mieć charakter praktyczny i instruktażowy. W zależności od szczebla dowodzenia można stosować wiele metod, form i sposobów takich jak: wykłady, dyskusje, pokazy, kursy, szkolenia, gry decyzyjne, sprawdziany, egzaminy, wymiana doświadczeń.

W organach administracji publicznej (rządowej, samorządowej) oraz w podmiotach gospodarczych zabezpieczających proces mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i osiągania pełnej gotowości bojowej przez siły zbrojne szkolenie winno być prowadzone dla kierowniczych kadr wymienionych organów.

Jednocześnie tematyka tego szkolenia powinna być zróżnicowana zależnie od tego, dla jakiego szczebla jest przeznaczona.

Problematyka jaką należy poruszać w trakcie szkoleń to teoria gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej sił zbrojnych, zadania poszczególnych podmiotów w realizacji zabezpieczenia potrzeb sił zbrojnych, podstawy prawne działań i współpraca oraz współdziałanie tych organów w zakresie zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych i osiągania wyższych stanów gotowości bojowej wojsk w formie seminariów, konwersatoriów, gier decyzyjnych.

7) Pełne zabezpieczenie logistyczne

Zabezpieczenie logistyczne odgrywa bardzo ważną rolę w gotowości bojowej sił zbrojnych (wojsk). Jest ono integralną częścią przedsięwzięć planowanych i realizowanych w ramach utrzymania stałej gotowości bojowej oraz osiągania wyższych stanów gotowości, bieżącego zaopatrywania (uzupełniania) i obsługi wojsk, a ponadto do rotacji lub odtworzenia zapasów znajdujących się w jednostkach wojskowych lub składach. Sposób i zakres realizacji związanych z tym zadań zależy jest od szczebla dowodzenia, stopnia ukompletowania w czasie „P” i „W”, zadań mobilizacyjnych, struktury jednostki i garnizonu.

W zakresie zabezpieczenia logistycznego najważniejszą rolę odgrywają jednostki, w tym mobilizujące i mobilizowane oraz organy planujące w okręgu wojskowym (korpusie), dowództwa rodzajów sił zbrojnych oraz Sztab Generalny WP.

Działalność logistyczna w zakresie gotowości bojowej realizowana jest w dwóch etapach:

- utrzymanie stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej.

Wskazane jest pełne zabezpieczenie potrzeb logistycznych jednostek wojskowych w postaci ustalonej liczby i asortymentu środków należnych jednostkom oraz określenie źródeł, sposobów i czasu ich dostarczenia z:

- zapasów lub użytku bieżącego sił zbrojnych;
- gospodarki narodowej przewidzianych do pobrania dla sił zbrojnych w ramach planowych dostaw bieżących. W obecnym czasie przy wolnej grze sił ekonomicznych i szczupłym budżecie dostawy i zapasy lub środki użytku bieżącego corocznie drastycznie ulegają ograniczeniu. Stan zapasów w różnych asortymentach uzbrojenia, części zamiennych i żywności jest na granicy wystarczalności wojsk. Według standardów NATO zapasy w wojskach (siłach zbrojnych) winny być zgromadzone na 30 dni.

Naczelnym zadaniem pionu logistyki w siłach zbrojnych jest:

- utrzymanie dokumentów w aktualności;
- ustalenie i uzupełnianie potrzeb mobilizacyjnych;
- ciągle zaopatrywanie wojsk w środki materiałowo-techniczne, żywnościowe, mundurowe, części zgodnie z etatowymi należnościami;
- utrzymanie sprzętu bojowego (uzbrojenia, wyposażenia i środków transportowych) w pełnej sprawności technicznej i wymaganej gotowości do użycia;
- gromadzenie niezbędnych zapasów w jednostkach, składnicach oraz sprawna ich dystrybucja;
- analizowanie potrzeb jednostek wojskowych;
- prowadzenie szkolenia specjalistycznego;
- przeprowadzanie systematycznych kontroli stanu ilościowego i jakościowego zapasów.

Pełne i kompleksowe spełnienie tych warunków pozwoli na utrzymanie na wysokim poziomie stałej gotowości bojowej oraz osiągania wyższych stanów gotowości bojowej sił zbrojnych.

8) Profesjonalna i wysokiej jakości kontrola gotowości mobilizacyjnej i bojowej

Kontrolę należy traktować jako obserwowanie, ustalenie, czy określenie stanu faktycznego i porównanie z wymaganiami stawianymi w dziedzinie gotowości obronnej oraz gotowości bojowej i mobilizacyjnej sił zbrojnych. Jednocześnie kontrola winna spełniać wymogi specyficznego rodzaju szkolenia. Działalność kontrolna powinna zapewnić kierownictwu (dowództw OW(KZ) i RSZ i kierownictwu resortu (w tym Sztabowi Generalnemu WP) informacje o jakościowym przygotowaniu dowództw i wojsk do wykonania przewidzianych dla nich zadań oraz przebiegu dowodzenia (kierowania) procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

Końcowym aktem działalności kontrolnej powinno być złożenie meldunku przełożonym i wykorzystanie wniosków w bieżącej działalności służbowej.

Działalność kontrolna w wojskach winna składać się z trzech etapów:

I etap – właściwy dobór komisji (fachowców z dużym doświadczeniem) z wielu dziedzin przygotowanych merytorycznie do prowadzenia kontroli oraz zorganizowanie szkolenia przed kontrolą, gdzie określony zostanie cel, zadania i zagadnienia podlegające kontroli;

II etap – prowadzenie kontroli w formie instruktażu i wykazania zasadniczych niedociągnięć i braków oraz koncepcji organizacyjnych;

III etap – podsumowanie kontroli, wskazanie na niedociągnięcia i braki oraz wykorzystanie wyników kontroli w szkoleniu dowództw jednostek wojskowych.

Kontrole z gotowości bojowej winny być problemowymi, obejmującymi gotowość mobilizacyjną, jak również proces zabezpieczenia potrzeb i dowozu żołnierzy rezerwy oraz dostarczenia środków transportowych i maszyn.

Niebezpiecznym zjawiskiem w dziedzinie kontroli gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk w czasie pokoju jest:

- niczym nie uzasadnione zmniejszenie liczby ćwiczeń i kontroli z gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- odchodzenie od funkcji szkoleniowych i instruktorskich ze strony komisji kontrolnych;
- niski poziom merytoryczny i ograniczenia omawianych kontroli prowadzonych z udziałem kadry kontrolowanych jednostek wojskowych i TOAW (WSzW, WKU);
- sprowadzanie protokołów z kontroli do formalnego dokumentu stanowiącego tylko dowód przeprowadzonej kontroli, a nie rzeczywisty stan gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- znikome wykorzystanie wyników kontroli w bieżącej działalności jednostek wojskowych i TOAW.

Kontrole gotowości bojowej i mobilizacyjnej połączone z osiąganiem wyższych stanów gotowości bojowej winny być prowadzone w wybranych jednostkach wojskowych bez ograniczeń czasu „P”.

Zagrożenia zależne od sił zbrojnych mające wpływ na gotowość bojową sił zbrojnych mają decydujące znaczenie na poziom gotowości bojowej i mobilizacyjnej wojsk.

Podsumowując należy jeszcze raz podkreślić wysoki poziom zaangażowania kadry jednostek wojskowych oraz TOAW (WSzW i WKU) w utrzymaniu na wysokim poziomie stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej oraz OWSGB. Jednak określone potrzeby operacyjne oraz prawo i budżet przerna-

czony dla sił zbrojnych niejednokrotnie ograniczają, a wręcz krępują, pozytywne wnioski i rozwiązania organizacyjne zmierzające do usprawnienia i podniesienia na wyższy poziom gotowości do użycia sił zbrojnych w różnych sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa naszego państwa.

Wnioski:

1. Przedstawiona szeroka gama uwarunkowań wpływających na gotowość obronną i bojową umożliwi Zespołowi zbadać relacje i zależności zachodzące między nimi.
2. Z grupy uwarunkowań zewnętrznych wydaje się, że należy dokonać analizy możliwych scenariuszy zagrożeń militarnych na RP.
3. Zagrożenia zewnętrzne mogące obniżać utrzymanie gotowości obronnej państwa i bojowej sił zbrojnych to głównie: wielkość przeznaczanego w skali roku nakładu budżetowego na obronność i niedostosowane prawo do wymagań Sojuszu NATO (UE).

4. ANALIZA SKŁADU I ZADAŃ SIŁ ZBROJNYCH W ROZPATRYWANYCH MODELACH ORGANIZACYJNYCH SIŁ ZBROJNYCH RP

4.1. Model sił zbrojnych z 1989 roku.

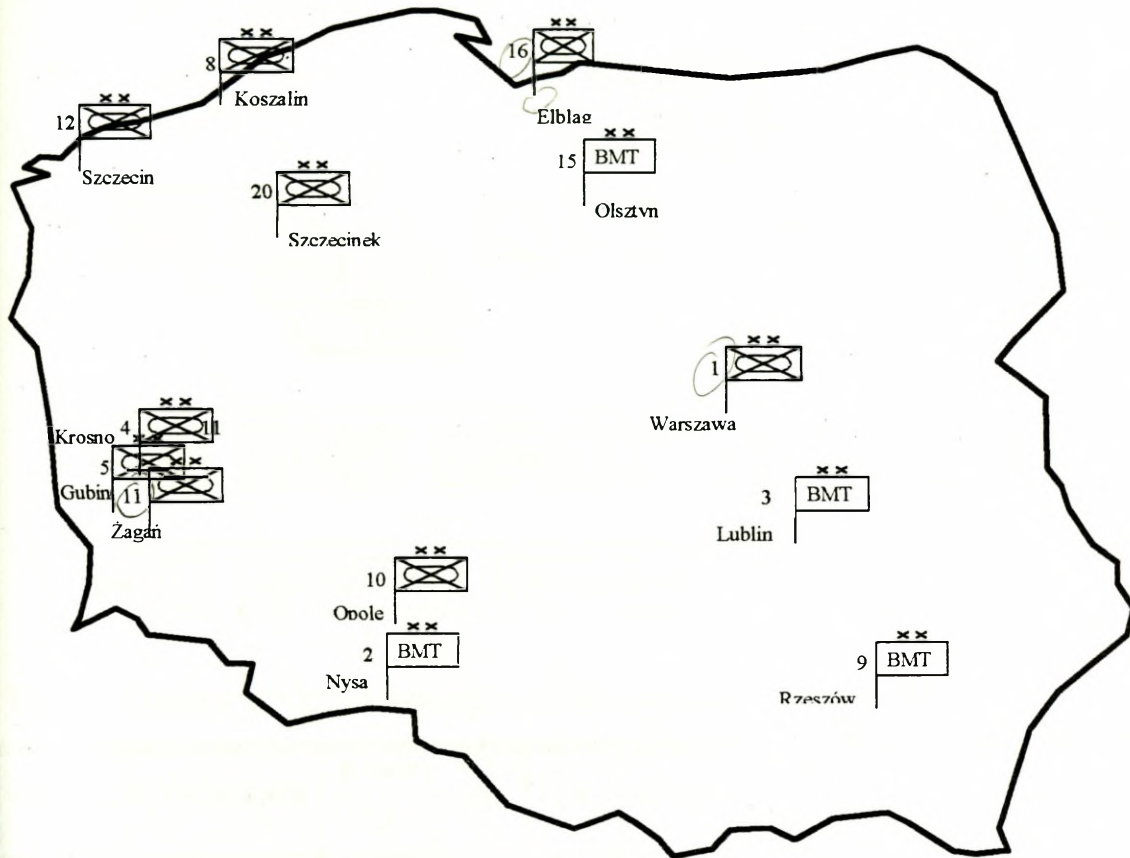
Pierwsze symptomy mówiące o konieczności transformacji czy też restrukturyzacji SZ RP pojawiły się w drugiej połowie lat 80-tych, kiedy to część wojskowych zaczęła dostrzegać niedostosowanie struktur organizacyjnych wojska do wymagań współczesnego, a tym bardziej przyszłego pola walki. Ponadto problemy gospodarcze dały dodatkowy impuls sferom rządzącym do szukania oszczędności w dziedzinie obronności, gdyż armia licząca w czasie pokoju ponad 400 tys. żołnierzy była poważnym obciążeniem dla budżetu państwa.

Rozpoczęta w 1988 roku restrukturyzacja Sił Zbrojnych RP miała na celu między innymi przekształcenie ich zaczepnego charakteru na obronny.

Wojska Lądowe – zostały organizacyjne ujęte na okres pokoju w trzy okręgi wojskowe (Śląski Okręg Wojskowy, Pomorski Okręg Wojskowy, Warszawski Okręg Wojskowy). Na okres wojny POW i SOW wydzielały ze swojego składu po jednej armii ogólnowojskowej, natomiast WOW wydzielał korpus armijny oraz jednostki frontowe.

Wyrazem defensywnego charakteru wojsk lądowych była likwidacja dywizji pancernych (20, 5, 10, 11, 16 DPanc) i przeorganizowanie istniejących wówczas trzynastu ogólnowojskowych ZT na dywizje zmechanizowane (zał. nr 1) o jednolitej strukturze (wzór DZ-89), z tym, że cztery z nich zostały przekształcone w bazy materiałowo-techniczne (BMT) (rys.14) i były to: 2, 3, 9, 15, BMT. Ponadto istniejące w wojskach lądowych dwie samodzielne brygady: 7 Brygada Obrony Wybrzeża (7 BOW) oraz 6 Brygada Powietrzno-Desantowa (6 BPD) postrzegane przez sąsiadujące państwa (np.: Dania, Szwecja) jako

ofensywne, zostały przeorganizowane. 7 BOW przeszła na struktury batalionowe, natomiast 6 BPD została przemianowana na Brygadę Desantowo-Szturmową w składzie trzech bdsz i jednego batalionu powietrzno-desantowego.

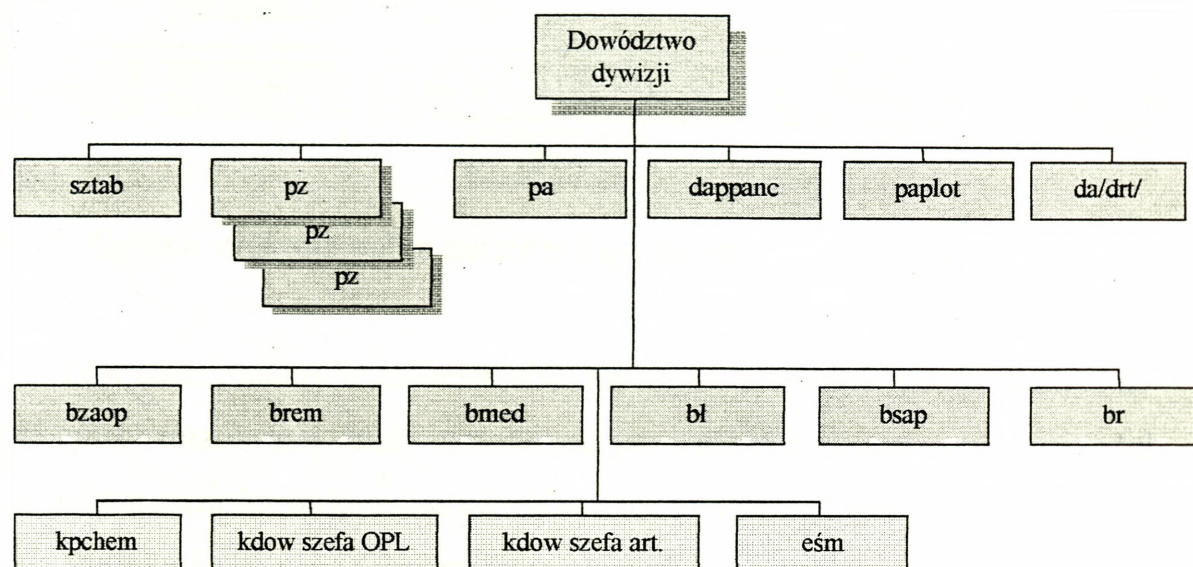

Rys.14. Dyslokacja ogólnowojskowych ZT na terytorium RP – 1989 r.

Wojska operacyjne zostały znacznie skadrowane w okresie pokoju i dzieliły się na trzy rzuty:

- 1) ZT i oddziały wyposażone w najnowszy sprzęt i technikę bojową – uкомплектовane w 80 - 90%;
- 2) ZT i oddziały – uкомплектовane w 20 - 50%;
- 3) Trzeci rzut to jednostki będące załóżkami, które rozwijane miały być w oparciu o zasoby osobowe i materiałowe pobierane z zasobów gospodarki narodowej;

Istotą restrukturyzacji było utworzenie dywizji zmechanizowanych, których zasadniczy element bojowy stanowiły trzy oddziały (pułki zmechanizowane) o jednolitej strukturze (patrz rys. 15). Podstawowy sprzęt i wyposażenie DZ-89 pokazuje tabela 3.

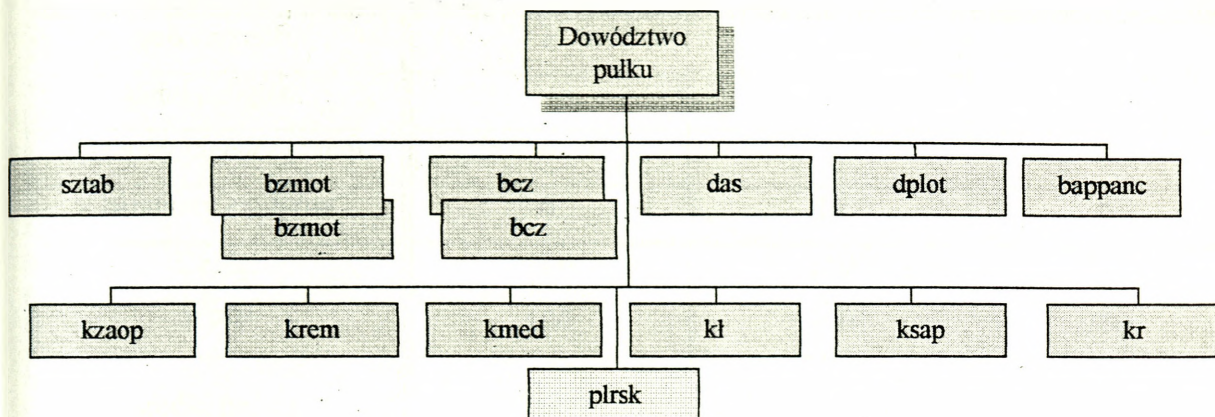

Rys.15. Ogólna struktura dywizji zmechanizowanej model - 89.

WYSZCZEGÓLNIENIE		D-two ZT	pz	pa	dappanc	paplot (OSA)	br	RAZEM W DZ
Wozy bojowe	Czołgi		62					186
	BWP /SkOT/		60				10	190
	BRDM		4				13	25
	Razem:		126				23	401
Środki art.	BM - 21			18				18
	122 mm shb		12	18				54
	M 120mm		12					36
	Razem:		24	36				108
Środki ppanc	PPK /BRDM/		6		6			24
	A 85 mm		3		12			21
	Razem:		9		18			45
Środki plot	OSA					16		16
	S - 2	6	20					66
	ZU 23-2/ZSU	2	12			12		50
	Razem:	8	32			28		132

Tabela 3. Zestawienie podstawowego wyposażenia DZ-89.

Wyżej wymienione zmiany oznaczały likwidację pułków czołgów i utworzenie pułków zmechanizowanych z jednakową ilością bcz i bpszmot (patrz rys. 16).

Rys.16. Ogólna struktura pułku zmechanizowanego.

Powyższe zmiany w zakresie struktur organizacyjnych i wyposażenia dywizji zmechanizowanej miały umożliwić prowadzenie działań obronnych lub w razie konieczności wykonanie zwrotów zaczepnych w ramach obrony.

Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej – zorganizowane zostały z połączenia wojsk lotniczych i wojsk obrony powietrznej kraju (WOPK), wydzielały ze swojego składu trzy korpusy obrony powietrznej, korpus lotniczy oraz jednostki lotnicze dla wojsk lądowych.

Marynarka Wojenna – zorganizowana była w składzie dwóch flotylli obrony wybrzeża i flotylli działającej w ramach ZFB, ponadto marynarka w czasie pokoju wydzielała siły w ramach straży morskiej (morska brygada okrętów pogranicza i eskadra patrolowo-ratownicza).

Chcąc ocenić jakość i celowość zmian w siłach zbrojnych przeprowadzonych w 1989 roku, należy określić jak reorganizacja wpłynęła na główny rodzaj wojsk, czyli Wojska Lądowe, a dokładniej na związki taktyczne.

W tym miejscu warto porównać siły i środki DZ-89 w stosunku do DZ i DPanc o poprzedniej organizacji, co obrazuje tabela 4.

Wyszczególnienie	DZ-89	DPanc	DZ
pułki zmech.	3	1	3
pułki czołgów	-	3	1
bataliony piechoty zmot.	6	3	9
bataliony czołgów	6	10	6
Czołgi	186	319	213
BWP	190	100	280
środki ppanc:			
• PPK	24	6	36
• Armata 85mm	21	-	6

Tabela 4. Porównanie wybranych sił i środków DZ-89, DZ, DPanc.

Porównanie ilości oddziałów wskazuje na dużo większe możliwości tworzenia różnych wariantów ugrupowania bojowego w dywizjach o poprzedniej strukturze organizacyjnej. Występujące w ich składzie cztery pułki umożliwiały nawet ugrupowanie dywizji w dwa rzuty z odwodem, tym samym pozwalały na wykonanie kontrataku jednym z pułków i jednoczesne obsadzenie kolejnych pozycji. Ogólnie należy stwierdzić, że ilość zasadniczych elementów ZT została pomniejszona, ponadto z jego struktur wyprowadzono dywizjon rakiet taktycznych oraz zmniejszono ilość dywizjonów artylerii w dywizyjnym pułku artylerii. Wszystkie te działania nie były bez wpływu na obniżenie potencjału bojowego DZ nowego typu.

Z kolei porównując liczbę batalionów w pułkach wynika, że pułk o nowej strukturze organizacyjnej stwarza większe możliwości tworzenia ugrupowania bojowego, gdyż równa liczba batalionów czołgów i piechoty zmotoryzowanej pozwala na tworzenie ugrupowania o charakterze obronno – zaczepnym. Ponad-

to powyższa struktura pozwalała na tworzenie mieszanych grup bojowych, o składzie stosownym do koncepcji rozegrania walki.

Rozpatrując z kolei możliwości ogniowe DZ-89 stwierdzono, że zmniejszyły się one o 15 % w stosunku do funkcjonującej wówczas DZ i o 9% w stosunku do DPanc⁴⁷. Powyższe liczby wskazują, że DZ-89 posiada mniejsze możliwości załamania natarcia zgrupowania pancernego przeciwnika

Podsumowując analizę składu oraz możliwości ogniowych poprzednich struktur i DZ-89 należy stwierdzić, że realizacja zadań w zreorganizowanych strukturach będzie znacznie trudniejsza do realizacji.

4.2. Model Sił Zbrojnych - 2000

Realne możliwości przeprowadzenia poważnej restrukturyzacji w siłach zbrojnych zaistniały dopiero po roku 1989, kiedy nastąpiło wyraźne odprężenie polityczne w Europie na linii „Wschód – Zachód”⁴⁸. Powyższe spowodowało wytworzenie szeregu czynników zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych mających wpływ na radykalne zmiany w SZ RP.

Czynniki zewnętrzne to:

- rozpad Układu Warszawskiego;
- zmiana geostrategicznego otoczenia Polski;
- ratyfikowanie traktatu CFE-1⁴⁹ przez Polskę;
- wzrost roli ONZ, KBWE (OBWE) w rozwiązywaniu kryzysów polityczno- militarnych;

Czynniki wewnętrzne

- zmiana systemu społeczno-politycznego i gospodarczego;

⁴⁷ J. Górski. Wpływ jednolitej struktury organizacyjnej dywizji na przeznaczenie, skład i sposób użycia elementów ugrupowania bojowego w obronie, praca dypl., Warszawa 1992 r., s.9.

⁴⁸ INF TREATY – pierwsze porozumienie supermocarstw (USA ZSRR) o redukcji potencjałów nuklearnych z 08.12. 1988.

⁴⁹ Traktat o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie – 19.11.1990 r. (wejście w życie 09.11.1992 r.).

- wprowadzenie w życie „Założeń polskiej polityki bezpieczeństwa” oraz „Polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej RP”;
- potrzeba budowania armii odpowiadającej demokratycznym przeobrażeniom i spełniającej standardy europejskie;

Prace nad reorganizacją SZ RP zapoczątkowano jesienią 1990 roku, w czerwcu 1991 roku przygotowano koncepcję kompleksowych reform organizacji obrony narodowej, która była przedmiotem obrad KOK, sejmowej komisji obrony narodowej i Rady Ministrów. W sierpniu minister ON wydał rozkaz o przeformowaniu MON w organ polityczno-administracyjny kierowania resortem oraz Sztabu Generalnego WP z instytucji centralnej MON w centralny organ dowodzenia.

W dniu 9 lipca 1991 roku Rada Ministrów przyjęła raport min. Żabińskiego – szefa Urzędu Rady Ministrów, był to proponowany model sił zbrojnych, który zakładał utworzenie w każdym z okręgów wojskowych po korpusie zmechanizowanym w składzie po 4 do 6 brygad zmechanizowanych. Razem planowano utworzyć 16–ście brygad zmechanizowanych i 8–em brygad zmotoryzowanych. W tym też roku 1991 włączono województwa elbląskie i olsztyńskie do obszaru WOW wraz z 16 i 15 DZ (BMT). Powyższe zmiany w SZ RP miały się dokonać w trzech etapach:

- do 1992 roku w MON, sztabach OW oraz Rodzajach Sił Zbrojnych;
- w latach 1993-95 osiągnięcie docelowej struktury w wojsku;
- do końca 1997 roku ostateczne sformowanie KOW oraz stworzenie w MON pionu cywilno-wojskowego i wojskowego;

Kontynuacją wyżej przedstawionej myśli stał się Model Sił Zbrojnych – 2000, którego założenia po raz pierwszy przedstawiono na posiedzeniu KON w 1990 roku⁵⁰, a w 1992 roku Sztab Generalny WP ostatecznie dopracował ten

⁵⁰ Protokół 12 posiedzenia Komisji Obrony Narodowej w dniu 8 maja 1990 roku, zał. nr 4.

model. Wiązał się on z docelowym etatem 280 tys. żołnierzy (w tym 111 tys. żołnierzy zawodowych). Zapowiedziano ostateczne odpolitycznienie i odideologizowanie wojska, wzrosnąć miało tempo awansu młodych dowódców. Planowano osiągnąć poprawę proporcji między wojskami liniowymi a sztabami oraz polepszenie wskaźnika udziału nowoczesnego sprzętu bojowego.

Cele restrukturyzacji formułowano następująco:

1. Dostosowanie modelu organizacyjnego sił zbrojnych do zadań wynikających z doktryny obronnej RP, a ich liczebności do poziomu niezbędnej wystarczalności obronnej;
2. Poprawienie struktury sił zbrojnych, głównie zaś proporcji między wojskami liniowymi a sztabami i logistyką;
3. Polepszenie wskaźnika udziału nowoczesnego sprzętu bojowego i technicznego;
4. Zwiększenie stopnia uzawodowienia armii;

Model ten oznaczony jako „Siły Zbrojne - 2000”, zakładał utworzenie po dwa korpusy zmechanizowane w każdym okręgu. Każdy z KZmech w składzie: po dwie brygady zmechanizowane i dwie zmotoryzowane. Razem szesnaście brygad zmechanizowanych i osiem zmotoryzowanych. Struktura ta nie przewidywała szczebla dywizji. Zakładano, że operacyjnie jeden z korpusów każdego okręgu wojskowego będzie przygotowany i szkolony do działania na obszarze innego okręgu, a drugi korpus na terytorium własnego okręgu. Jednak koncepcja ta upadła (autor gen. Stelmaszczuk – szef Sztabu Gen. WP) i rozpoczęto prace nad modelem sił zbrojnych 2005.

Trudno ocenić, czy założenia powyższej koncepcji były korzystne dla rozwoju polskiej armii, gdyż praktycznie nie została ona zrealizowana. Natomiast, wyraźnie widać w tym rozwiązaniu dążenie do stworzenia modelu korpuśno-brygadowego, gdzie silną pozycję posiadałyby samodzielne brygady składające

się z silnych ogniowo, wysoce manewrowych i niezależnych pod względem logistycznym batalionów. Rozwiązanie takie przy coraz nowocześniejszym wyposażeniu brygad z pewnością sprawiłoby, że wojska lądowe SZ RP byłyby znacznie mobilniejsze i łatwiejsze do kierowania (dowodzenia). Ponadto, samodzielne brygady pozwalałyby na tworzenie bardziej elastycznych zgrupowań operacyjnych dostosowanych do aktualnych potrzeb (zadań).

4.3. Model sił zbrojnych - 2005

Na przełomie lat 1991 i 1992 daleko posunięty proces planistyczny i organizacyjny związany z restrukturyzacją armii został wstrzymany. Dopiero w drugiej połowie 1992 roku, po ratyfikacji układu CFE-1, zakończono prace koncepcyjno-planistyczne, co zaowocowało opracowaniem: „**Planu rozwoju SZ RP w latach 1993 - 1995** oraz „**Koncepcji wyposażenia SZ RP w uzbrojenie i sprzęt wojskowy do 2010 roku**”.

Przy budowaniu „Modelu 2005” wykorzystano dotychczasowe dywizje i bazy materiałowo-techniczne, odpowiednio usamodzielnione i podlegające im brygady pancerne oraz zmechanizowane. W dniu 12 marca 1993 roku szef Sztabu Generalnego WP podpisał model i zalecił go wdrożyć do realizacji. W tym też roku dokonano ostatecznie połączenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju w jedno dowództwo. Pozostały dotychczasowe trzy KOPK i utworzony Korpus Lotniczy – siły te stanowiły WLOP.

Strategicznym celem Polski w owym okresie była chęć włączenia kraju do zachodnioeuropejskiego systemu bezpieczeństwa (członkostwo w NATO). W związku z tym chciano, żeby siły zbrojne były do powyższego odpowiednio przygotowane (między innymi poprzez struktury organizacyjne). W związku z tym przyjęto następujące założenia restrukturyzacyjne:

1. Cywilna kontrola nad armią;
2. Rozdzielenie w MON funkcji administracyjno-politycznych od dowódczych;

3. Równomierne rozłożenie potencjału militarnego na obszarze kraju;
4. Budowa nowego systemu obrony powietrznej kraju;
5. Wykorzystanie potencjału polskiego przemysłu obronnego;
6. Utworzenie wojsk OT;
7. Realizacja zobowiązań wynikających z porozumień międzynarodowych;

Restrukturyzacje zamierzano realizować etapami:

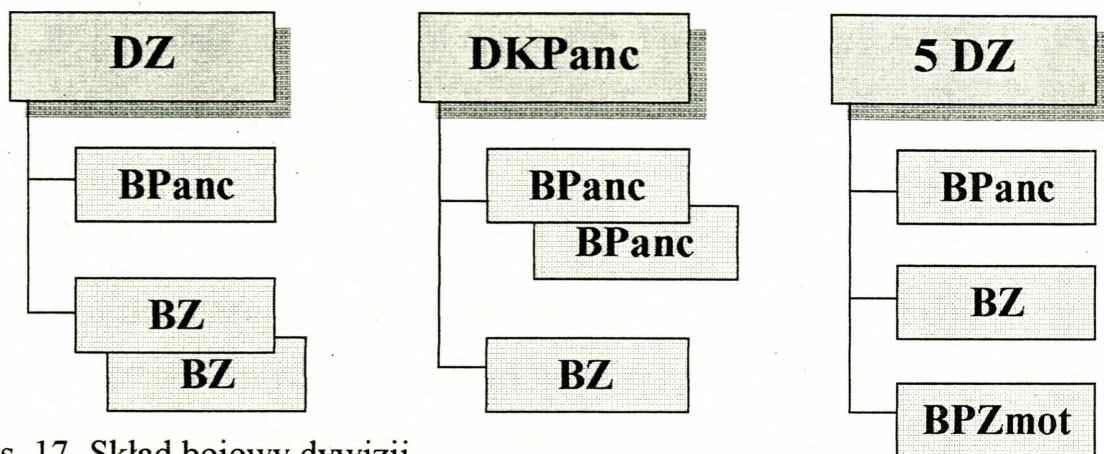
- do końca 1995 roku osiągnięcie wielkości SZ RP - 250.000 żołnierzy oraz utworzenie docelowych struktur organizacyjnych wojsk operacyjnych;
- po 1995 roku budowa jednolitego systemu obrony powietrznej, restrukturyzacja Sił Powietrznych oraz utworzenie podstawowych jednostek OT;
- od 1994 do 2000 roku reorganizacja szkolnictwa wojskowego;

W rozpatrywanym modelu sił zbrojnych przewidywano osiągnięcie pokojowego stanu osobowego na poziomie 250.000 żołnierzy (w styczniu 1994 SZ RP liczyły jeszcze – 288.000), Wojska Lądowe – 186.000, WLOP – 45.000, MW – 19.000, uzbrojenia i sprzętu technicznego na poziomie zgodnym z ustaleniami zawartymi w traktacie CFE-1 (zał. 3).

Wojska Lądowe – zostały ostatecznie zorganizowane w ramach czterech okręgów wojskowych, które w czasie pokoju stanowiłyby organy o charakterze administracyjnym, zaś na czas wojny wydzielałyby dowództwa korpusów, zdolne do prowadzenia działań w swojej strefie odpowiedzialności:

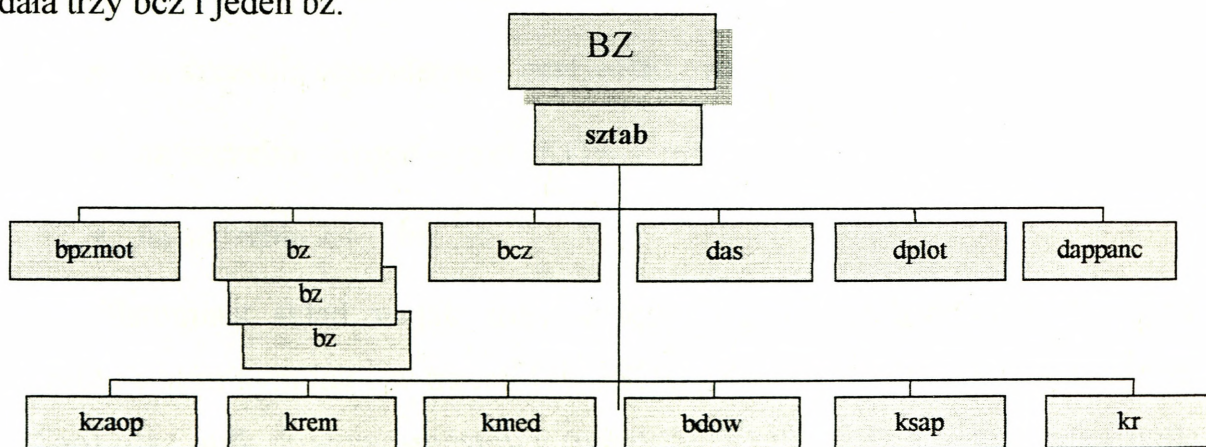
- Pomorski (POW);
- Warszawski (WOW);
- Śląski (SOW);
- Krakowski (KOW);

Założono, że każdy OW będzie miał w swoim składzie wojska operacyjne oraz wojska OT (zał. 4). W trzech OW zachowano nadal szczebel dywizyjny (choć podkreślano, że jest to rozwiązanie przejściowe), zachowując szczebel dywizyjny, zrezygnowano z tworzenia stałych dowództw operacyjnych (korpów). Ogólny skład bojowy DZ i DKPanc ilustruje rys. 17.

Rys. 17. Skład bojowy dywizji.

Dotychczasowy system czwórkowy w pułkach (2 x bz i 2 x bcz) zamieniono na system piątkowy (5 x batalionów) w brygadzie. Strukturę brygady zmechanizowanej pokazuje rys. 18. Brygada pancerna różniła się tym, że posiadała trzy bcz i jeden bz.

Rys. 18. Struktura Brygady Zmechanizowanej.

W celu zrekompensowania braku możliwości równomiernego rozmieszczenia wojsk na obszarze kraju, zapewnienia większej areomobilności i zwiększenia możliwości wsparcia ogniowego przewidziano sformowanie w KOW

jednej DKPow (w składzie trzech pułków kawalerii powietrznej), a w pozostałych trzech okręgach po jednym pułku śmigłowców bojowych (pśb).

Jeśli chodzi o rodzaje wojsk, to w **artylerii** zrezygnowano z posiadania pappanc na szczeblu OW, jednocześnie wzmacniając możliwości przeciwpancerne dywizji poprzez przekształcenie dappanc w pappanc (niektóre dywizje na czas „P” posiadały pułki artylerii mieszanej). Ponadto zdecydowano, że w skład wojsk raketowych i artylerii wchodzić będą zarówno na szczeblu centralnym jak i w trzech OW (ŚOW, WOW, POW) brygada artylerii (BA) i pułk rakiet taktycznych (prt).

Wojska obrony przeciwlotniczej to na szczeblu centralnym brygada artylerii przeciwlotniczej (raketowa), w OW i dywizjach to pułki przeciwlotnicze wyposażone w samobieżne zestawy „KUB” lub „OSA” (w byłych DPanc zestawy – „KUB”, w byłych DZ zestawy – „OSA”).

Założono stworzenie zintegrowanego systemu rozpoznania, który do tej pory funkcjonował rozdzielnie w różnych rodzajach sił zbrojnych. **Struktura wojsk rozpoznania i WRE** stanowić miały:

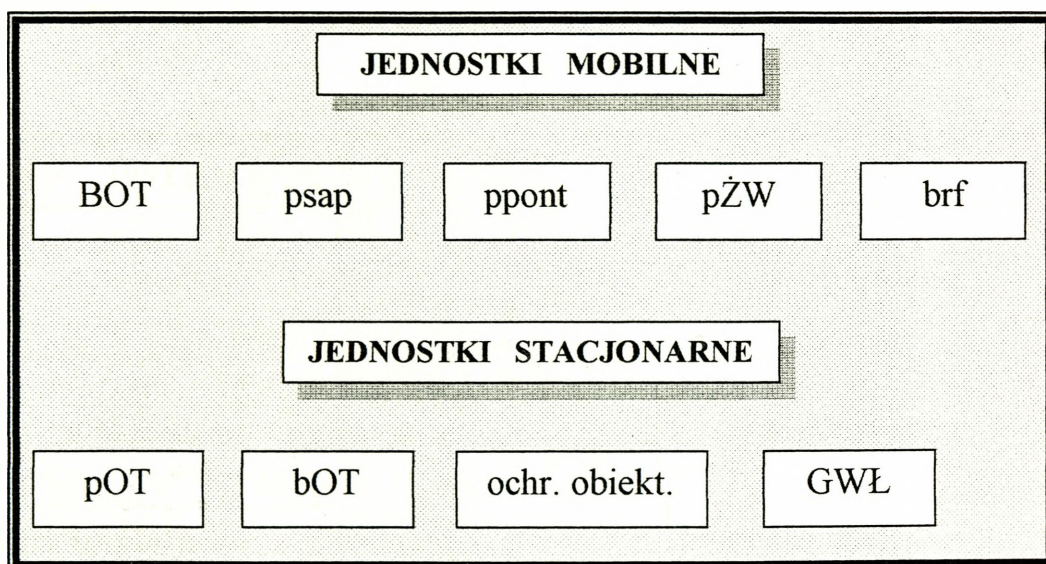
- na szczeblu centralnym – prel, oREL, przłok;
- na szczeblu okręgu – prel (KOW – pr);
- na szczeblu ZT – br;

Natomiast skład **wojsk inżynieryjnych** zawierał będzie zarówno na szczeblu centralnym jak i w trzech OW (ŚOW, WOW, POW) brygadę saperów (BSap) oraz pułk drogowo-mostowy (pdm). W KOW będzie istniał tylko pułk saperów (psap) OT. Powyższe zmiany miały na celu zwiększenie możliwości wykonywania zadań minersko-zaporowych i fortyfikacyjnych kosztem potencjału desantowo-przeprawowego.

W **wojskach chemicznych** raczej błędem było zlikwidowanie na szczeblu brygady plutonu rozpoznania skażeń pozbawiając ten szczebel dowodzenia,

możliwości merytorycznej oceny stopnia zagrożenia ze strony bojowych środków chemicznych, jak i skażeń przemysłowych dla własnych pododdziałów. Na szczeblu OW występował batalion obrony przeciwchemicznej, a na szczeblu centralnym centralny ośrodek analizy skażeń oraz pułk obrony przeciwchemicznej.

Bardzo ważnym elementem wojsk lądowych miały być **wojska OT** (patrz rys.19), których docelowa liczba to 300 tys. żołnierzy, co stanowi wskaźnik 0,8 (stosunek liczby ludności do liczby wojsk OT), który jest porównywalny ze wskaźnikami głównych państw NATO.

Rys.19. Skład sił OT Wojsk Lądowych.

Założono sformowanie w pierwszym okresie po jednej brygadzie OT (o niepełnych stanach) w każdym Okręgu Wojskowym, gdzie szkolono by żołnierzy rezerwy na potrzeby rozwijanych wojsk OT. Ilość wojsk OT i rodzaje jednostek pokazuje załącznik nr 5. Analizując podstawowe ogniwo SZ RP, czyli Wojska Lądowe, a dokładniej skład i wyposażenie ZT widać, że nowy model dywizji złożony z brygad ma większy potencjał przeciwpancerny, przy jednakowej ilości czołgów oraz BWP w pz i BZ (po 120 sztuk) oraz przeciwlotniczy w stosunku do poprzednich struktur, co obrazuje rys. 20 i 21.

1992 r.		1995 r.
DZ (dappanc): 18-21 środków		DZ (dappanc): 24-36 środków
pz (bappanc): 6-9 środków		BZ/BPanc (dappanc): 18 środków
bz (plppanc): 4 środków w DZ x 6		bz/bp (plppanc): 4 środków w DZ x 15
RAZEM: 60 - 72		1:2
		RAZEM: 138 - 150

Rys. 20. Możliwości obrony przeciwpancernej ZT i oddziałów.

1992 r.		1995 r.
DZ (paplot): 28-36 środków		DZ (paplot): 40-48 środków
pz (daplot): 20-28 środków		BZ/BPanc (daplot): 28-32 środków
koirr (plplot): 6-8 środków		bdow (plplot): 6 środków
RAZEM: 94 - 129		1:1,3
		RAZEM: 130 - 150

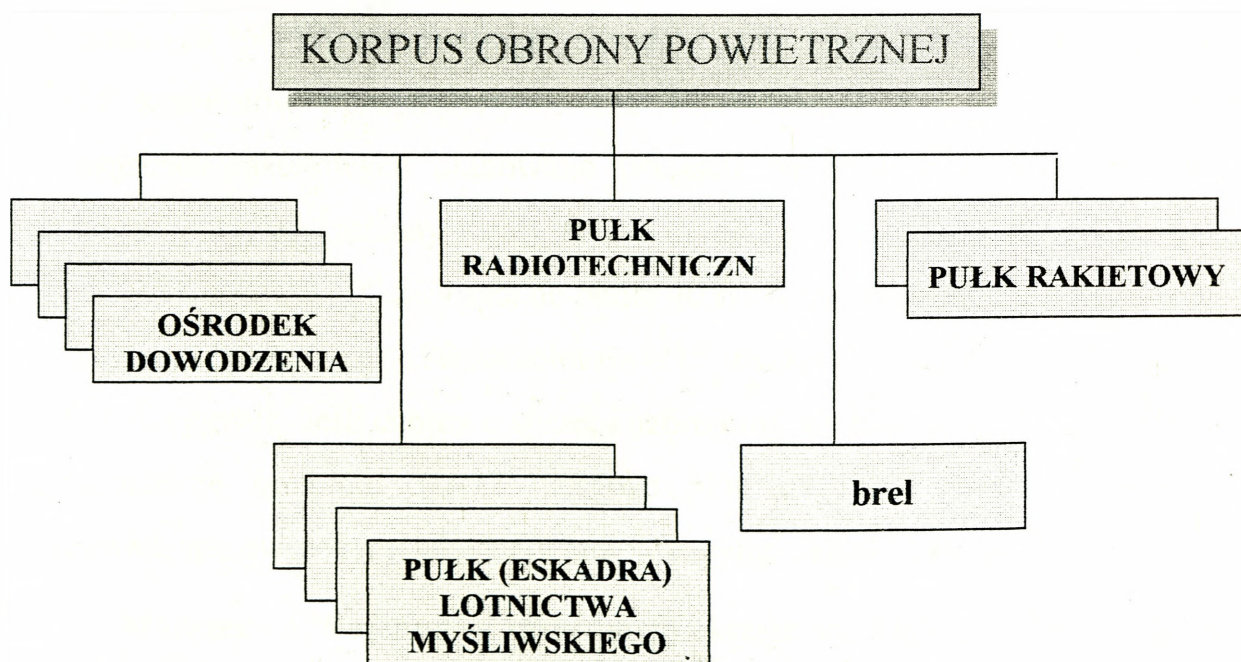
Rys. 21. Możliwości obrony przeciwlotniczej ZT i oddziałów.

Rozpatrując stan ilościowo-jakościowy ówczesnych sił zbrojnych należy podkreślić, że w wyniku postępującej redukcji budżetu wydzielanego na potrzeby MON, udział nakładów na zakupy uzbrojenia i sprzętu wojskowego (UiSW) zmniejszył się z 34% w 1986 roku do 10% w 1994 roku. Powyższe spowo-

dowało, że około 70% sprzętu osiągnęło docelowy okres użytkowania, a 25% przekroczyło normę docelową, oznacza to, że 75% UiSW powinna być wycofana z eksploatacji. Nastąpiło obniżenie współczynnika sprawności technicznej UiSW do około 75% (przy wymaganym współczynniku 90%). Ponadto wskaźnik nowoczesności kształtuje się zaledwie w granicach 5-25%, podczas gdy w armiach zachodnich wskaźnik ten wynosi 30-50%. Oprócz tych niekorzystnych wskaźników występują znaczne braki w niektórych rodzajach uzbrojenia (brak około 742 BWP i TO)⁵¹, co oznacza, że część stworzonych struktur posiada jedynie stany osobowe bez odpowiedniego sprzętu (patrz także na lotnictwo wojsk lądowych).

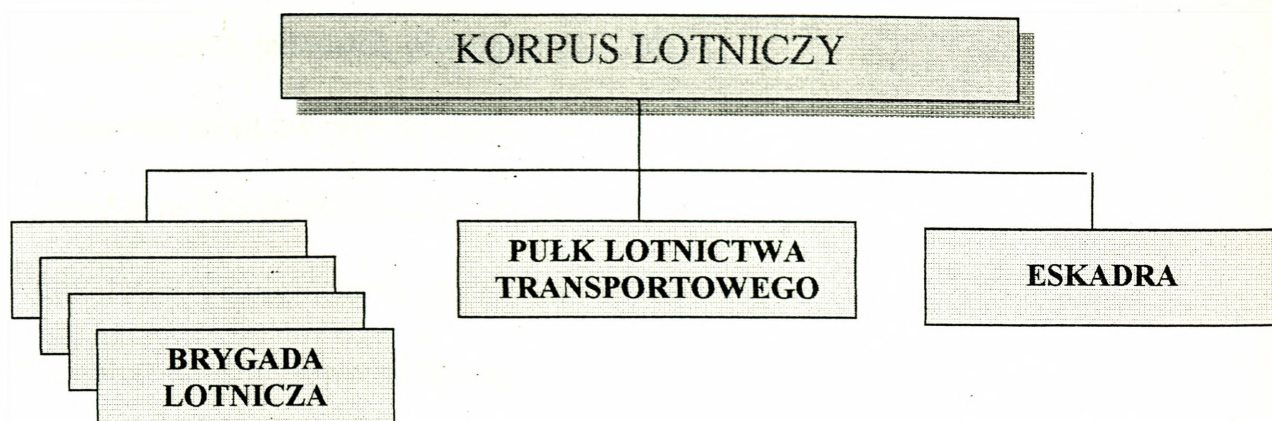
Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej – 2005.

W koncepcji przebudowy systemu obrony powietrznej przyjęto założenie, że powinien to być defensywno-ofensywny system walki zbrojnej ze środkami napadu powietrznego (ŚNP). Zmiany restrukturyzacyjne polegały na dokonaniu podziału kraju na dwa rejony OP z dwoma Korpusami Obrony Powietrznej (rys.22), czyli rozformowano jeden KOP i utworzono Korpus Lotniczy (rys. 23).

Rys.22. Struktura Korpusu Obrony Powietrznej.

⁵¹ Sił Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, materiał studyjny, Sztab Gen. WP, Warszawa 1994 r., s.51.

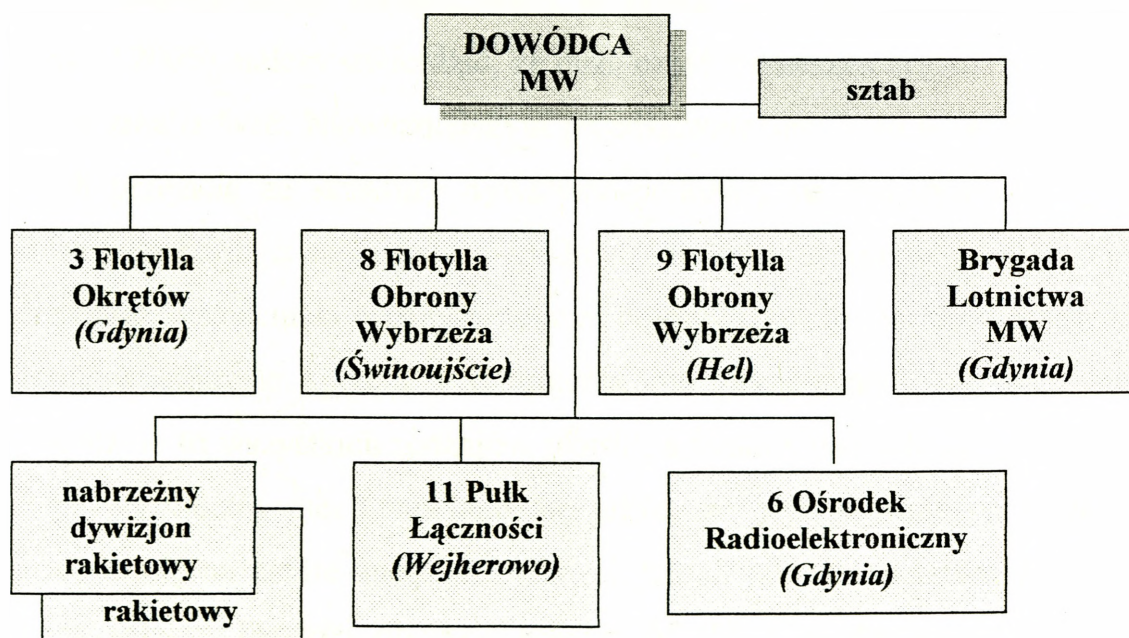
Rys. 23. Struktura Korpusu Lotniczego.

W lotnictwie myśliwskim rozpoczęto przechodzenie ze struktur pułkowych na eskadrowe (po 4 eskadry w KOP), docelowo przewiduje się osiem eskadr z 230-250 samolotami. W lotnictwie myśliwsko-bombowym pozostawiono nadal Korpus Lotniczy jako podstawowy związek operacyjny do wsparcia działań wojsk lądowych i morskich. W jego składzie planowano 2-4 brygady lotnicze i pułk lotnictwa transportowego. Niezbędne potrzeby w zakresie sprzętu określano na 130-190 samolotów myśliwsko-bombowych (wsparcia pola walki), 20-24 samolotów transportowych oraz 12-16 samolotów rozpoznawczych. W wojskach raketowych planowano przejście ze struktur brygadowych na pułkowe. Powyższe zmiany miały zaowocować zmniejszeniem stanów osobowych WLOP czasu „P” z 74 tys. do około 40 tys. oraz wycofaniem z eksploatacji najstarszego sprzętu (170 samolotów, 115 wyrzutni raketowych, 270 stacji radiolokacyjnych. Jeśli chodzi o sprzęt i uzbrojenie, to zamierzano kontynuować modernizację samolotu SU-22, zestawu plot „NEWA” oraz sukcesywnie wprowadzać nowsze typy jak stacja radiolokacyjna „NUR” czy „WISŁA”.

Marynarka Wojenna w omawianym okresie posiadała nadal siły uderzeniowe w składzie trzech flotylli, siły osłony – 34 pułk lotnictwa myśliwskiego oraz siły zabezpieczenia logistycznego i operacyjnego, siły te liczyły:

- okrętów i kutrów bojowych – 67;
- pomocniczych jednostek pływających – 36;
- bazowych środków pływających – 57;
- samolotów i śmigłowców bojowych – 40;
- samolotów i śmigłowców patrolowo – ratowniczych;
- samolotów i śmigłowców zabezpieczenia.

Na ogólną wówczas liczbę 160 jednostek pływających oraz 92 samolotów i śmigłowców MW 60% było eksploatowanych ponad 10 lat, a pod względem nowoczesności środki te ustępowały innym państwom bałtyckim o 1-2 generacje.

Rys. 24. Struktura MW RP – 1994 rok

Restrukturyzacja w MW przewidywała utworzenie na bazie jednostek lotniczych Brygadę Lotnictwa MW, w każdej flotyli zorganizowanie osłony baz morskich w oparciu o dywizjony artylerii przeciwlotniczej oraz sformowanie po

jednym batalionie saperów (rys. 24). Jeśli chodzi o sprzęt i uzbrojenie to planowano:

- budowę wielozadaniowych korwet rakietowych;
- zakup uzbrojenia dla dwóch nabrzeżnych dywizjonów rakietowych;
- wymianę samolotów myśliwskich (MIG-21 bis) oraz rozpoznawczych (TS-11 R „ISKRA”);
- wprowadzenie do uzbrojenia śmigłowców wielozadaniowych;
- budowę czterech niszczycieli min;
- wprowadzenie na uzbrojenie min morskich nowej generacji;
- wdrożenie systemu dowodzenia „ŁEBA”;

Podsumowując konstruowany w latach 1992/93 nowy model SZ RP (Model 2005), należy stwierdzić, że dużą część zamierzeń organizacyjnych udało się zrealizować. Najważniejszym przedsięwzięciem było w Wojskach Lądowych przejście ze struktury dywizyjno-pułkowej na dywizyjno-brygadową, która była bardziej nowoczesna (podobna do struktur krajów NATO) i elastyczna oraz wzmacniała ogólny potencjał bojowy dywizji. Niestety modernizacja armii w zakresie sprzętu i uzbrojenia nie przebiegała zgodnie z planem (dotyczyło to wszystkich rodzajów wojsk), a postawione cele zostały w nikłym stopniu zrealizowane. Obawiano się także, że wykonywanie nowych zadań przez armię na arenie międzynarodowej, takich jak „Partnerstwo dla Pokoju”, może jeszcze bardziej obciążyć budżet MON. Powodem tego było przede wszystkim to, że:

- nie uzyskano żadnych dodatkowych środków finansowych na restrukturyzację sił zbrojnych (przeciwnie obniżano budżet MON);
- polski przemysł obronny nie był w stanie sprostać wymaganiom jakościowym stawianym przez wojsko.

4.4. Model organizacyjny Sił Zbrojnych RP - 2012

Na bazie modelu Sił Zbrojnych – 2005 opracowano „Rządowy program modernizacji i rozwoju SZ RP na lata 1998-2012”⁵². Celem omawianego programu modernizacji strukturalnej, funkcjonalnej i technicznej było przygotowanie SZ RP do prognozowanego charakteru przyszłych zadań (możliwości przeciwstawienia się zagrożeniom) oraz przygotowania ich do spodziewanego uczestnictwa w Traktacie Północnoatlantyckim, z powyższego wypłynęły dwa główne zadania dla sił zbrojnych:

1. **Zachowanie zdolności do samodzielnego rozwiązania lokalnego konfliktu zbrojnego na terenie kraju lub w pobliżu granicy państwowej;**
2. **Osiągnięcie zdolności do współdziałania na szczeblu strategicznym, operacyjnym i taktycznym z siłami zbrojnymi NATO.**

Na podstawie powyższych zadań i założeń ustalono, że siły zbrojne RP powinny się składać z części mobilnej (operacyjnej) zdolnej do działania na obszarze całego kraju i poza jego granicami oraz terytorialnej formacji zbrojnej (wojsk OT) zdolnej do współdziałania z wojskami operacyjnymi, a także prowadzenia regularnej i nieregularnej walki zbrojnej w obronie niezawisłości państwa.

Uwzględniając średni wskaźnik liczebności sił zbrojnych państw Europy Zachodniej (0,5% potencjału demograficznego kraju) obliczono, że SZ RP winny liczyć w czasie pokoju 180 tys. żołnierzy, a w czasie wojny siły te powinny się powiększyć 2,5-krotnie do około 500 tys. żołnierzy (w tym wojska OT- 53 tys.)⁵³ ustalono, że docelowo poszczególne rodzaje sił zbrojnych osiągną następujące wielkości:

- Wojska Lądowe wraz ze szkolnictwem - 107 500 (60% SZ RP);
- Siły Powietrzne wraz ze szkolnictwem - 38 000 (21% SZ RP);

⁵² Przyjęty do realizacji 22.10. 1998 r.

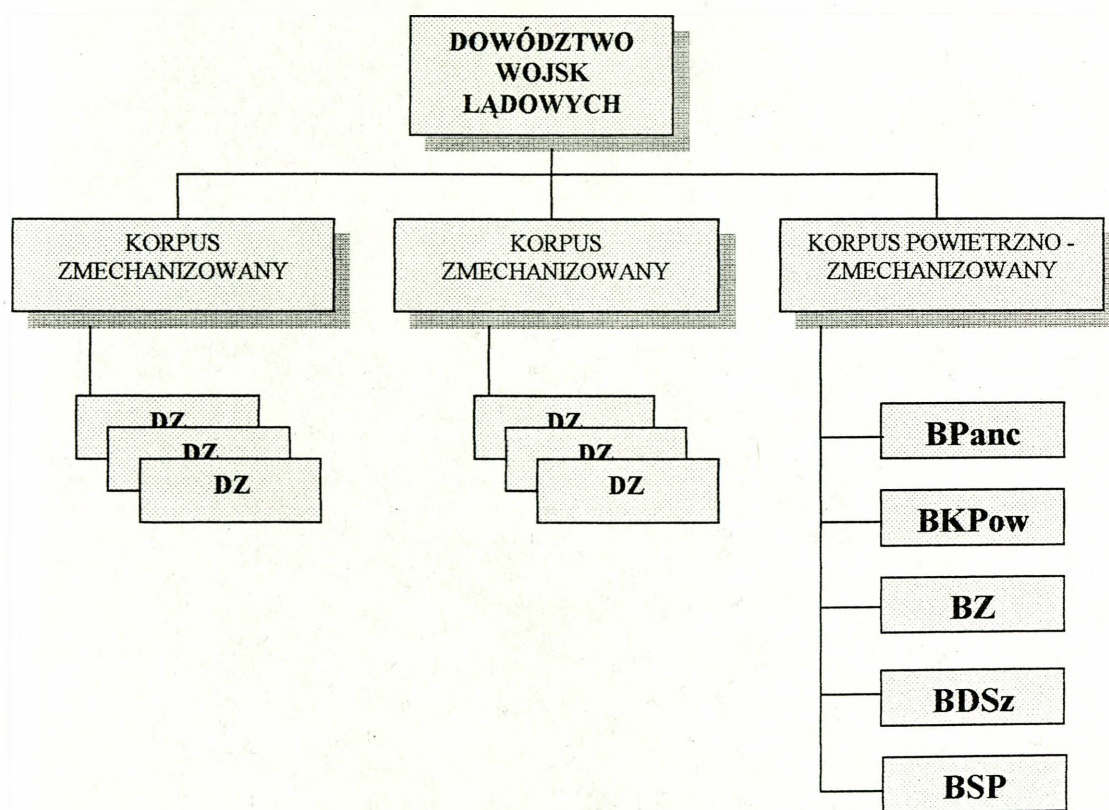
⁵³ Rządowy Program Modernizacji SZ RP na lata 1998-2002 i kierunków ich dalszego rozwoju do 2012 roku.

- Marynarka Wojenna wraz ze szkolnictwem - 15 400 (8,5% SZ RP).

W związku z planowanym zmniejszeniem liczebności wojsk zamierzano zlikwidować dwa z czterech okręgów wojskowych. Planowane nowe okręgi wojskowe to:

- „Północny” z siedzibą w Bydgoszczy;
- „Południowy” z siedzibą we Wrocławiu.

Ogólną strukturę **Wojsk Lądowych** według modelu - 2012 pokazuje rys. 25.

Rys.25. Ogólna struktura Wojsk Lądowych – model 2012.

Przedsięwzięcia strukturalne, które zrealizowano i aktualną strukturę dowództwa WLąd. pokazuje (załącznik nr 6).

Sily Powietrzne miały być według „Modelu – 2012” zorganizowane w dwa rejonu obrony: „Północ” z 2 Korpusem Obrony Powietrznej i „Południe” z 3 Korpusem Obrony Powietrznej, o w miarę równomiernym składzie bojowym (załącznik 7):

2 KOP

- 1 i 3 Brygada Lotnictwa Taktycznego;
- 3 Brygada Raketowa OP;
- 2 Brygada Radiotechniczna;
- jednostki logistyczne.

3 KOP:

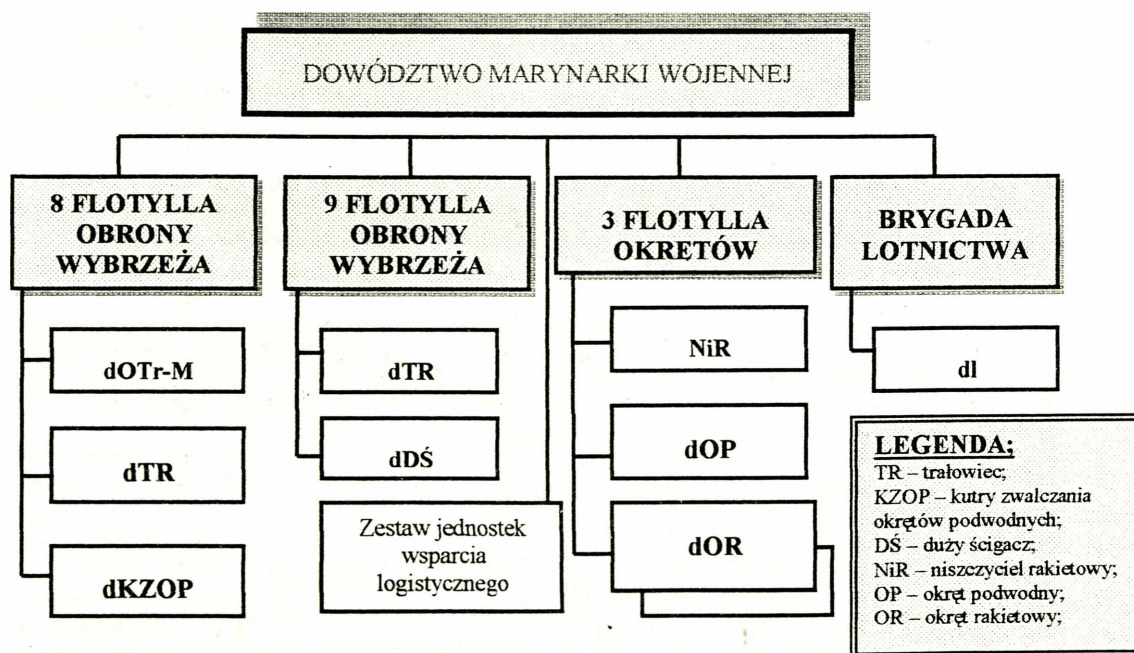
- 2 Brygada Lotnictwa Taktycznego;
- 1 Brygada Raketowa OP;
- 61 Brygada Przeciwlotnicza;
- 3 Brygada Radiotechniczna;
- jednostki logistyczne.

W centralnym podporządkowaniu miały pozostać: Akademia Sił Powietrznych z Centrami Szkolenia, Centralny Ośrodek Dowodzenia OP RP, 6 Brygada Dowodzenia 1 i 2 Baza Materiałowo-Techniczna.

Aktualnie WLOP jest w trakcie realizacji założonych reform, w związku z tym jeszcze nie całość sił przeszła na strukturę brygadowo-eskadrową. Obowiązująca struktura WLOP pokazana jest w zał. nr 8. Oceniając restrukturyzację sił powietrznych należy stwierdzić, że jeśli chodzi o zmiany strukturalne to zmierzają one w kierunku tworzenia szczebli dowodzenia adekwatnych do struktur NATO. Jednak mimo zmniejszenia zarówno liczby jednostek wojsko-

wych jak i ogólnej liczby żołnierzy nadal nie ma postępów w zakresie modernizacji sprzętu. Około 80% samolotów bojowych wypracowało ponad połowę swojego resursu technicznego, z tego 60% to samoloty które w roku 2000 zakończą eksploatację (MiG-21 R, MiG-21 pfm, MiG-23). Jeśli nie zostanie przyspieszona realizacja zakupu sprzętu lotniczego to w 2003 r. nie będzie w SZ RP żadnego samolotu MiG-21 bis, w 2008 żadnego Su-22 oraz w 2012 r. żadnego MiG-29. Trudna sytuacja w zakresie sprzętu bojowego występuje także w wojskach obrony przeciwlotniczej, gdzie zestawy „WOŁCHOW” po 30 latach eksploatacji zostaną ostatecznie wycofane w 2002 roku, natomiast pozostałe zestawy („NEWA” i „WEGA”) są w trakcie modernizacji.

Marynarka Wojenna zgodnie z modelem - 2012 miałaby utrzymywać w swoim składzie bojowym dwie (trzy) flotylle oraz brygadę lotnictwa. Ze względu na duże niedofinansowanie marynarki w ostatnich latach (jej potencjał pozwalał na wykonanie 20-30% przewidywanych zadań bojowych), planowano znacznie większe środki przeznaczyć na modernizację jej sprzętu i uzbrojenia. Skład Marynarki Wojennej przedstawia rys. 26.

Rys. 26. Skład Marynarki Wojennej.

Ponadto zdecydowano tworząc Model - 2012, że zostaną utworzone Siły Szybkiego Reagowania złożone z najbardziej nowoczesnych jednostek o stopniu ukończenia stanem osobowym 80-90% (podobnie jak w państwach NATO), przeznaczone do siłowej reakcji na zagrożenia mogące wystąpić w okresie pokoju, w stanach kryzysowych i w czasie wojny, udziału w programie „Partnerstwo dla Pokoju” oraz innych akcjach interwencyjnych sił międzynarodowych. Skład wyżej wymienionych sił miał wyglądać następująco:

Wojska Lądowe

- BDSz, BKPow;
- po jednej brygadzie z każdego KZ;
- eskadra śmigłowców uderzeniowych.

WLOP

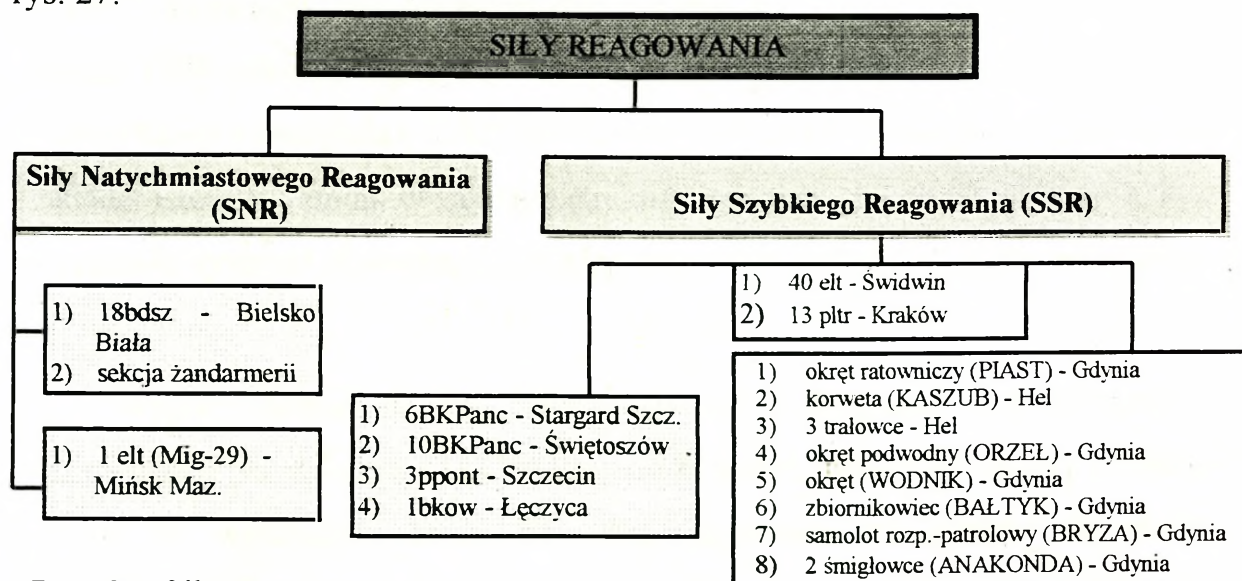
- dwie eskadry lotnictwa wielozadaniowego;

Marynarka Wojenna

- dywizjon okrętów;
- eskadra lotnictwa morskiego;
- okręt i kilka śmigłowców ratownictwa morskiego;

Szczegółowy skład jednostek przeznaczonych do sił reagowania pokazuje

rys. 27.

Rys. 27. Siły Reagowania.

Podsumowując założenia omawianego modelu SZ RP, należy podkreślić, że był to ambitny plan mający dostosować polskie wojsko w ciągu 15 lat do standardów państw NATO, a co było niezmiernie ważne plan ten wskazywał dokładne źródła i wielkości środków finansowania. Niestety tak jak w każdym po 1990 roku planie modernizacji SZ RP najmniejsze sukcesy do tej pory odniesiono w dziedzinie modernizacji technicznej. Nie udały się następujące przedsięwzięcia:

- program śmigłowca „HUZAR”;
- modernizacja czołgów T-72 do standardu PT-91;
- program samolotu „IRYDA”;
- kołowy transporter opancerzony;
- wybór PPK;
- wybór samolotu wielozadaniowego;

Powyższe powoduje, że część jednostek wojskowych po reformie nie posiada właściwego sprzętu bojowego i praktycznie nie może być wykorzystana do działań zgodnie z zakładanym przeznaczeniem.

W przededniu wstąpienia SZ RP do struktur NATO (po określeniu „Celów” do osiągnięcia), omawiany plan został skorygowany opracowanym pod koniec 1998 roku „Programem integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i modernizacji SZ RP na lata 1998-2012”. Powyższy program nie zakładał istotnych zmian w zakresie struktur organizacyjnych sił zbrojnych, lecz w zakresie systemu dowodzenia, modernizacji uzbrojenia i sprzętu oraz procedur działania.

Wynik ostatnich działań reformatorskich doprowadził Siły Zbrojne do poziomu 220 tys. żołnierzy⁵⁴ (42% uzawodowienia). Podzieliły się one ostatecznie na siły wydzielone do NATO (siły reagowania oraz główne siły obron-

⁵⁴ Stan na koniec 1999 roku.

ne) i pozostałe siły nie wydzielone do NATO (OT, szkolnictwo, administracja, logistyka stacjonarna). Jeśli chodzi o uzbrojenie i sprzęt wojskowy to wskaźniki sprawności są niższe od zakładanych i średnio wynoszą około 60%. Niesprawny sprzęt to: 390 czołgów (270 T-72), 150 BWO, 220 środków artyleryjskich, 20 samolotów oraz 10 śmigłowców bojowych.

4.5. Model Sił Zbrojnych RP na lata 2001-2006 (propozycja)

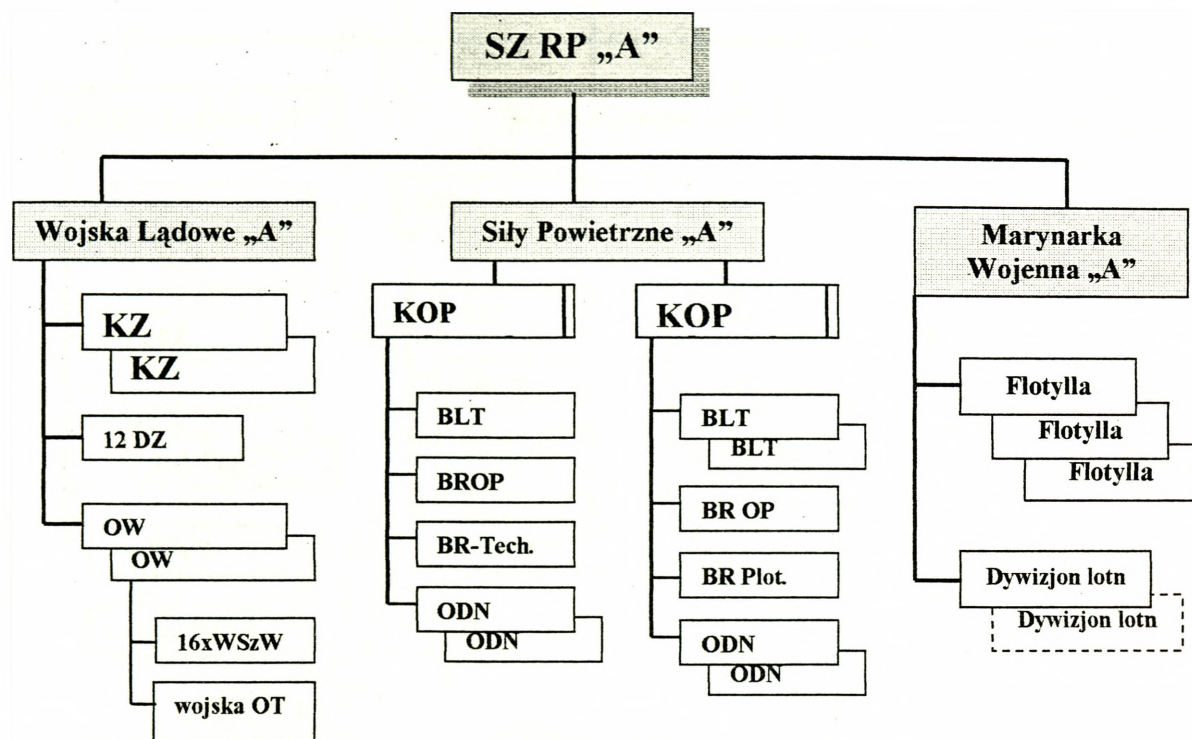
Mniejsze ilości środków finansowych niż zakładano na realizację „Programu integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i modernizacji SZ RP na lata 1998-2012” spowodowały, że 03.01.2000 roku opracowano „Założenia do opracowania Programu Rozwoju SZ RP w latach 2001-2006”, gdzie zostały przedstawione warianty liczebności i struktur organizacyjnych SZ RP. Ostatecznie sprecyzowanie kształtu armii miało zostać określone w „Programie rozwoju SZ RP w latach 2001-2006”⁵⁵.

Liczebność SZ RP została określona na czas pokoju na poziomie 0,4-0,5% populacji państwa, natomiast na okres wojny całkowita liczba wojska ma wynieść 450 tys. żołnierzy (w tym 150 tys. wojska OT). Ponadto ustalono, że 15-20% wojsk operacyjnych (po jednej brygadzie w ZT, eskadrze w brygadzie lotnictwa taktycznego oraz dywizjon okrętów we flotyli) należy utrzymywać w gotowości do natychmiastowego podjęcia działań na terenie kraju lub poza jego granicami – **siły reagowania**, poza tym przewidziano siły do działań w operacjach pokojowych oraz do zwalczania zagrożeń niemilitarnych.

Potrzeby obronne państwa zostały określone jako 6 - 7 ekwiwalentnych ZT Wojsk Lądowych, 8-10 eskadr lotnictwa taktycznego, 2 -3 dywizjony raket OP (dużego zasięgu) oraz 15-20 dywizjonów OP (średniego i bliskiego zasięgu), a także określone ZT Marynarki Wojennej.

Omawiany dokument w zakresie **liczebności** Sił Zbrojnych na czas pokoju przewidywał trzy opcje: I-180 tys., II-165 tys., III-150 tys. żołnierzy.

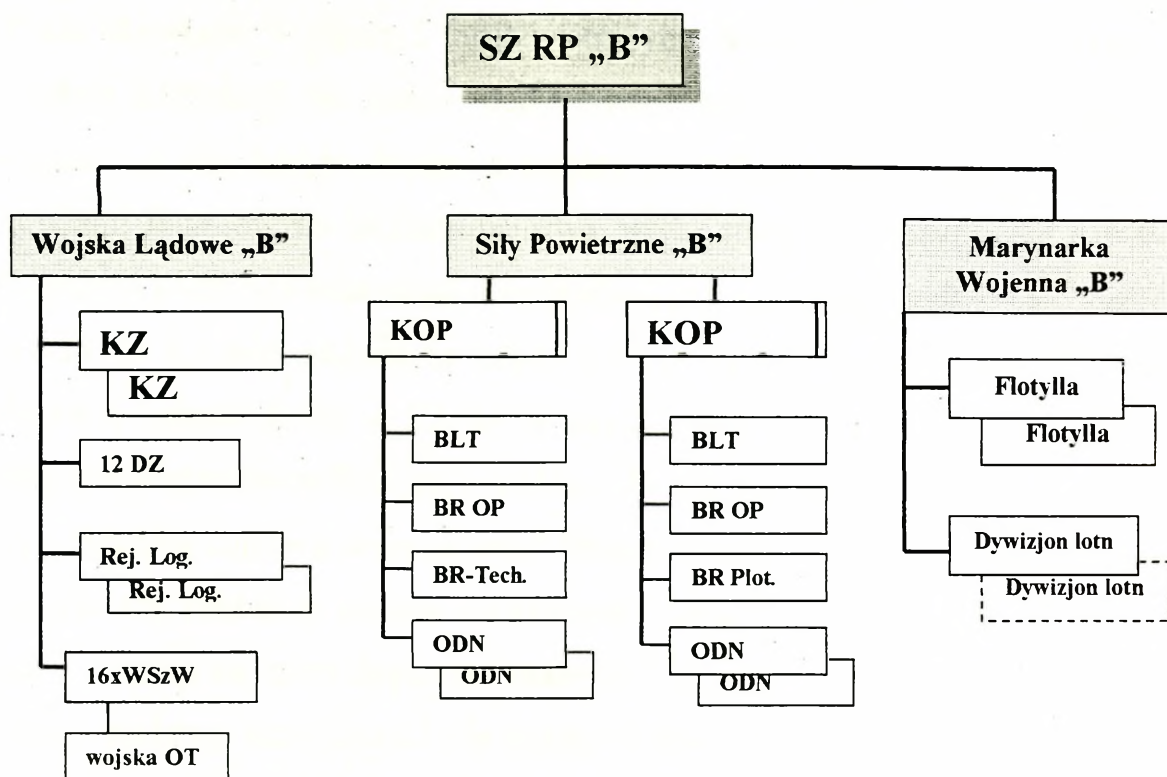
W zakresie struktur organizacyjnych „Założenia...” zakładały dwa warianty (patrz rys. 28 i 29):

Rys. 28. Struktura organizacyjna SZ RP – 2006 (wariant „A”).

W wariantcie „A” najważniejszą zmianą w **Wojskach Lądowych** w stosunku do stanu aktualnego, jest brak Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego (podobnie jak w wariantcie „B”) oraz istnienie w czasie pokoju dowództw dwóch KZ realizujących funkcje operacyjne. Dowództwa OW staną się organami dowodzenia wobec wojsk OT, kierowania wsparciem logistycznym oraz nadal będą organami administracji. Jeśli chodzi o **Siły Powietrzne** to wariant „A” zachowuje dotychczasową strukturę (Model-2012). W **Marynarce Wojennej** innowacją będzie przekształcenie brygady lotnictwa w dwa lub jeden dywizjony lotnicze (podobnie jak w wariantcie „B”), a także utworzenie Centrum Operacji Morskich (COM), które będzie funkcjonowało w systemie dowodzenia NATO.

⁵⁵ Zgodnie z decyzją Rady Ministrów Nr 43/99 miał zostać opracowany do 30.04.2000 r.

Rys. 29. Struktura organizacyjna SZ RP – 2006 (wariant „B”).

Dla odmiany w wariantcie „B” najważniejszą zmianą w **Wojskach Lądowych** w stosunku do stanu aktualnego, jest brak dowództw OW, których dotychczasowe funkcje (administrowanie oraz dowodzenie wojskami OT) przejmą WSzW. Wsparcie logistyczne zapewnią utworzone dwa Rejony Logistyczne. Jeśli chodzi o **Sily Powietrzne** to wariant „B” zachowuje strukturę dwóch KOP, ale w każdym z nich zostanie po jednej BLT (likwidacja jednej BLT) i po jednej BRO (likwidacja BRPlot). W **Marynarce Wojennej** innowacją będzie rozformowanie jednej flotyli, przekształcenie brygady lotnictwa w dwa lub jeden dywizjony lotnicze, a także utworzenie COM (podobnie jak w wariantcie „A”).

Powyższy dokument, czyli „**Założenia do opracowania Programu Rozwoju SZ RP w latach 2001- 2006**” wskazuje, że na podstawie analiz, symulacji oraz ćwiczeń najlepszym dla bezpieczeństwa kraju i rozwoju SZ RP będzie przyjęcie dla nich liczebności na poziomie 150 tys. żołnierzy, natomiast

jeśli chodzi o struktury to wariant „A” dla Wojsk Lądowych, natomiast wariant „B” dla Marynarki Wojennej i Sił Powietrznych. Wydaje się jednak, że wybranie takiej kompilacji wariantów podyktowane było (po raz kolejny) oszczędnościami, a nie kompromisem pomiędzy potrzebami operacyjnymi i możliwościami finansowymi budżetu państwa, gdyż omawiana redukcja SZ RP do 150 tys. (co podkreśla większość decydentów) pozwoli wygospodarować dodatkowo około 4,5 mld. złotych na zakup nowego sprzętu i uzbrojenia. Ale czy redukcje przeprowadzone w SZ RP w latach 1989 – 1999, kiedy to nastąpiło zmniejszenie stanów osobowych z 420 tys. do 220 tys. (czyli o 50%) spowodowały radykalną poprawę wyposażenia? Dlatego trudno jest uwierzyć, że planowane zmiany (redukcje stanów osobowych) zmienią radykalnie wyposażenie wojska. Trudno się także dopatrzeć realnych korzyści operacyjnych z zaproponowanej struktury armii. Nadal nie wiadomo dlaczego ma być 150 tys. żołnierzy, a nie na przykład 130 tys. lub 100 tys. Tym bardziej, że po zachwytach nad spektakularnymi akcjami armii profesjonalnych i małych elitarnych formacji (Panama, Falklandy, Granada), pojawiają się głosy odwrotne, że nie można bez odpowiednio silnych wojsk lądowych, wykorzystać osiągniętych sukcesów (Czeczenia, Kosowo). Powyższe powoduje, że państwa zachodnie nie lekceważą czynnika ilościowego przy rozważaniu ogólnego potencjału bojowego własnych sił zbrojnych. Przykładem może być Holandia, która mogłaby czuć się bezpiecznie za zasłoną sił zbrojnych Niemiec i Polski, a jednak nie redukuje swojej armii, a wręcz przeciwnie nieznacznie ją powiększa⁵⁶. Natomiast decydenci w Polsce jako jeden z czynników wpływających na redukcje SZ RP uparcie podają, że większość armii europejskich (znacznie bogatszych) zmniejsza liczebność swoich armii. Różnica polega na tym, że w krajach europejskich wraz ze zmniejszeniem liczebności wojsk polepsza się ich wyposażenie, a w Polsce nie ma to wpływu na siły zbrojne: Ponadto w aktualnej rzeczywisto-

⁵⁶ Holandia planuje zwiększenie na czas pokoju Sił Zbrojnych w latach 1999-2009 z 74.140 do 76.000 żołnierzy.

ści Rzeczypospolita jest państwem granicznym NATO, a nie peryferyjnym i nie może się ukryć za plecami sojuszników.

Jeśli chodzi o wyposażenie SZ RP w zasadnicze uzbrojenie i sprzęt wojskowy to nadal planuje się pomniejszać jego liczbę rezygnując z przydzielonych w ramach CFE-1 limitów (pokazuje to tabela 5).

rodzaj sprzętu	CFE-1	stan w 1999 r.	Model - 2006	nadwyżki
czołgi	1730	1727	1250	+477
bwo	2150	1369	1450	-81
artyleria > 100mm	1610	1578	900	+678
samoloty bojowe	460	197	150	+47
śmigłowce bojowe	130	107	80	+27

Tabela nr 5. Stan uzbrojenia SZ RP w stosunku do limitów CFE-1.

Powyższa rezygnacja z przydzielonych limitów pozwala na wymianę sprzętu oraz uzbrojenia najbardziej zużytego w ramach nadwyżek i dalsze odkładanie w czasie zakupów nowych egzemplarzy. Powstaje jednak pytanie, jak długo można jeszcze odkładać zakupy nowych egzemplarzy bez uszczerbku dla możliwości bojowych poszczególnych jednostek wojskowych i całych Sił Zbrojnych.

4.6. Wyróżniki tworzonych modeli SZ RP w latach 1989-2000

a) **Reforma Wojska Polskiego z roku 1989**, zakładała znaczną redukcję stanów osobowych, co pozwalałoby na zwiększenie zdolności operacyjnych, mobilności, dostosowanie struktur organizacyjnych do wymagań nowoczesnego pola walki, zwiększenie profesjonalizacji, podniesienie poziomu nowoczesności. Plusem reform w latach 1989-1993 r. było to, że udało się znacznie zredukować potencjał bojowy SZ RP (nadmierny w stosunku do potrzeb

i możliwości państwa) i rozpocząć dostosowywanie struktur organizacyjnych do narodowych potrzeb obronnych poprzez utworzenie jednorodnych DZ-89 (choć o mniejszym potencjale niż dywizje o poprzedniej strukturze) przystosowanych do działań obronnych oraz zintegrowanego systemu WLOP, który powstawał z WOPK⁵⁷ i Wojsk Lotniczych.

Natomiast nie udało się zrealizować głównego założenia omawianej transformacji: **redukcja liczebności SZ RP nie spowodowała ich jakościowej przebudowy.**

- b) **Model Sił Zbrojnych – 2000**, był stosunkowo nowoczesną koncepcją budowy SZ RP, gdyż przewidywał w Wojskach Lądowych strukturę brygadowo-korpuśną (po dwa KZ w każdym Okręgu Wojskowym). Prawdopodobnie brak szczebla dywizyjnego i w związku z tym niemożność zagospodarowania nadwyżek wyższej kadry oficerskiej, spowodowała odrzucenie realizacji tego przyszłościowego modelu.
- c) **Model Sił Zbrojnych – 2005**, realizowany w latach 1993-1998 przyniósł korzystne zmiany w zakresie struktur organizacyjnych, które zostały w dużym stopniu przygotowane do przyszłego wejścia do sojuszu NATO. **W Wojskach Lądowych:** utworzono dowództwo Wojsk Lądowych, przekształcono struktury dywizyjno-pułkowe na dywizyjno-brygadowe, gdzie brygady stały się bardziej autonomiczne, mobilne i posiadały znacznie większy potencjał bojowy niż pułki zmechanizowane wchodzące w skład DZ-89. Plusem było też bardziej równomierne rozmieszczenie jednostek Wojsk Lądowych na obszarze kraju, które uwzględniało kierunki przewidywanych zagrożeń militarnych. Osiągnięciem tego okresu było utworzenie wojsk areomobilnych (DKPow przekształcona w BKPow oraz przejście śmigłowców bojowych z WLOP i utworzenie trzech pułków śmigłowców wsparcia w KOW, POW, SOW), co znacznie poprawiło w Wojskach Lądowych możliwość

⁵⁷ Wojska Obrony Przeciwlotniczej Kraju.

manewru powietrzno-lądowego. Jednak braki sprzętowe wojsk areomobilnych (śmigłowce szturmowe i wielozadaniowe), powodowały tylko teoretyczną możliwość ich użycia na polu walki. We **WLOP** plusem było rozpoczęcie procesu przechodzenia w lotnictwie ze struktur pułkowych na brygadowo-eskadrowe. **Marynarka Wojenna** dostrzegała w owym okresie potrzebę silnego wsparcia lotniczego, dlatego utworzono Brygadę Lotnictwa MW, lecz brak możliwości wyposażenia jej w odpowiedni sprzęt powodował, że jej możliwości bojowe były nieadekwatne do zadań.

Największym minusem omawianej transformacji, był tak jak w poprzednim okresie **dysonans pomiędzy potrzebami obronnymi a ekonomicznymi możliwościami państwa**. W związku z tym, nie nastąpiła radykalna poprawa w zakresie zasadniczego wyposażenia wojsk, a plany zakupów przełożono na dalsze lata.

d) **Model SZ RP – 2012**⁵⁸ charakteryzował się tym, że podzielono siły zbrojne według standardów NATO na siły reagowania (szybkiego i natychmiastowego reagowania), główne siły obronne (przewidywane do wydzielenia do PSZ NATO) oraz siły wzmocnienia i siły nie należące do struktur NATO. W **Wojskach Lądowych** ostatecznie ukształtowało się Dowództwo Wojsk Lądowych z podległymi dwoma Okręgami Wojskowymi, które na okres wojny wydzielają ze swojego składu dowództwa korpusów. Uformował się wtedy ostatecznie model korpuśno-dywizyjno-brygadowy, czyli taki jak w armiach czołowych państw NATO (USA, Niemcy, Wielka Brytania) oraz model korpuśno-brygadowy w Korpusie Powietrzno-Zmechanizowanym. **WLOP** to CSD⁵⁹ przygotowane do współdziałania z systemem OP NATO oraz dwa Korpusy Obrony Powietrznej (pokrywające się obszarowo z Okręgami Wojskowymi WLąd) z lotnictwem o strukturach brygadowo-eskadro-

⁵⁸ Ten Model SZ RP był realizowany od 22.10.1998 r. do wiosny 2000 r., kiedy rząd RP zaaprobował nowy kształt SZ – 2006.

⁵⁹ Centralne Stanowisko Dowodzenia.

wych. **Marynarka Wojenna** ostatecznie ukształtowała się jako trzy flotyle bojowe i brygada lotnictwa MW. Ważne jest, że większość dowództw we wszystkich rodzajach sił zbrojnych, przekształciła swoje struktury na adekwatne do struktur panujących w dowództwach państw NATO, co pozwalało na lepsze współdziałanie oraz zrozumienie podczas realizacji wspólnych operacji i ćwiczeń.

- e) **Model SZ RP-2006** przewiduje dwa warianty SZ RP („A” i „B”)⁶⁰, które w stosunku do poprzednich rozwiązań wyróżniają się przede wszystkim redukcją. Najważniejsza zmiana w **Wojskach Lądowych** to znaczne ograniczenie roli OW (administrowanie i dowodzenie wojskami OT), a nawet w wariancie „B” całkowita likwidacja OW. Natomiast w obydwu wariantach (co jest krokiem w dobrym kierunku), planuje się utworzenie dowództw dwóch korpusów (istniejących w czasie pokoju), które przejęły by funkcję dowodzenia operacyjnego. Niestety w obu wariantach zrezygnowano z istnienia KPZ (którego istnienie uważano za duże osiągnięcie reform ostatniej dekady)⁶¹, może uznano, że ze względu na duże braki sprzętowe, korpus jest strukturą zbudowaną na wyrost w stosunku do możliwości gospodarczych państwa. We **WLOP** wariant pierwszy nie przewiduje zmian, natomiast drugi to likwidacja jednej BLT oraz BRPlot. **Marynarka Wojenna** w wersji bardziej ekonomicznej ma mieć dwie flotyle oraz dwa lub jeden dywizjony lotnicze wyposażone w śmigłowce (ze względu na braki w samolotach bojowych). Największą wadą tego modelu jest to, że przy jego konstruowaniu brano pod uwagę przede wszystkim czynniki ekonomiczne (oszczędności), często o kształcie jednostek wojskowych decydowała ilość posiadanego sprzętu, a nie przeznaczenie czy cel wykorzystania. Taka sytuacja w przyszłości może być niebezpieczna dla bezpieczeństwa kraju i w dalszej kolejności dla stabilizacji w regionie.

⁶⁰ W decyzji Rządu RP została do tej pory określona liczebność, ale nie wybrano modelu docelowego SZ RP.

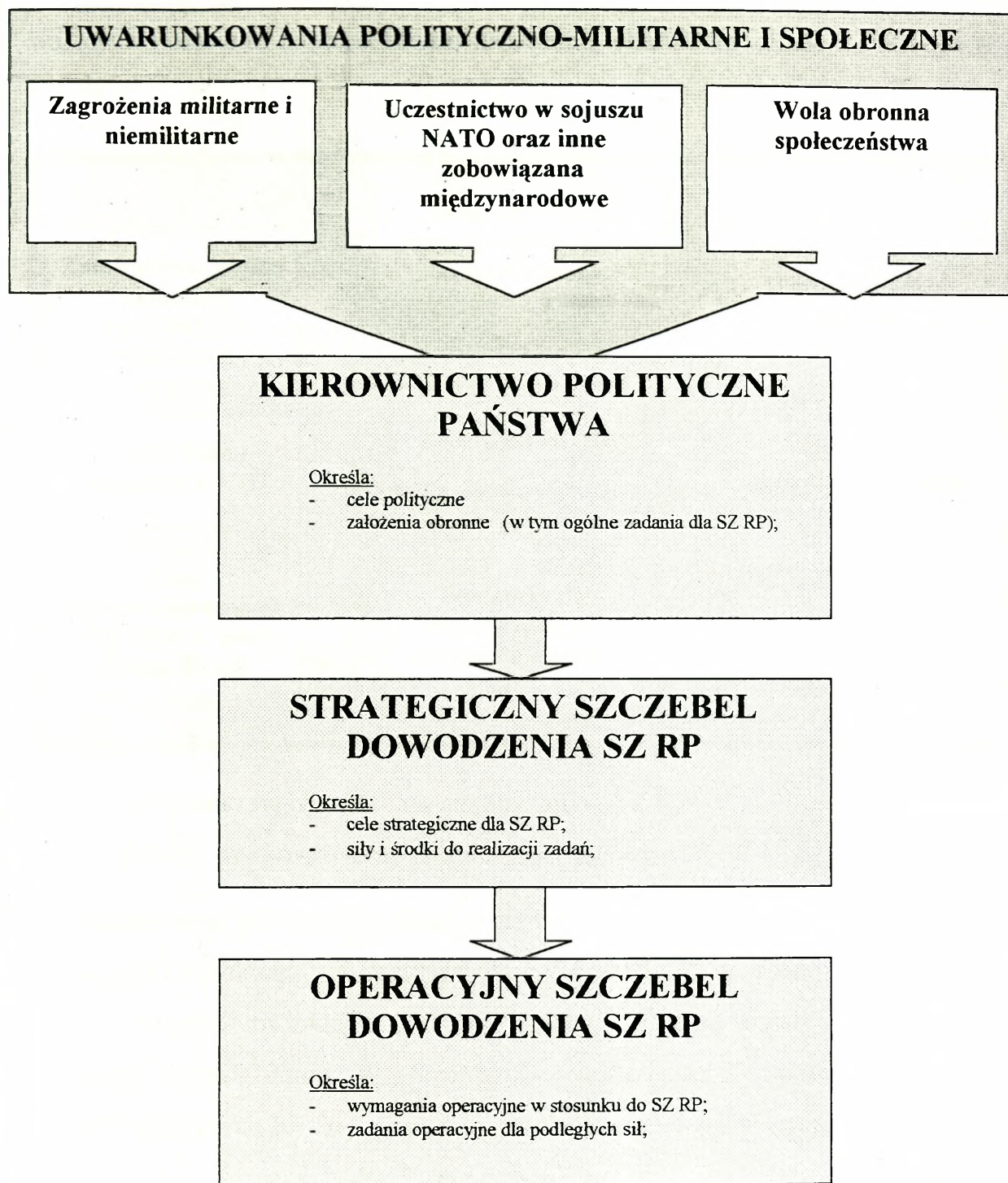
⁶¹ Wypowiedź dowódcy Wojsk Lądowych, patrz „Myśl Wojskowa” nr 4/1999, s.122.

5. ZASADNICZE ZADANIA I WYMAGANIA OPERACYJNE DLA SIŁ ZBROJNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

5.1. Zasadnicze zadania SZ RP

Punktem wyjścia mającym prowadzić do ustalenia modelu SZ RP (struktur organizacyjnych, systemu dowodzenia oraz uzbrojenia i wyposażenia) powinno być określenie dla nich zadań (teraźniejszych i przewidywanych) przede wszystkim w systemie obronnym państwa, ale także w systemie sojuszniczym.

Ogólne zadania dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej są określane przez czynniki polityczne, w związku z tym kierownictwo polityczne państwa (mając cały czas na względzie bezpieczny byt i rozwój państwa) winno je wygenerować na podstawie realizowanych interesów państwa, przewidywanych zagrożeń, misji do wypełnienia oraz zobowiązań międzynarodowych, czyli uogólniając na podstawie uwarunkowań politycznych, społecznych i militarnych. Z prowadzonych analiz wynika, że spośród uwarunkowań politycznych, społecznych i militarnych podstawowe znaczenie dla określenia zadań będą miały: zagrożenia, uczestnictwo w sojuszu, wola obrony wartości narodowych przez społeczeństwo. Następnie wojskowe dowództwa (strategiczne i operacyjne) na podstawie określonych zasadniczych zadań polityczno-wojskowych dla sił zbrojnych precyzuje bardziej szczegółowe zadania i wymagania operacyjne dla podległych wojsk (patrz rys. 30).

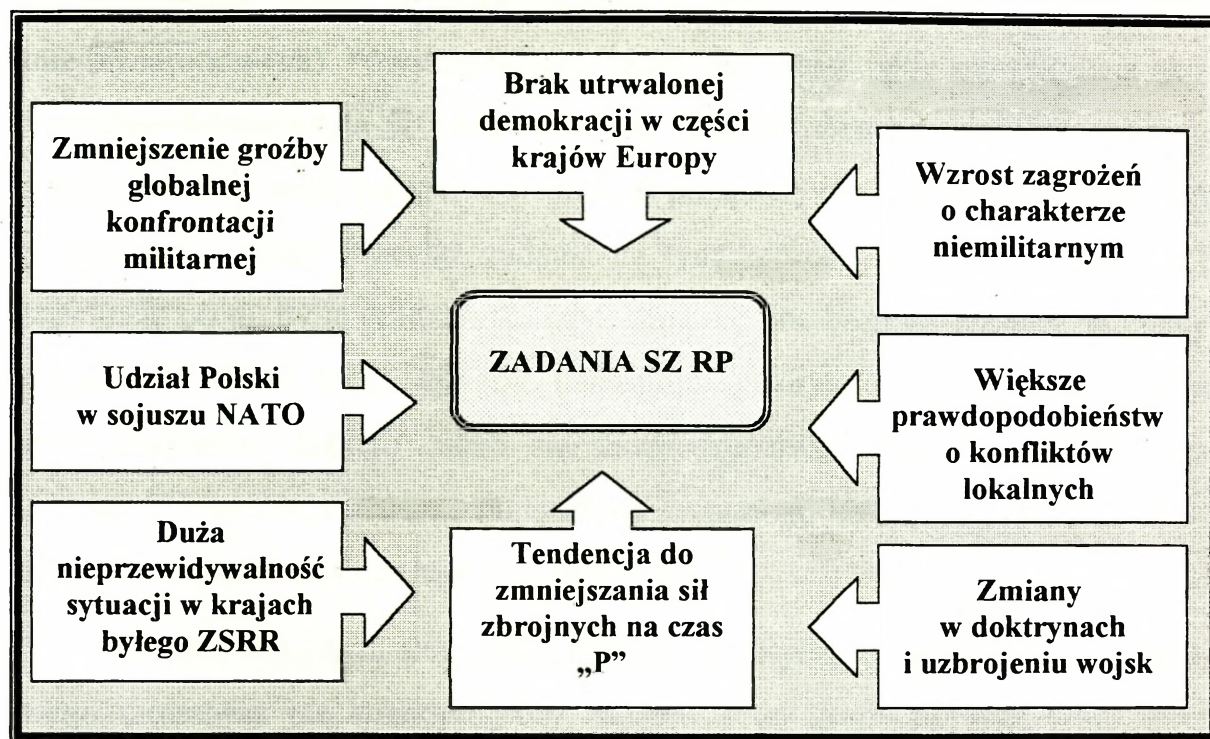

Rys. 30. Ogólny algorytm określania zadań dla SZ RP

Źródło: opracowanie własne.

Warto podkreślić, że analiza aktualnej (prognozowanej) sytuacji geopolitycznej i militarnej w Europie pozwala dostrzec wiele czynników wpły-

wających pośrednio i bezpośrednio na zmianę charakteru zadań SZ RP (patrz rys. 31).

Rys. 31. Czynniki wpływające na zmiany zadań SZ RP

Źródło: wygenerowane na podstawie opracowań WWLąd..

Dokumentem pierwotnym określającym ogólne zadania dla sił zbrojnych jest „Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”⁶², w której ponadto określono, że przekazane zadania mają być skonkretyzowane w narodowych i sojuszniczych planach obrony. W „Strategii bezpieczeństwa...” przewiduje się gotowość Sił Zbrojnych RP do wykonania trzech rodzajów zadań strategicznych⁶³:

- 1) **zadań obronnych** – odparcie agresji na terytorium Polski lub innego państwa sojuszniczego;
- 2) **zadań reagowania kryzysowego** (także w ramach misji międzynarodowych poza obszarem RP);
- 3) **zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych** (w czasie pokoju).

⁶² Przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 roku.

Rozpatrując przedstawione powyżej zasadnicze zadania postawione Siłom Zbrojnym, widać ich częściową nierealność, pewną niejasność oraz zbyt- nie skierowanie uwagi na zabezpieczenie interesów sojuszników (organizacji międzynarodowych). Powstaje więc pytanie, czy mając takie ograniczenia ekonomiczno-finansowe, a w związku z tym nienowoczesną i niedoinwestowaną armię, możemy sobie pozwolić w bliskiej perspektywie czasowej na realizację powyższych zadań? Przecież zadania na tym szczeblu kierowania państwem stawia się po to, by je realizować, gdyż stają się one bazą do ich dalszej operacjonalizacji. Poza tym, najpierw należałoby priorytetowo traktować własne bezpieczeństwo, dopiero zająć się bezpieczeństwem innych, gdyż słynny *Artykuł V Traktatu*, nie daje nam żadnych gwarancji, lecz tylko daje możliwość udzielenia wsparcia przez inne nacje z NATO.

Drugim niejasnym elementem są zadania dotyczące **reagowania kryzysowego**, ponieważ nie wiadomo, czy zadania z tej grupy dotyczą tylko sfery militarnej (operacje realizowane poza *Artykułem V Traktatu*), czy także sfery niemilitarnej (np.: zwalczanie klęsk żywiołowych, terroryzmu, handlu narkotykami przestępczości zorganizowanej, itp. ...)?

Wyjaśnia i dokładniej precyzuje zadania do realizacji przez SZ RP następny dokument rangi państwowej, jest to „**Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej**”⁶⁴, zapis ten jest rozwinięciem (jest podległy wobec) „*Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*” oraz uwzględnia założenia „*Koncepcji Strategicznej NATO z 1999 roku*”. Zaletą omawianego dokumentu jest to, że przynajmniej częściowo treści w nim zawarte są twórczym rozwinięciem dokumentu nadrzędnego. W związku z tym na podstawie dwóch wspomnianych powyżej zasadniczych dokumentów oraz analiz prowadzonych przez zespół badawczy sformułowano **zasadnicze zadania** przewidziane do realizacji przez SZ RP:

⁶³ „*Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*”, 04.01.2000 r., s.18.

⁶⁴ Przyjęty na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23.05.2000 roku.

1) W DZIAŁANIACH OBRONNYCH;

a) na terenie kraju;

- rozpoznanie, zatrzymanie i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika w celu przejęcia inicjatywy strategicznej (poprzez połączone operacje osłonowe i obronne sił znajdujących się na zaatakowanym obszarze oraz sił operacyjnych z innych rejonów kraju);
- uzyskanie przewagi strategicznej na teatrze wojny poprzez mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie oraz przegrupowanie operacyjne głównych sił obrony i sił wzmocnienia (narodowych i sojuszniczych);
- rozbicie zgrupowania inwazyjnego i obniżenie potencjału ofensywnego przeciwnika poprzez wykonanie przeciwnatarcia strategicznego;
- obrona ważnych rejonów oraz obiektów infrastruktury państwa, zapewnienie manewru dla wojsk operacyjnych, działania nieregularne prowadzone przez wojska obrony terytorialnej;

b) poza granicami kraju;

- udział wydzielonych zgrupowań (także wsparcie i zabezpieczenie) w sojuszniczych operacjach militarnych;
- gotowość do wszechstronnej militarnej (lądowej, powietrznej i morskiej) osłony strategicznej własnego terytorium w warunkach selektywnego oddziaływania zbrojnego i pozazbrojnego przeciwnika (kiedy część sił narodowych jest zaangażowana na innym teatrze wojny);

2) W REAGOWANIU KRYZYSOWYM;

a) bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa Polski lub sojuszników (zagrożenie konfliktem wymagającym reagowania wedle art. V);

- gotowość do uruchomienia przedsięwzięć pogotowia operacyjnego;
- możliwość prowadzenia operacji osłonowej;

- zapewnienie warunków do przyjęcia sił NATO jako wzmocnienia, poprzez realizację zadań państwa gospodarza;
- udział w osłonie terytorium innego państwa sojuszniczego;

b) pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników;

- izolowanie rejonów objętych konfliktem zbrojnym (po ich lokalizacji i rozpoznaniu);
- wspieranie (militarne i pozamilitarne) wysiłków na rzecz rozwiązania konfliktów (udzielanie stronom konfliktu pomocy humanitarnej, organizacyjnej, doradczej, organizacyjnej, itp. ...);
- wymuszanie pokoju;

c) reagowanie na pozamilitarne zagrożenia kryzysowe (również o zasięgu międzynarodowym);

- wspieranie sił bezpieczeństwa wewnętrznego;
- przeciwdziałanie i likwidacja skutków klęsk żywiołowych;

3) W DZIAŁANIACH PREWENCYJNO-STABILIZACYJNYCH

(w czasie pokoju);

- odstraszenie strategiczne poprzez utrzymywanie w czasie pokoju części sił w gotowości do podjęcia działań, a pozostałe siły w odpowiedniej gotowości do mobilizacyjnego rozwinięcia;
- rozwijanie kontaktów Wojska Polskiego z innymi armiami (przede wszystkim z sąsiadami w regionie);
- aktywne uczestnictwo w ramach programu „*Partnerstwo dla Pokoju*”;

- uczestnictwo w przedsięwzięciach organizowanych przez ONZ, OBWE i inne organizacje międzynarodowe na rzecz stabilizacji międzynarodowej⁶⁵;

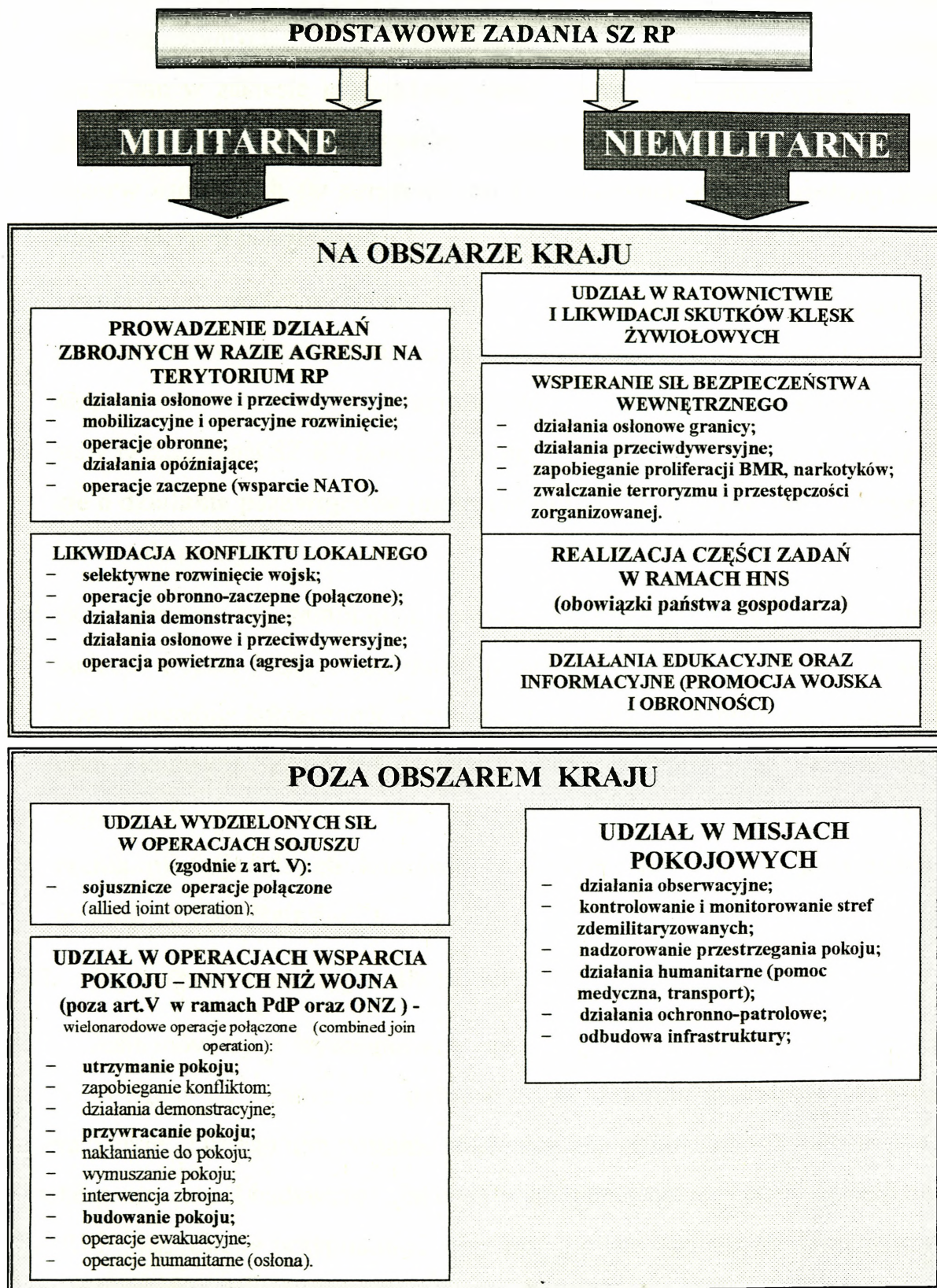
Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej zadania (pogrupowane według założeń zawartych w dokumentach rangi państwowej), można je dodatkowo uporządkować według dwóch kryteriów (rys. 32):

- 1) charakteru (czy są militarne czy nie);
- 2) miejsca realizacji;

Podsumowując przedstawione główne zadania (teraźniejsze i przyszłe) dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, można wyciągnąć pewne wnioski w stosunku do transformacji jakim one podlegają:

- 1) mniejsze prawdopodobieństwo wybuchu konfliktu zbrojnego, powoduje powiększenie zakresu zadań o charakterze niemilitarnym – **potrzeba specjalistycznego wyposażenia JW oraz szkolenia**;
- 2) członkostwo w sojuszu sprawia, że nastąpiła możliwość wykonywania zadań w ramach wielonarodowych operacji połączonych – **konieczność odpowiedniego wyposażenia, organizacji wojsk i dowództw, procesu dowodzenia, szkolenia kadry**, ponadto operacje te będą często prowadzone poza obszarem kraju – **konieczność rozwoju logistyki oraz transport** (*w operacjach NATO za logistykę sił wydzielonych jest odpowiedzialne dowództwo narodowe*);
- 3) członkostwo w NATO to w razie kryzysu lub wojny możliwość wsparcia ze strony wojsk sojusznicznych, stąd gotowość do pełnienia funkcji państwa-gospodarza (HNS - Host Nation Support), **czyli przygotowanie przez państwo odpowiedniej infrastruktury** (*wydzielenie sił i środków, nowe uregulowania prawne*);

⁶⁵ Powyższe zadania dla Sił Zbrojnych opracowano głównie na podstawie rozdziału III „Strategii Obronności RP”.

Rys. 32. Podstawowe zadania SZ RP.

Źródło: opracowanie własne na podstawie AJP-1A – „Doktryna działań połączonych”

- 4) zmniejszenie stanów osobowych SZ RP na czas „P”, a z drugiej strony duża ilość różnorodnych misji do wypełnienia, stwarza potrzebę przewartościowania zadań w zakresie **przygotowywania systemu mobilizacyjnego, który powinien być szybki, elastyczny, wydajny**) oraz w zakresie szkolenia rezerw osobowych (*w perspektywie przygotowanie rezerw osobowych do misji i operacji pokojowych*);
- 5) zmniejszenie groźby wybuchu konfliktu o charakterze globalnym (mniejsze prawdopodobieństwo wykonywania zadań wojennych), a z drugiej strony konieczność powstrzymywania zagrożeń pokoju i bezpieczeństwa legła u podstaw wyznaczenia SZ RP nowych zadań, **rozszerzając ich tradycyjne funkcje o działania pozawojenne (operacje inne niż wojna) w okresie kryzysu i w czasie pokoju**;
- 6) ukształtowanie się demokracji, cywilnej kontroli nad armią oraz jawność budżetu wojska (duża świadomość podatnika odnośnie wydawanych środków) powoduje konieczność przewartościowania w zakresie zadań dotyczących kontaktu SZ RP ze społeczeństwem, mediami oraz organizacjami zarówno w czasie ćwiczeń, jak i operacji pokojowych - **konieczność stworzenia profesjonalnych komórek w dowództwach oraz wprowadzenia technik „Public Relation”**).

5.2. Wymagania operacyjne dla SZ RP

Jeśli mówimy o **wymaganiach operacyjnych** w stosunku do sił zbrojnych, to mamy na uwadze ich **zdolność do wykonania postawionych zadań operacyjnych**. Dlatego nim zostanie sformułowana odpowiedź na pytanie postawione przez zespół badawczy: „jakie są wymagania operacyjne w stosunku do SZ RP?”, należałoby przypomnieć jakie jest główne wymaganie (strategiczne) sformułowane przez kierownictwo polityczne państwa w stosunku do armii, a brzmi ono następująco:

**„SZ RP winny być zdolne do zapewnienia bezpieczeństwa narodu
i suwerenności państwa oraz realizacji zadań wynikających
ze zobowiązań sojuszniczych”⁶⁶**

Na podstawie analiz, uwzględniając powyższe wymaganie postawione przez kierownicze czynniki polityczne, zadania zawarte w dokumentach państwowych oraz mając na względzie gotowość do wnoszenia wysiłku (adekwatnego do potencjału RP) w realizację zadań Sojuszu (określonych w Wytycznych Ministerialnych NATO) zespół badawczy wygenerował **determinanty wymagań operacyjnych**⁶⁷, które pozwolą przeanalizować wymagania operacyjne dla SZ RP zawarte w kluczowych dokumentach państwowych. Wypracowane determinanty to:

- I. **Zdolność do odstraszania potencjalnego agresora**, czyli posiadanie odpowiedniego potencjału bojowego, poziomu wykszolenia oraz stopnia gotowości do użycia SZ;
- II. **Gotowość do prowadzenia operacji obronnej przeciwko agresji na szeroką skalę z jednego kierunku strategicznego lub obronno-zaczepeknej w wypadku konfliktu lokalnego**, przy zachowaniu zdolności do uczestniczenia w operacji na mniejszą skalę (w ramach artykułu V lub poza nim), a w związku z tym możliwość wydzielenia jednostek wchodzących w skład sił reagowania;
- III. **Gotowość do prowadzenia dwóch operacji poza artykułem V „Traktatu Waszyngtońskiego”** prowadzonych przez związki operacyjne wielkości korpusu wojsk lądowych wraz z odpowiednimi komponentami sił powietrznych i morskich;

⁶⁶ Na podstawie „Założeń do kompleksowej przebudowy, utrzymania oraz doskonalenia systemu obronności Rzeczypospolitej Polskiej”, wytyczne RM z listopada 1999 roku.

⁶⁷ Określenie sformułowane przez zespół badawczy w celu analizy treści zawartych w dokumentach państwowych.

- IV. Gotowość do prowadzenia kilku operacji o mniejszej skali (udział jednostek wydzielonych do sił reagowania NATO);**
- V. Gotowość do realizacji pokojowych misji stabilizujących i prewencyjnych w ramach PdP, ONZ, OBWE, UZE;**
- VI. Gotowość do wydzielenia sił i środków dla wsparcia sił państwa w zwalczaniu klęsk żywiołowych i innych zagrożeń publicznych.**

Po wskazaniu determinantów, można przeanalizować stan aktualny, czyli **podstawowe wymagania operacyjne** dotyczące SZ RP (zawarte między innymi w „Strategii Obronności RP”) pozwalające skutecznie realizować zadania wojenne, kryzysowe i prewencyjno-stabilizujące (w czasie pokoju). Brzmiały one następująco:

1. Gotowość bojowa i mobilizacyjna sił zbrojnych:

- utrzymywanie pięciu kategorii JW. w odpowiednim stopniu gotowości do użycia (ukompletowane, wyposażone i wyszkolone);
- zdolność szybkiego użycia wojsk wydzielonych do sił reagowania;
- zdolność do mobilizacyjnego rozwinięcia pozostałych sił (według potrzeb).

2. Efektywność wywiadu i rozpoznania wojskowego:

- terminowe i dokładne informacje o zagrożeniach i potencjalnym przeciwniku;
- wykorzystanie wyników działań instytucji państwowych i organów sojusznicznych.

3. Efektywność dowodzenia:

- zapewnienie zgodności funkcjonalnej, organizacyjnej, technicznej i informacyjnej systemu dowodzenia w czasie pokoju i wojny;
- zapewnienie zgodności funkcjonalnej, organizacyjnej, technicznej i informacyjnej systemu dowodzenia z systemem dowodzenia państw NATO.

4. Elastyczność reagowania na zagrożenia:

- bezkolizyjne przejście (części lub całości) wojsk ze stanu stałej gotowości bojowej do wyższych stanów, a następnie osiągnięcie gotowości do działań;
- zdolność do przemieszczania (mobilność) wojsk - rozwój środków transportu oraz infrastruktury.

Skuteczność rażenia:

- nasycenie wojsk bronią precyzyjną;
- posiadanie systemów kierowania taką bronią.

5. Żywotność wojsk:

- zdolność do długotrwałego działania w różnorodnych środowiskach;
- odporność na oddziaływanie przeciwnika;
- właściwe wsparcie logistyczne.

Po zapoznaniu się z determinantami wpływającymi na wymagania operacyjne i z samymi wymaganiami operacyjnymi (zawartymi w „*Strategii Obronności RP*”) nasuwają się dwie refleksje:

- część wymagań operacyjnych (przede wszystkim ze względu na ograniczenia budżetowe) będzie trudna (lub niemożliwa) do spełnienia w najbliższej perspektywie czasowej;
- formułując wymogi operacyjne zapomniano o potrzebie wypełniania zadań niemilitarnych oraz częściowo o zadaniach realizowanych w ramach operacji innych niż wojna;

Podsumowując bieżący rozdział można stwierdzić, że **zadania i wymagania operacyjne** dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej stanowią bazę (podłoże) do tworzenia modeli organizacyjnych, a następnie ich generowania stosownie do strategii wykorzystania siły zbrojnej przede wszystkim w obronie własnego państwa oraz w realizacji zobowiązań sojuszniczych.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiony w opracowaniu wstępny materiał jest realizacją celów, problemów i hipotezy badawczej założonych na tym etapie badań, ale również daje podstawę do konkretyzowania uogólnień w kolejnych etapach pracy zespołu badawczego.

Penetrując temat badawczy należało udokumentować, czy Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej stanowią zasadnicze ogniwo utrzymania gotowości obronnej w państwie? Z dotychczasowych dociekań wynika, że same siły zbrojne mocno skadrowane w czasie pokoju i bez wsparcia ich przez podmioty gospodarczo-obronne, nie mogą stanowić zasadniczego ogniwa gotowości obronnej państwa. Problem gotowości obronnej należy zatem rozpatrywać kompleksowo, we spójności ze wszystkimi ogniwami, tworzącymi system bezpieczeństwa państwa.

Można natomiast zaryzykować tezę, że siły zbrojne są zasadniczym potentatem⁶⁸ utrzymującym gotowość bojową, jako element gotowości obronnej w państwie.

Gotowość bojowa sił zbrojnych może być rozumiana jako możliwość podjęcia zadań bojowych (prewencyjnych, stabilizacyjnych) przez siły zbrojne bez gwarancji ich wykonania. Oznacza to, że nie mając wsparcia ze strony pozostałych ogniw systemu obronnego państwa, które wspólnie tworzą gotowość obronną, nie będą miały takiej możliwości. Istotę problemu stanowi uzbrojenie i wyposażenie techniczne gwarantujące jego użycie w każdym czasie, a także pełne logistyczne zabezpieczenie działań. Te możliwości tkwią głównie w ogniwach gospodarczo-obronnych państwa.

⁶⁸ Potentat – potężny dysponujący wielkimi środkami materialnymi, Słownik Wyrazów Obcych PWN, 1980 r.

Z zapisów ujętych w „Strategii obronności RP” wynika, iż Siły Zbrojne są przygotowane do wykonania trzech ogólnych zadań strategicznych:

- 1) odparcia bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub ich udział w odparciu na inne państwo sojusznicze;
- 2) reagowanie na kryzysy w ramach międzynarodowych misji;
- 3) wykonywanie zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju.

Główną miarą tak sformułowanych zadań strategicznych będzie określenie kształtu i zbudowanie przyszłego modelu organizacyjno-zadaniowego Sił Zbrojnych RP. Przy tym nie należy tracić z pola widzenia możliwości gospodarczo-ekonomicznych państwa.

Generowanie modelu (modeli) organizacyjno-zadaniowego sił zbrojnych będzie przedmiotem badań w kolejnym etapie pracy Zespołu, biorąc pod uwagę następujące standardy:

1. analiza scenariuszy zagrożeń na podstawie pracy naukowej „KAPPA – 1999” i książki B. Balcerowicza pt.: „Sojusz a obrona narodowa” oraz określenie głównych zadań dla sił zbrojnych i ich liczebność.
2. określenie przyszłego obszaru działań Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem NATO;
3. ustalenie (zapropozowanie) możliwej i potrzebnej liczebności sił zbrojnych na czas pokoju i wojny, w tym rodzajów sił zbrojnych oraz wojsk operacyjnych i OT, a także składu sił reagowania oraz sił głównych;
4. określenie hierarchicznego podporządkowania poszczególnych struktur organizacyjnych sił zbrojnych;
5. zaproponowanie racjonalnego modelu organizacyjnego na szczeblach taktycznych: „brygada czy dywizja”;
6. nakreślenie sposobów powiększania sił zbrojnych na czas kryzysu i wojny.

Autorzy w czasie dalszych etapów badań zamierzają rozwijać teorię problemu mającą konkretny wymiar do zastosowania w praktyce. Dlatego naszą ambicją jest zaproponowanie i odpowiednie udokumentowanie przyszłościowego modelu sił zbrojnych odpowiadającego potrzebom Polski i zobowiązaniom sojuszniczym.

Pragnąc wejść w kolejny etap badań z pewnymi opiniami i sugestiami zamierza się zorganizować sympozjum w październiku br. Dyskusja i wymiana doświadczeń wśród ekspertów pozwolą określić kierunki badań, a być może zweryfikować założoną hipotezę badawczą.

Warszawa, lipiec 2000 r.

BIBLIOGRAFIA:

- Babula J., Systemy mobilizacyjne sił zbrojnych, Bellona, Warszawa 1995.
- Babula J., Wojsko Polskie 1945-1989. Próba analizy operacyjnej, Bellona, Warszawa 1993.
- Badania WIBS, Polska Zbrojna nr 21/1997.
- Balcerowicz B., Dwa grosze, Polska Zbrojna nr 51/1997.
- Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Bellona, Warszawa 1999.
- Biuro do Spraw Narkotyków KG Policji. Raport Komisji o przeciwdziałaniu narkomanii za 1999 rok.
- Boroń J., Implementacja traktatu CFE przez Polskę w zakresie redukcji uzbrojenia jako wkład Polski w budowę bezpiecznej Europy, praca studyjna, AON, Warszawa 1997.
- Cieślarczyk M., Psychospołeczne i organizacyjne elementy bezpieczeństwa, Warszawa 1997.
- Dolecki S., Dwugłowy smok, Fakty nr 41/98.
- Fiedor J., Koncepcja systemu rozwoju uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla potrzeb SZ RP, praca studyjna, AON, Warszawa 1999.
- Firlej E., Ekonomiczno-finansowe uwarunkowania integracji Polski z NATO, Myśl Wojskowa nr 3/1997.
- Górski J., Wpływ jednolitej struktury organizacyjnej dywizji na przeznaczenie, skład i sposób użycia elementów ugrupowania bojowego w obronie, praca dyplomowa, AON, Warszawa 1992.
- Grabowski T., Tryliony zachodu warte, Warszawa 1996.
- Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP, Sztab Generalny WP, Warszawa 1999 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk cz. I. – szczebel operacyjny, Sztab Generalny WP, Warszawa 1992 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk cz. II. – szczebel taktyczny, Sztab Generalny WP, Warszawa 1992 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, Sztab Generalny WP 1999 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, Sztab Generalny WP, Warszawa 1995 r.
- Jakoniuk R., Wydatki obronne Polski, Zeszyt Problemy TWO nr 1/2000.

Jurkowski M., Organizacja, cele i zadania wyspecjalizowanych służb Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki, V Międzynarodowe Forum Ratownictwa – materiały.

Kaleta Wł., Formacja szczególnej potrzeby, Polska Zbrojna nr 2/2000.

Koziej St., Koncepcja struktury Wojsk Lądowych, AON, Warszawa 1992.

Koziej St., Oblicza jakości, Polska Zbrojna nr 21/2000.

Kuleta W., Kwadratura czterech kółek, Polska Zbrojna nr 20/1998.

Miłkowski M., Piwowski L., Toksyczne środki przemysłowe, Warszawa 1993.

Nowak J., Solacz J., Wpływ skażenia środkami przemysłowymi na działanie bojowe wojsk na obszarze RP, Warszawa 1997.

Poniedziałki A., Polskie reformy wojskowe w latach 1989-96 w aspekcie wejścia do NATO, praca studyjna, AON, Warszawa 1997.

Rakowski J., Struktura organizacyjna dywizji zmechanizowanej i bazy materiałowo-technicznej, AON, Warszawa 1989.

Rakowski J., Struktura organizacyjna dywizji zmechanizowanej, brygady piechoty górskiej, brygady desantowo-szturmowej, AON, Warszawa 1994.

Rokicki S., System bezpieczeństwa Polski pk. Bezpieczeństwo psychospołeczne, cz. I., Warszawa AON 1992.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, materiał studyjny, AON/Szt.Gen., Warszawa 1994.

Słownik terminów w zakresie bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 1996.

Sobótka M., Nowa koncepcja traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, praca studyjna, AON, Warszawa 1999.

Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2000 r.

Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej, MON, Warszawa 2000.

System bezpieczeństwa Polski pk. „Bezpieczeństwo”, AON 1998.

Szelestowska K., Dwója z wypełniania zobowiązań, Warszawa 2000.

Tezy założeń do kompleksowej przebudowy, utrzymywania oraz doskonalenia systemu obronności RP, MON, Warszawa grudzień 1999.

Tomczak S., Uruchomienie i kierowanie procesem podwyższania gotowości obronnej państwa, Myśl Wojskowa (tajna) nr 2, Warszawa 1994.

Uchwała KOK nr 01/75 z dnia 17.04.1975 r. w sprawie gotowości obronnej RP (znowelizowana 2.06.1997 r. – obwieszczenie sekretarza KOK – Biuletyn KOK nr 2 z 1997 r.)

Ustawa z dnia 30.05.1996 r. o rezerwach państwowych oraz o obowiązkowych zapasach paliw (Dz. U. nr 90 z 26.07.1996 r.).

Warszawski R., Aspekty ekonomiczne i prawne przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego, Myśl Wojskowa nr 1/1999.

Wojnarowski J., Gotowość obronna państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2000.

Wojnarowski J., Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Bellona Warszawa 2000.

Wojnarowski J., Skład wojsk okręgu administracyjno-logistycznego i OT, AON, Warszawa 1993.

Wojska Lądowe w systemie obronnym kraju, praca naukowo-badawcza, AON (WWLąd), Warszawa 1997.

Wytyczne Ministra Obrony Narodowej do planowania i programowania obronnego w resorcie Obrony Narodowej na lata 2000-2006, MON, Warszawa 1999.

Zalewski Z., Nowy wymiar Wojsk Lądowych, Myśl Wojskowa 4/1999.

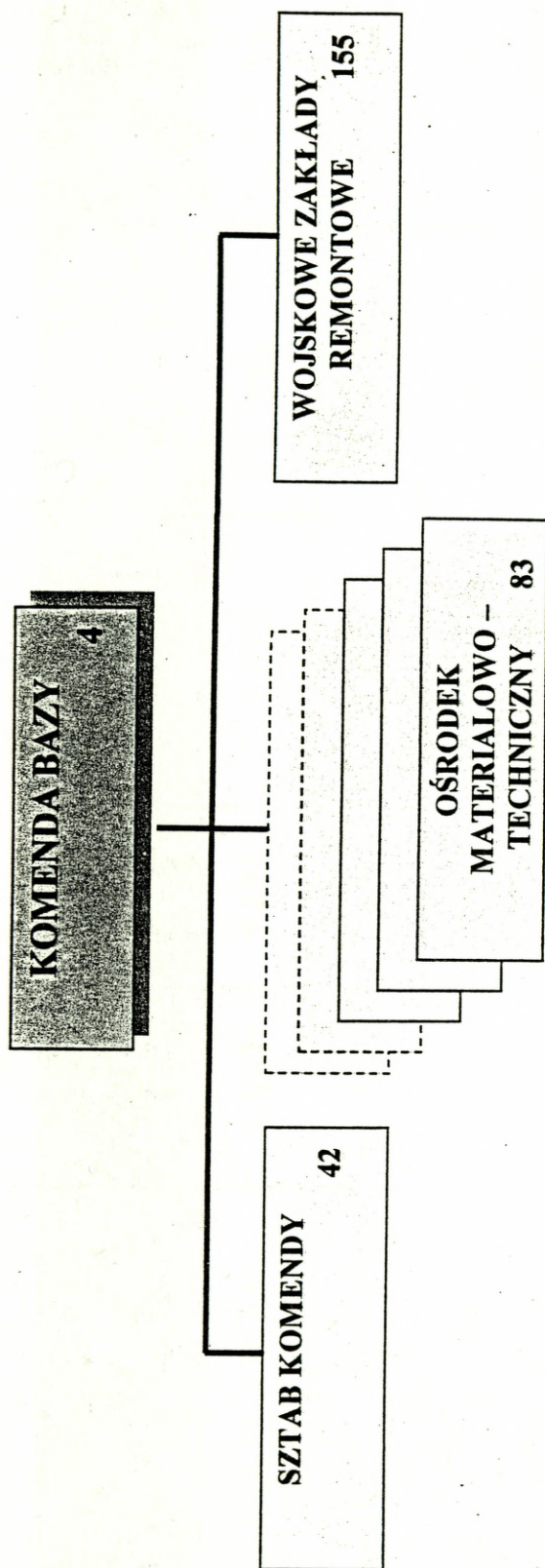
Założenia do kompleksowej przebudowy, utrzymywania oraz doskonalenia systemu obronności RP, wytyczne Rady Ministrów, Warszawa listopad 1999 r.

Założenia do opracowania programu rozwoju SZ RP, MON, Warszawa 2000.

Zapart L., Psychospołeczne uwarunkowania samowolnych oddaleń żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, Warszawa 1998.

Działalność organów SZ i GN w czasie narastania kryzysu

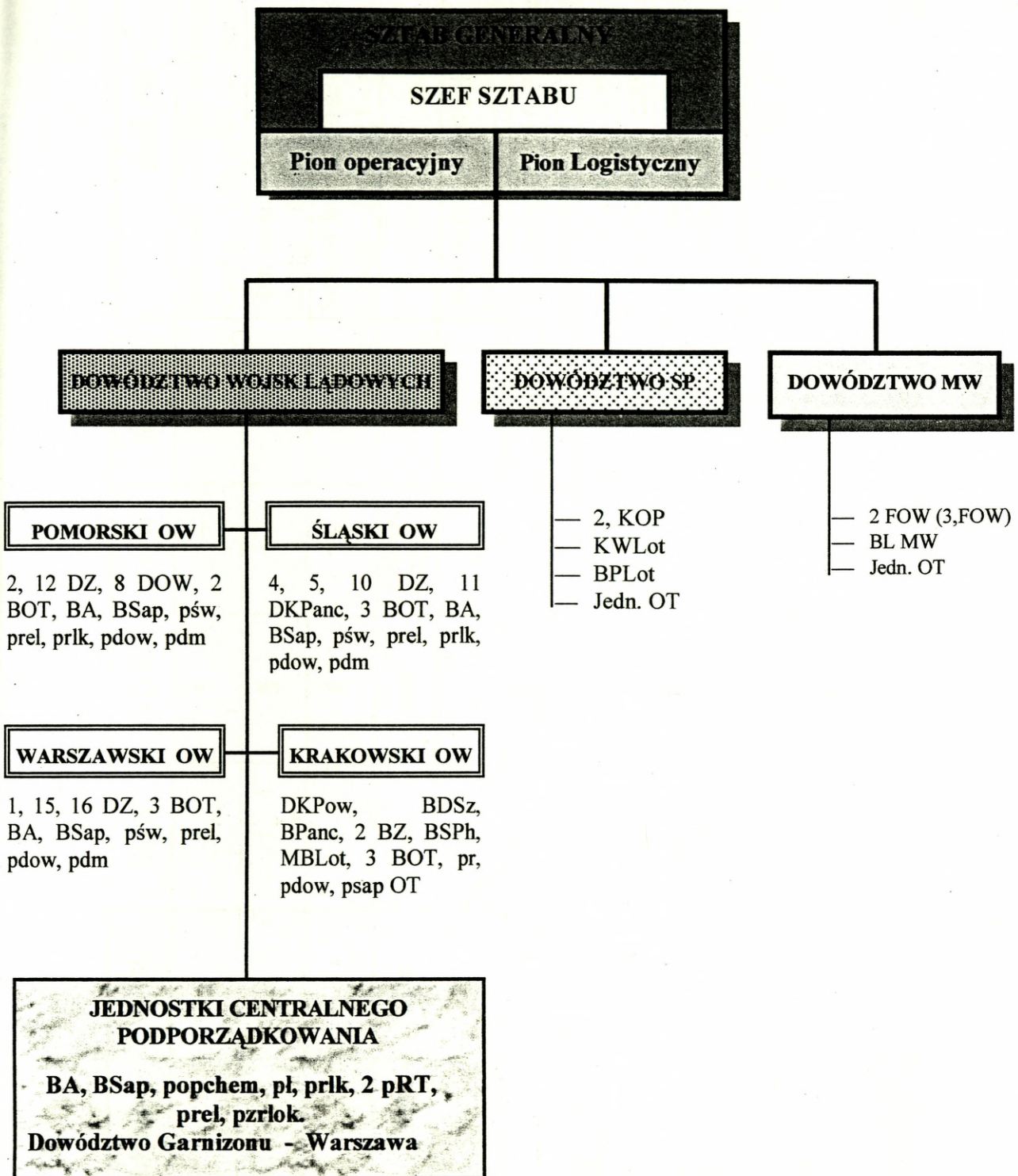
N a r a s t a n i e k r y z y s u				
o b r o n o s c i	Polit. dplom.	Działalność dyplomatyczna rozładowująca napięcia. Walka w sferze informacyjnej.	Działalność dyplomatyczna w celu zażegnania kryzysu. Zagrożenie wybuchem konfliktu zbrojnego.	Zrywanie (niedotrzymanie) umów międzynarodowych. Groźba wybuchu wojny.
	Organy kier.	Przygotowanie organów kierowania do rozwinięcia. Przygotowanie organizacyjne i rzeczowe na SK. Rozwinięcie systemu reagowania kryzysowego.	Częściowe rozwinięcie wojennego systemu kierowania państwem. Rozwinięcie systemu monitorowania skażeń i alarmowania.	Pełne rozwinięcie wojennego systemu kierowania.
	Siły Zbrojne	Wzmocnienie sił i środków osłony strategicznej Kraju. Rozwijanie sił reagowania. Podwyższanie gotowości bojowej w wybranych JW.	Osiągnięcie gotowości bojowej do działań przez część głównych sił obrony. Rozwijanie wojennego systemu dowodzenia.	Mobilizacyjne rozwinięcie i osiągnięcie gotowości bojowej do militarnej obrony państwa przez siły zbrojne. Przejsięcie sił zbrojnych na wojenny system dowodzenia.
S t r e z a	Gosp. i administr.	Monitorowanie zagrożenia. Uaktywnienie programów mobilizacji gospodarki. Przygotowanie sił i środków do zabezpieczenia mobilizacyjnego	Selektywna realizacja zadań ujętych w Programie Mobilizacji Gospodarki. Militaryzacja jednostek organizacyjnych. Ewakuacja rezerw państwowych i przemysłu obronnego z zagrożonych obszarów.	Osiągnięcie przez resorty i jednostki organizacyjne pełnej gotowości obronnej. Przystawienie gospodarki na czas wojny. Pełne uruchomienie Programu Mobilizacji Gospodarki.

Ogólna struktura organizacyjna Bazy Materiałowo - Technicznej

PAŃSTWO	CZOLGI	BWO	ARTYLERIA	SAMOLOTY BOJOWE	ŚMIGŁOWCE UDERZENIOWE
STAN	2 850	2 451	2 351	521	30
PULAP	1 730	2 150	1 610	460	130
REDUKCJA	1 120	301	741	61	0
POLSKA					

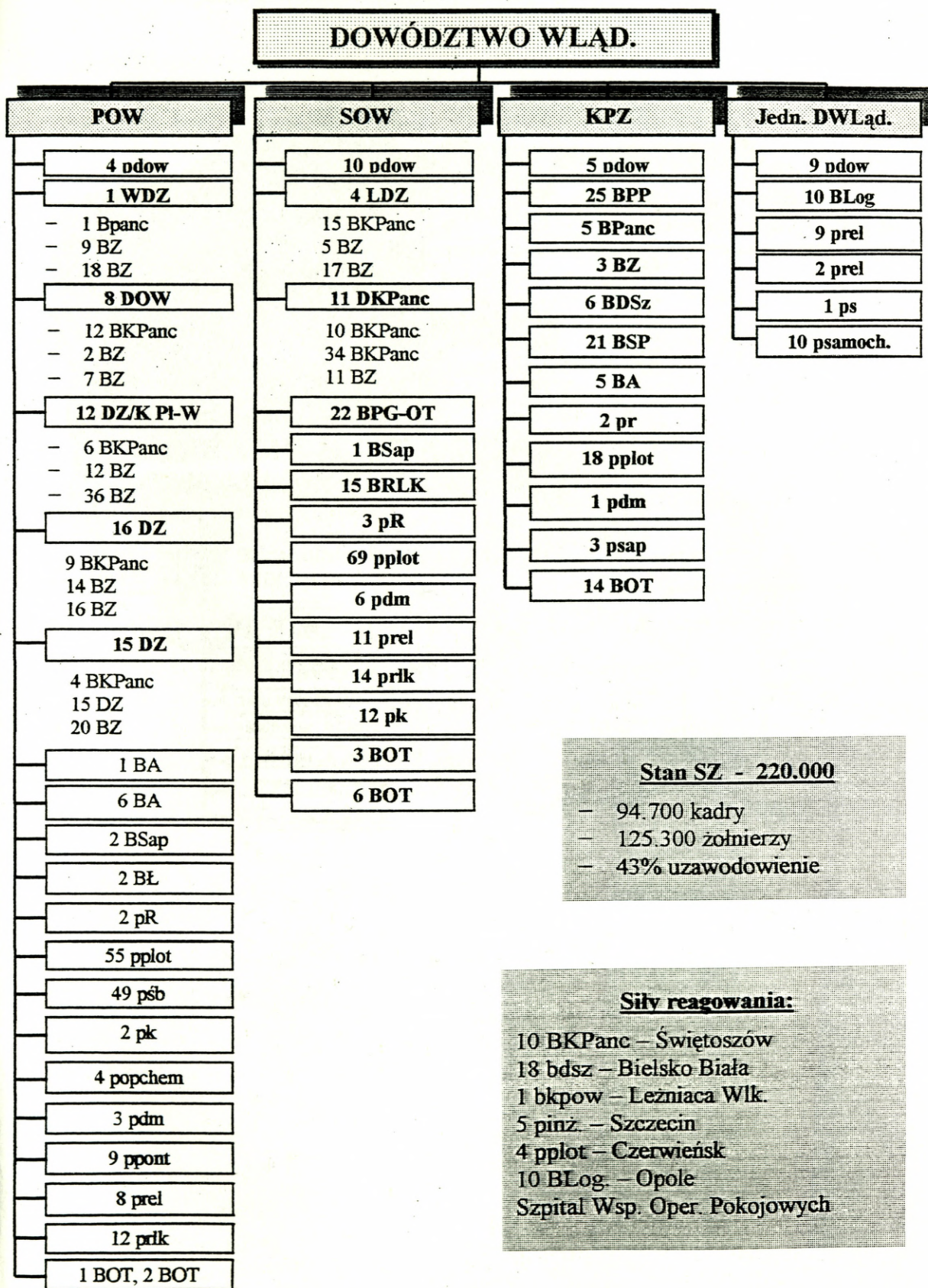
Zobowiązania redukcyjne Polski zgodnie z traktatem CFE -1

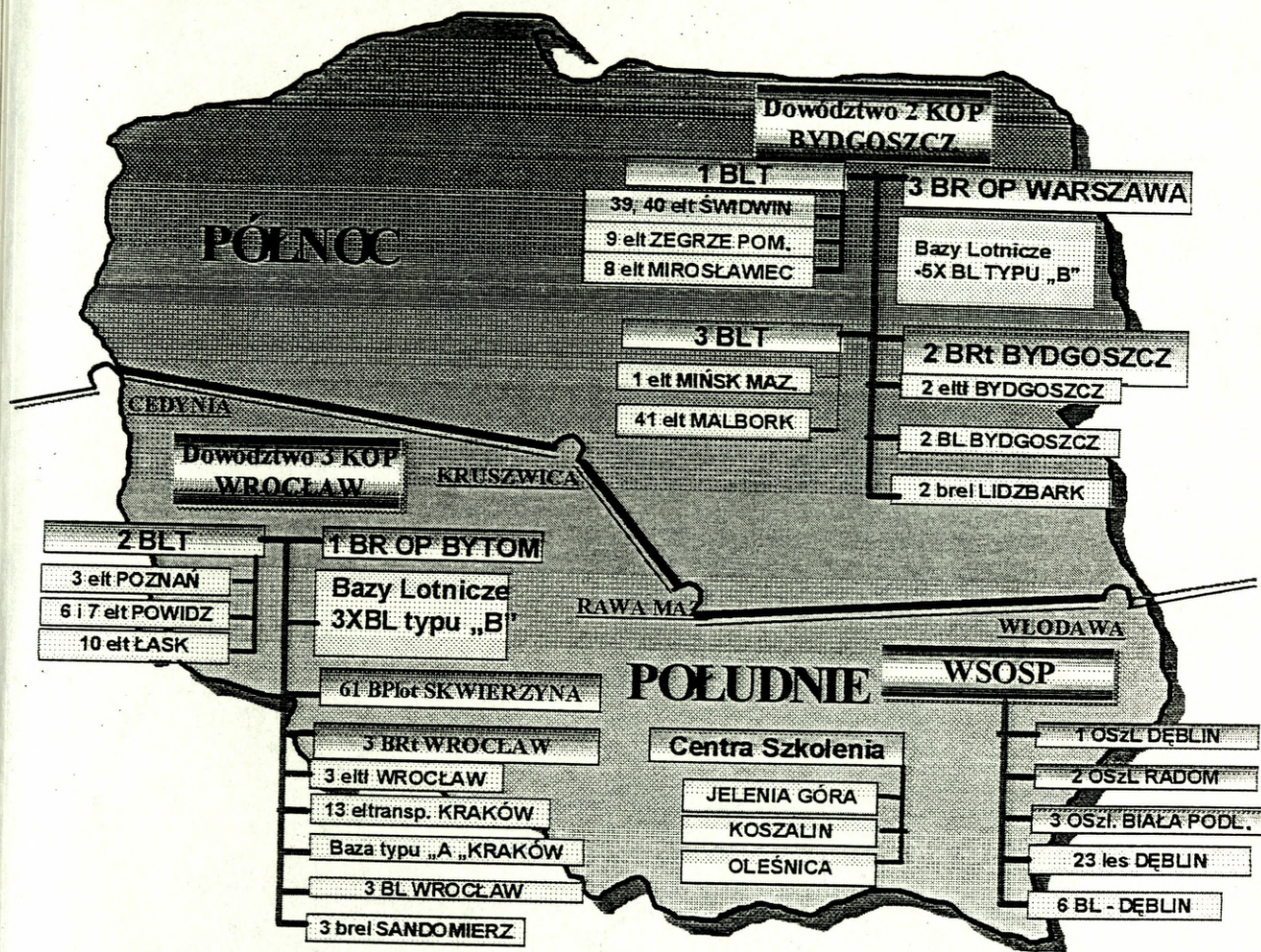
Wojska		ładowe		ZT i oddziały	POW	SOW	WOW	KOW	Razem	Etat "W"
operacyjne		DZ	3	4	3				10	Stan osob. - 17 000 żołnierzy Czołgi - 150; BWO - 190; Art. - 90
		Bpanc	3	5	3	1			12	Stan osob. - 3 200 żołnierzy Czołgi - 90; BWO - 30; Art. - 24
		BZ	6	6	6	2			20	Stan osob. - 3 700 żołnierzy Czołgi - 30; BWO - 60; Art. - 24
		Jedn. szturm.	pśw	pśw	pśw	DKPow. BDSz			5	
		BPG		1		1(BSP)			2	Stan osob. - 4 900 żołnierzy BWO - 30; Art. - 42; śr. ppanc - 53
		BOT	2	3	3	3			11	Stan osobowy - 4 684 żołnierzy
		pOT	5	3	5	3			16	Stan osobowy - 2 200 żołnierzy
		pżand.	1	1	1	1			4	Stan osobowy - 1 500 żołnierzy
		ppont.	1	1	1	1			4	Stan osobowy - 1 500 żołnierzy
		psap.	1	1	1	1			4	Stan osobowy - 1 500 żołnierzy
obrony terytorialnej		bfort.	27	49	45	59			180	Stan osobowy - 613 żołnierzy
		BOT	3	3	3	3			12	Stan osobowy - 566 żołnierzy
		boo	17	18	25	15	11 WLOP 86			Stan osobowy - 326-518 żołnierzy
		RSzW	4	3	4	5			16	
		WKU	32	31	38	43			144	
		KG	26	28	46	38			138	
		Jedn. Logistyczne	38	38	38	38			152	44 jedn. Centr. Podp. = 193 JW

Skład bojowy Wład. - model SZ 2005

Struktura wojsk lądowych (stan aktualny-2000r)

Struktura organizacyjna WLOP – „MODEL 2012”

Struktura organizacyjna WLOP – stan aktualny (2000 r.)

